

Kako bez suza u dječji vrtić i osnovnu školu? : Podrška socijalno-emocionalnoj dobrobiti djece tijekom prijelaza i prilagodbe, Psihologija dobrobiti djece vol. 2

Tatalović Vorkapić, Sanja

Authored book / Autorska knjiga

Publication status / Verzija rada: **Published version / Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)**

Publication year / Godina izdavanja: **2021**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:189:492309>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-22**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of
Teacher Education - FTERI Repository](#)

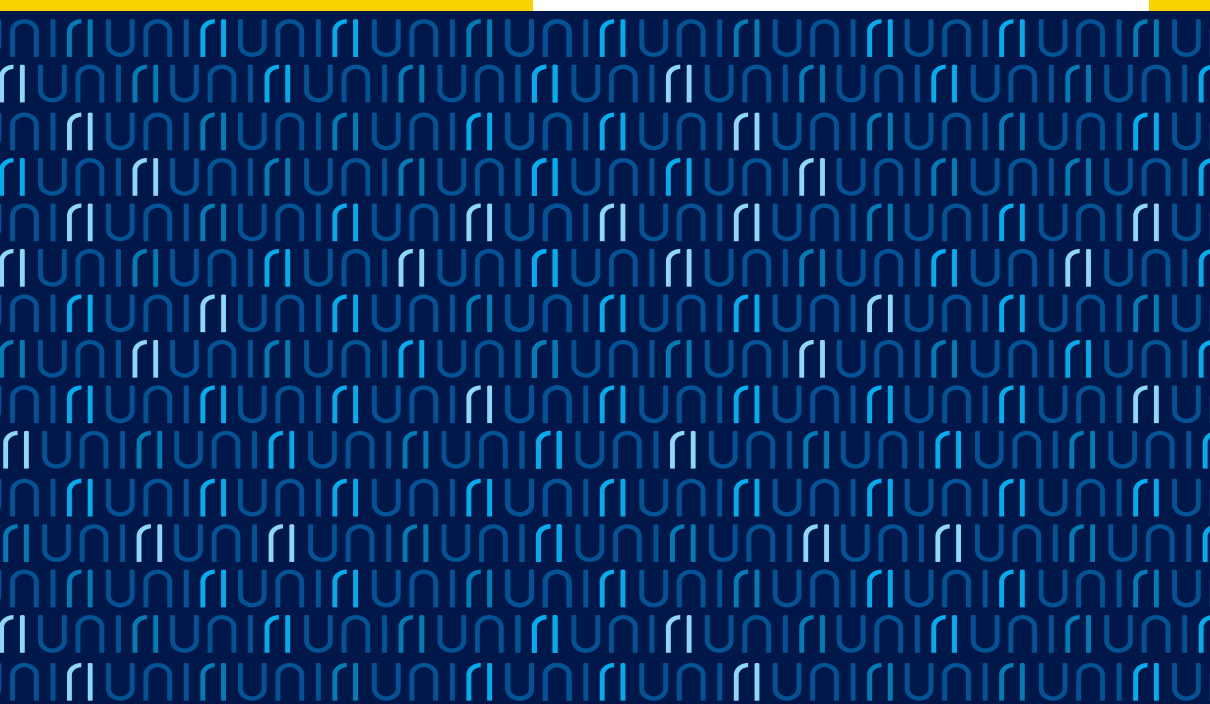
Kako bez suza u dječji vrtić i osnovnu školu?

Podrška socijalno-emocionalnoj
dobrobiti djece tijekom prijelaza
i prilagodbe

Psihologija dobrobiti djece vol. 2

Autorica:

Sanja Tatalović Vorkapić

KAKO BEZ SUZA U DJEČJI VRTIĆ I OSNOVNU ŠKOLU?
PODRŠKA SOCIJALNO-EMOCIONALNOJ DOBROBITI DJECE
TIJEKOM PRIJELAZA I PRILAGODBE
PSIHOLOGIJA DOBROBITI DJECE VOL. 2

Autorica

izv. prof. dr. sc. Sanja Tatalović Vorkapić

Izdavači

Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet, Rijeka
Grad Rijeka

Recenzenti

izv. prof. dr. sc. Dunja Anđić
izv. prof. dr. sc. Ivana Mihić
doc. dr. sc. Marcela Batistić Zorec

Lektura

mag. philol. croat. Sandra Jukić

Grafičko oblikovanje i prijelom

mag. art. Sanja Jovanović za Centar za elektroničko nakladništvo Sveučilišne knjižnice Rijeka

Ilustracija na naslovnoj stranici

Enea Vorkapić

Rijeka, 2021.

UDK

373.22/.24

ISBN 978-953-7917-32-6 (PDF)

Odlukom Senata Sveučilišta u Rijeci (KLASA: 003-01/21-03/02, URBROJ: 2170-57-01-21-96, od 30. ožujka 2021.) godine ovo se djelo objavljuje kao izdanje Sveučilišta u Rijeci.

Izdavanje ove knjige „Kako bez suza u dječji vrtić i osnovnu školu? – Podrška socijalno-emocionalnoj dobrobiti djece tijekom prijelaza i prilagodbe“ (dio serije „Psihologija dobrobiti djece vol. 2“) omogućeno je uz financijsku potporu Sveučilišta u Rijeci, u okviru istoimenog projekta koji se provodio u sklopu programskog pravca „27 susjedstva – susjedstvo Kampus“ projekta Rijeka 2020 – Europska prijestolnica kulture. Mišljenja izražena u ovoj knjizi mišljenja su autora i ne izražavaju nužna stajališta Sveučilišta u Rijeci. Sve fotografije prikazane u knjizi dio su projektne dokumentacije, a reproducirane su uz prethodne suglasnosti ustanova projektnih partnera DV More, PPO Đurđice i OŠ Trsat te svih sudionika projekta.

Sveučilište u Rijeci pokriva trošak e-izdanja koje obavlja Centar elektroničkog nakladništva (CEN).

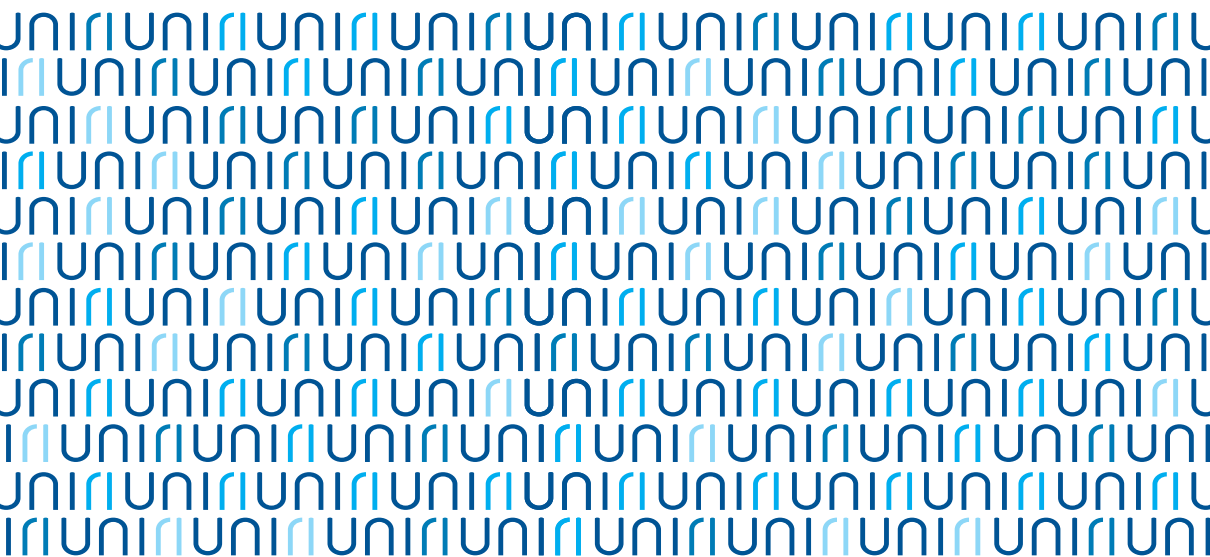
Kako bez suza u dječji vrtić i osnovnu školu?

**Podrška socijalno-emocionalnoj
dobrobiti djece tijekom prijelaza i
prilagodbe**

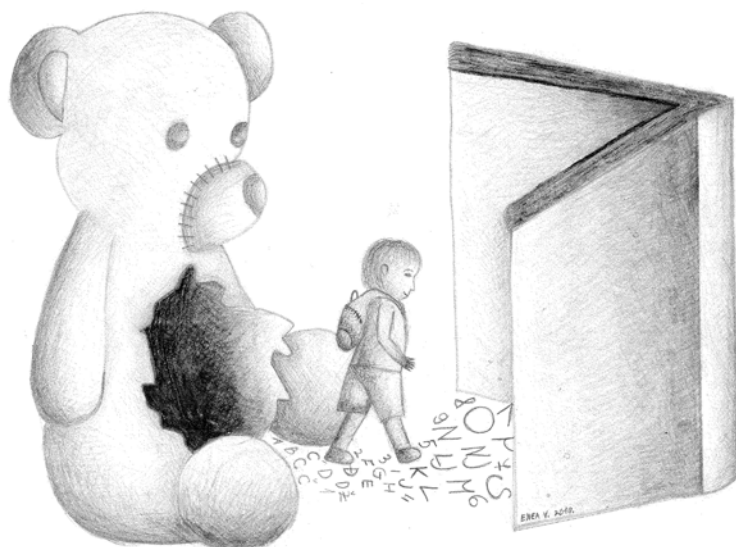
Psihologija dobrobiti djece vol. 2

Autorica:

Sanja Tatalović Vorkapić

Kako bez suza u dječji vrtić i osnovnu školu? – Podrška socijalno-emocionalnoj dobrobiti djece tijekom prijelaza i prilagodbe

Sveučilište u Rijeci
University of Rijeka

SVEUČILIŠTE U RIJECI
UČITELJSKI FAKULTET

RIJEKA
2020

RIJEKA
2020.eu
Port of Diversity

Projekt je proveden uz financijsku potporu Sveučilišta u Rijeci,
u okviru provedbe programskog pravca "27 susjedstva - susjedstvo Kampus"
projekta Rijeka 2020 - Europska prijestolnica kulture

Rijeka, 2021.

SADRŽAJ

Zahvala	5
Predgovor	6
1. Uvodne riječi	10
1.1. Uvodna riječ voditeljice projekta	10
1.2. Uvodna riječ ravnateljice OŠ Trsat	11
1.3. Uvodna riječ ravnateljice DV More	13
2. Ideja projekta: “Kako bez suza u dječji vrtić i osnovnu školu?”	15
2.1. Znanstveno utemeljena teorijska pozadina projektne ideje	19
2.2. Okvir projektnih aktivnosti	25
2.3. Projekt i društveno korisno učenje	28
2.4. Projekt i volontiranje studenata Učiteljskog fakulteta u Rijeci ...	29
3. Program pružanja podrške socijalno-emocionalnoj dobrobiti djece predškolske dobi	30
3.1. Uvodni sastanak u prostorijama DV More i PPO Đurđice	33
3.2. Kratki opisi priprema i provedbi svake aktivnosti.....	39
3.3. Povratne informacije o doživljaju provedenog programa - praktičari	48
3.4. Povratne informacije o doživljaju provedenog programa - studenti	52
3.5. Povratne informacije o doživljaju provedenog programa - studentice volonterke.....	70
4. Sudjelovanje na manifestaciji “Rijeka psihologije” 20. veljače 2019. godine	74
5. Stručni skup namijenjen odgajateljima, učiteljima i stručnim suradnicima	80
6. Sudjelovanje na manifestaciji “Rijeka psihologije” 20. veljače 2020. godine	87

7. Predstava za djecu i roditelje: “Škola je fora, a ne noćna mora”	90
7.1. Osvrti studentica o radu na predstavi “Škola je fora, a ne noćna mora”	98
8. Poticanje socijalno-emocionalne dobrobiti djece rane dobi u jaslicama	102
9. Zaključno o projektu	103
10. Literatura	105
Sažetak na hrvatskom jeziku.....	110
Sažetak na engleskom jeziku	112
O autorici.....	114

Zahvala

Ova knjiga predstavlja rezultat sinergije i bogate suradnje između članova akademske zajednice te praktičara, odnosno predstavnika onih institucija čije je kvalitetno djelovanje dio misije i vizije Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci. Stoga neizmerno zahvaljujem na otvorenosti i prihvaćanju projektne ideje ravnateljici Dječjeg vrtića More, gospođi Jasni Crnčić i ravnateljici Osnovne škole Trsat, gospođi Sonji Lefler. Također od srca zahvaljujem kolegicama koje su u dvjema partnerskim ustanovama – ustanove za rani i predškolski odgoj i obrazovanje te osnovne škole imale ulogu koordinatora ovoga projekta – pedagoginjama Radmili Bajić i Jadranki Perković-Sušanj.

Velika hvala svim članicama projekta koje su svojim vrijednim ulaganjem truda značajno utjecale na kvalitetu projekta: Vesni Katić, v. pred., izv. prof. dr. sc. Mirni Marić te doc. dr. sc. Aniti Rončević. Od srca zahvaljujem kolegici izv. prof. dr. sc. Dunji Anđić na njezinoj podršci u počecima projekta. Pored toga zahvaljujem svim odgajateljicama i učiteljicama te stručnim suradnicima koji su na izravan ili neizravan način sudjelovali u projektnim aktivnostima.

Velika hvala svim studenticama i studentima koji su sudjelovali u projektnim aktivnostima za predškolu te svima koji su sudjelovali u izradi i provedbi predstave „Škola je fora, a ne noćna mora“. Svoje velike zahvale upućujem i studenticama volonterkama koje su svojim entuzijazmom značajno obogatile rad na projektu.

Zahvaljujem poštovanim recenzenticama izv. prof. dr. sc. Dunji Anđić, izv. prof. dr. sc. Ivani Mihić i doc. dr. sc. Marceli Batistič Zorec na iznimno korisnim komentarima koji su doveli do značajno kvalitetnije verzije ove knjige te lektorici Sandri Jukić na stručnosti u jezičnoj ispravnosti napisanog.

Također zahvaljujem Gradu Rijeci i Učiteljskom fakultetu na podršci te Sveučilištu u Rijeci i Gradu Rijeci – EPK 2020 na financijskoj potpori (programski pravac „27 susjedstva – susjedstvo Kampus“ projekta Rijeka 2020 – Europska prijestolnica kulture). Neizmerno hvala prof. dr. sc. Rajki Jurdani-Šepić i Kristini Tolić na izraženoj podršci ovom projektu.

Naposljedku zahvaljujem svojoj obitelji – Enei (koja je kreirala idejni logo projekta), Eriku i Stjepanu, koji su moja vječna inspiracija i najveća ljubav – od srca vam hvala!

Autorica knjige

Predgovor

Premda se na prvi pogled može doimati da je vrlo lako objasniti zašto je socijalno-emocionalna dobrobit djece ključna za njihovo optimalno i kvalitetno djetinjstvo te ukupno mentalno zdravlje, zapravo se radi o zadatku koji nije nimalo lak. Zašto je tomu tako? Zbog toga što su dosadašnji značajan broj znanstvenih istraživanja i svakodnevne odgojno-obrazovne prakse ukazali na to da velik broj čimbenika ima značajne efekte na socijalno-emocionalni i na cjelokupni razvoj djece. Stavljajući ga pritom u kontekst suvremenog djetinjstva i svijeta u kojem živimo, koji svakodnevno postavljaju neka nova pravila i izazove, sasvim je jasno da je taj zadatak iznimno težak. No, ipak, knjiga pred vama rezultat je upravo jednog takvog zadatka koji se nastojao ostvariti provedbom projekta „Kako bez suza u dječji vrtić i osnovnu školu? – Podrška socijalno-emocionalnoj dobrobiti djece tijekom prijelaza i prilagodbe“ u sklopu programskog pravca „27 susjedstva – susjedstvo Kampus“ projekta Rijeka 2020 – Europska prijestolnica kulture. Osnovni cilj ovog projekta bio je pružiti podršku socijalno-emocionalnoj dobrobiti djece tijekom prijelaza i prilagodbe kroz različite znanstveno-stručne aktivnosti namijenjene djeci rane i predškolske dobi i njihovim roditeljima uz pružanje stručne podrške odgajateljima i učiteljima. Drugim riječima, cilj je bio iznova povezati članove akademske zajednice i stručnjake, odnosno praktičare ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja te primarnog obrazovanja, a polazeći od ove snažne sinergije kreirati kvalitetne okvire i temelje efikasne i optimalne podrške djeci, roditeljima, odgajateljima i učiteljima tijekom prijelaza djece iz obitelji u dječji vrtić ili iz dječjeg vrtića u osnovnu školu te prilagodbe u dječjem vrtiću, odnosno osnovnoj školi.

Knjiga je strukturirana tako da sadržajno i kronološki prikazuje ideju projekta „Kako bez suza u dječji vrtić i osnovnu školu? – Podrška socijalno-emocionalnoj dobrobiti djece tijekom prijelaza i prilagodbe“ te sve projektne aktivnosti tijekom 2019. i 2020. godine. Polazeći od uvodnog dijela knjige, prikazana su obraćanja inicijatora projektne ideje iz redova članova akademske zajednice te ključnih relevantnih partnera iz susjedstva Kampus kojima Učiteljski fakultet prirodno gravitira u svojem djelovanju, a to su dječji vrtić More i osnovna škola Trsat. Pa tako, uvodne riječi mene kao voditeljice projekta te projektnih partnera: Jasne Crnčić, ravnateljice Dječjeg vrtića More i Sonje Lefler, ravnateljice Osnovne škole Trsat, ukratko prikazuju doživljaj projektne ideje kao i refleksiju na suradnju ostvarenu tijekom provedbe projekta.

Potom je u poglavlju Ideja projekta, kako sam naziv kaže, detaljno prikazana ideja projekta, s teorijskom pozadinom projekta te osnovnim ciljevima i planiranim aktivnostima koje su zamišljene tako da ostvare postavljene projektne ciljeve. Pritom se nastojalo zadovoljiti neke od visokih

kriterija kvalitetnih projektnih prijava, a to je temeljem suvremenih znanstveno-stručnih spoznaja iz područja prijelaza iz obitelji u dječji vrtić te iz dječjeg vrtića u osnovnu školu, kao i prilagodbe djece u dječjem vrtiću i osnovnoj školi, temeljem postojećih kompetencija članova projekta i projektnih partnera, uz istovremeno motiviranje i uključivanje što većeg broja studenata Učiteljskog fakulteta u Rijeci uvažavajući različite radne okvire i ritam triju odgojno-obrazovnih ustanova: fakulteta, dječjeg vrtića i osnovne škole, osmisliti i provesti visoko kvalitete, razvojno prilagođene, metodičko-didaktički opravdane te raznovrsne i inovativne aktivnosti.

Polazeći od prve projektne aktivnosti pružanja podrške socijalno-emocionalnoj dobrobiti djece tijekom prijelaza i prilagodbe u okviru predškole u DV Đurđice, opisan je proces osmišljavanja i provedbe niza aktivnosti u suradnji članova projekta s pedagoginjom Radmilom Bajić i odgajateljicom Nikolinom Dečaj u DV Đurđice te studentima tadašnje treće godine redovnog sveučilišnog preddiplomskog studija Rani i predškolski odgoj i obrazovanje. Ova se aktivnost provodila tijekom ljetnog semestra ak. godine 2018./2019. godine te je jednim dijelom bila integrirana u nastavu Jezično-komunikacijskog Integriranog Kurikuluma II, a sudjelovali su studenti koji su iskazali interes i specifičnu motivaciju za ovu temu. Cilj ove aktivnosti bio je pružiti djeci predškolske dobi podršku njihovoj socijalno-emocionalnoj dobrobiti tijekom prijelaza iz dječjeg vrtića u osnovnu školu u okviru predškole u DV Đurđice te su, pored samih aktivnosti, prikazana iskustva i refleksije uključenih studenata, refleksije studenata volontera kao i procjena učinka aktivnosti od odgajatelja.

U sljedećem je poglavlju prikazana provedena aktivnost interaktivnog predavanja u okviru manifestacije „Rijeka psihologije“, koja se održavala u tjednu od 18. do 24. veljače 2019. godine, tj. 12. tjednu psihologije u Hrvatskoj. Ta je aktivnost bila namijenjena odgajateljima, učiteljima i stručnim suradnicima koji su bili zainteresirani za temu prijelaza iz obitelji u dječji vrtić te iz dječjeg vrtića u osnovnu školu, kao i za temu prilagodbe te uloge odgajatelja, učitelja i stručnih suradnika tijekom tih izazovnih perioda u životu djece. Nakon opisa provedenog predavanja i radionice, zabilježen je značajan interes praktičara za tu temu te njihovo zadovoljstvo sudjelovanjem u aktivnosti.

Nadalje s ciljem daljnjeg stručnog usavršavanja i profesionalnog osnaživanja odgajatelja, učitelja i stručnih suradnika u području prijelaza i prilagodbe djece u dječjem vrtiću i osnovnoj školi, u tom je poglavlju prikazan cilj, struktura i cjelokupna provedba stručnog skupa pod nazivom „Podrška socijalno-emocionalnoj dobrobiti i razvoju privrženosti djece tijekom prijelaza i prilagodbe u dječjem vrtiću i osnovnoj školi“. Stručni skup održan je 28. kolovoza 2019. godine pri Učiteljskom fakultetu u Rijeci. Bio je organiziran u suradnji s kolegicama višim savjetnicama iz područja ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja te primarnog obrazovanja

Agencije za odgoj i obrazovanje, a nakon četiriju plenarnih predavanja koja su detaljno prikazala suvremene znanstveno-stručne spoznaje iz tog važnog područja, stjecanje relevantnih kompetencija nastavljeno je kroz provedbu radionica s polaznicima Skupa.

Prateći planirani hodogram projektnih aktivnosti, održano je drugo interaktivno predavanje u okviru manifestacije „Rijeka psihologije“ i to 20. veljače 2020. godine. Ovoga je puta predavanje bilo namijenjeno roditeljima zainteresiranim za temu prijelaza i prilagodbe, kako bi se raspravilo o izazovima na koje oni nailaze te adekvatno na njih odgovorilo. Aktivnost je provedena u prostorima osnovne škole Trsat, a obuhvatila je znanstvenu perspektivu, stručnu perspektivu organizacije prijelaza u dječjem vrtiću te pružanja podrške prilagodbi djece rane i predškolske dobi, uz stručnu perspektivu organizacije prijelaza u osnovnoj školi te pružanja podrške prilagodbi osnovnoškolske djece.

U poglavlju „Predstava: Škola je fora, a ne noćna mora“, prikazana je ideja, kreiranje i provedba predstave koja je bila namijenjena djeci rane i predškolske dobi te osnovnoškolske dobi i njihovim roditeljima. To je aktivnost koja se provodila u suradnji sa studentima izvanrednog sveučilišnog diplomskog studija Rani i predškolski odgoj i obrazovanje te je bila integrirana u nastavu kolegija Umjetnički programi, čija je nositeljica doc. dr. sc. Anita Rončević. U suradnji s izv. prof. dr. sc. Mirnom Marić, nositeljica ovog kolegija provela je aktivnost sa studentima u okviru nastave te su studenti imali priliku učiti o kreiranju predstave za djecu od ideje do izvedbe. Predstava je izvedena 2. ožujka 2020. godine.

U pretposljednem poglavlju ukratko je prikazana ideja posljednje aktivnosti pružanja podrške socijalno-emocionalnoj dobrobiti djece rane dobi, integriranog u kolegij Psihologija ranog učenja i poučavanja. Premda ova aktivnost nije provedena zbog utjecaja pandemije COVID-19 i uvedenih epidemioloških mjera jer je planirana u travnju 2020. godine, vrijedno ju je opisati, budući da je percipirano vrijednom od dječjeg vrtića Đurđice te se kao takva može provesti u nekom budućem projektu.

Naposlijetku posljednje poglavlje artikulira zaključne misli o cjelokupnoj projektnoj ideji, o provedbi svih i pojedinih projektnih aktivnosti te navodi neke od prijedloga za buduće slične projekte. Premda se iskustva i refleksije vezane za različite aktivnosti razlikuju i ukazuju na različite aspekte provedenih aktivnosti i same projekte ideje, ovim je projektom jasno utvrđeno da se radi o temi koja zaslužuje značajnu pažnju znanstvene i stručne javnosti, budući da su djeca, roditelji, odgajatelji, učitelji i stručni suradnici iskazali velik interes i motivaciju za stjecanjem suvremenih spoznaja iz ovog područja. Periodi prijelaza i prilagodbe predstavljaju vrlo važne i značajne periode u životu djece, a time i njihovih roditelja i obitelji, pri čemu je odgojno-obrazovni sustav odgovoran pružiti kvalitetnu podršku na adekvatan i razvojni prilagođen način.

Stoga se nadam da će ova knjiga članovima akademske zajednice i praktičarima na svim razinama odgojno-obrazovnog sustava, predstavljati s jedne strane inspiraciju za unapređenjem postojećih i kreiranjem novih, inovativnih načina za održavanjem visoko kvalitetne odgojno-obrazovne prakse utemeljen na znanstvenim dokazima, a s druge strane poticaj za daljnjim osnaživanjem suradnje između znanstvenika i praktičara u svrhu pružanja podrške socijalno-emocionalnoj dobrobiti djece te općenito podizanju kvalitete života u lokalnoj i široj društvenoj zajednici.

Autorica knjige

1. Uvodne riječi

1.1. Uvodna riječ voditeljice projekta

Rani i predškolski period iznimno je dinamičan i intenzivan period u razvoju djece s obzirom na značajan broj promjena koje se događaju. Ni u jednom kasnijem razvojnem periodu tijekom života ne događa se toliki broj promjena kao što je to tijekom ranog razvoja, koje ujedno ostavljaju svoj značajan cjeloživotni trag. Stoga je potpuno razumljivo dugogodišnje nastojanje znanstvenika i praktičara što bolje i kvalitetnije razumjeti rani i predškolski razvoj te sve one čimbenike koji značajno utječu na opću dobrobit djece. Posebno je značajan socijalno-emocionalni razvoj djece u okviru kojeg se razvijaju vještine koje djeci omogućuju visoku razinu dobrobiti u dječjem vrtiću, školi i životu općenito, a odnose se na sposobnost prepoznavanja i razumijevanja tuđih osjećaja i emocionalnih stanja, upravljanje snažnim osjećajima i načinima na koje ih izražavaju, razvijanje empatije, uspostavljanje i održavanje odnosa, adekvatan razvoj privrženosti te efikasno donošenje odluka.

Prijelazna razdoblja i način prilagodbe djece u djetinjstvu predstavljaju pravi izazov za početke socijalno-emocionalnog razvoja pri čemu je uloga odraslih (roditelja, obitelji) te odgojno-obrazovnih djelatnika (odgajatelja, učitelja, stručnih suradnika) od iznimne važnosti. Drugim riječima, pri suočavanju s novom i nepoznatom situacijom, upravo je podrška roditelja i odgajatelja ključna za osiguranje socijalno-emocionalne dobrobiti djece u prijelaznim razdobljima. Pored tog prvog razloga prijave i pokretanja projekta „Kako bez suza u dječji vrtić i osnovnu školu? – Podrška socijalno-emocionalnom razvoju djece tijekom prijelaza i prilagodbe“, drugi razlog vezan je za ostvarenje suradnje između članova akademske zajednice i praktičara iz područja ranog i predškolskog te osnovnoškolskog odgojno-obrazovnog sustava. I treće, premda odgojno-obrazovna praksa svojim dugogodišnjim radom uspješno razvija načine zadovoljenja potreba djece tijekom prijelaza i prilagodbe, prakse se međusobno značajno razlikuju, a stručne i znanstvene literature u našoj zemlji po tom pitanju uvelike nedostaje.

Imajući na umu ta tri značajna izazova na području prijelaza i prilagodbe djece u kontekstu odgojno-obrazovnog sustava, kao i specifičnosti zahtjeva programskog pravca „27 susjedstva – susjedstvo Kampus“ projekta Rijeka 2020 – Europska prijestolnica kulture u smislu ostvarenja suradnje profesora i studenata Učiteljskog fakulteta s ustanovom za rani i predškolski odgoj i obrazovanje i osnovnom školom koji su locirani na Trsatu, kreirala sam projektnu ideju. Stoga je cilj projekta bio približiti i pružiti stručnu podršku roditeljima i djeci koja prolaze, koji su prošli i koji će tek proći kroz period prijelaza i prilagodbe u dječjem vrtiću i osnovnoj školi. Istovremeno polazeći od suvremenih znanstvenih i praktičnih

spoznaja, cilj projekta bio je osnažiti postojeće kompetencije odgajatelja i učitelja u radu s djecom tijekom prijelaza i prilagodbe, s obzirom na to da sličnih programa stručnog usavršavanja nema u nas.

U skladu s projektnom idejom i ciljevima, kreirane su i projektne aktivnosti te poziv za suradnju Dječjem vrtiću Đurđice i Osnovnoj školi Trsat. Otvorenost ovih dviju ustanova pružio je poseban elan projektu čije su aktivnosti oblikovane temeljem suradnje i dogovora. U oblikovanju i provedbi različitih projektnih aktivnosti sudjelovale su ravnateljica DV More Jasna Crnčić i ravnateljica OŠ Trsat Sonja Lefler, njihove koordinatorice pedagoginja Radmila Bajić, psihologinja Ljiljana Brašnić i pedagoginja Jadranka Perković-Sušanj, članice projekta s Učiteljskog fakulteta Vesna Katić, v. predavač, izv. prof. dr. sc. Mirna Marić i doc. dr. sc. Anita Rončević. Naposljetku provedba projekta obogaćena je doprinosom odgajateljica DV Đurđice, učiteljica OŠ Trsat te studenata Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci i to druge i treće studijske godine redovnog sveučilišnog studija Rani i predškolski odgoj i obrazovanje (ak. godina 2018./2019.) te prve studijske godine izvanrednog sveučilišnog studija Rani i predškolski odgoj i obrazovanje (ak. godina 2019./2020.).

Svaka provedena projektna aktivnost potkrijepljena je refleksijama uključenih sudionika, što smatram posebno vrijednim doprinosom ovog projekta, budući da pored same evaluacije projekta, pružaju i značajne smjernice za buduće slične suradnje i projektne aktivnosti. Činjenica je da bez snažne i kvalitetne sinergije znanosti i prakse nema adekvatnog odgovora na suvremene potrebe djece, roditelja i obitelji tijekom prijelaza iz obitelji u dječji vrtić i dječjeg vrtića u osnovnu školu, a time i prilagodbe djece u odgojno-obrazovnim ustanovama. Ovaj je projekt proveden upravo s tim ciljem, a kako sličnih projekata nema do sada on je pionirski udario temelje sličnim nastojanjima. Naravno, uvijek može biti bolje, posebice ako sagledavamo pionirske pokušaje, koji su pored toga još i vremenski zakoračili u period COVID-19 pandemije. Stoga sam neizmerno zahvalna na ostvarenoj suradnji i bogatom iskustvu u svim segmentima projektnih aktivnosti te duboko vjerujem da smo postavili značajne temelje svim budućim suradnjama u svrhu ostvarenja najviše razine dobrobiti djece te kvalitete života njihovih obitelji.

1.2. Uvodna riječ ravnateljice DV More

Svakom roditelju polazak u vrtić stvara osjećaj straha, neizvjesnosti i bezbroj pitanja. Kako odgovoriti na pitanja i biti mirniji prilikom polaska djeteta u jaslice/vrtić? Svaka nova pedagoška godina u vrtiću započinje procesom prilagodbe tijekom kojeg se dijete prilagođava na novi prostor, odgajatelje, drugu djecu, ritam i pravila vrtića. Odgajateljima i stručnom timu bitna zadaća je pomoći djeci i roditeljima u toj novoj životnoj situaciji. Razmišljanja

usmjeravamo na sve ono što će dijete doživjeti kao priliku za osamostalji-
vanje, sklapanje novih prijateljstava i razvijanje socijalnih vještina.

Važno je znati kako je tijekom tog, za dijete zahtjevnog perioda, moguće očekivati promjene u njegovu ponašanju i doživljavanju, odnosno općenito funkcioniranju. Koliko će trajati period prilagodbe ovisi o djetetovim osobinama, dobi, razvojnoj fazi u kojoj se nalazi, ranijim iskustvima odvajanja od roditelja i kontaktiranja s drugom djecom. Nema pisanih pravila kako i koliko će djeca reagirati plaćem, tugom i neprimjerenim i neobičnim ponašanjem, neka se djeca bez teškoća i brzo priviknu na nove okolnosti u vrtiću, dok je drugima potrebno određeno vrijeme za to. Sve nastale promjene prolazne su i polako nestanu, a podrška i razumijevanje odgajatelja i roditelja najviše doprinose socijalno-emocionalnoj dobrobiti djece na prijelazu iz obitelji u jaslice i vrtić. Pozitivan stav i realna očekivanja bitne su karike za dobru prilagodbu na vrtić. Kontakt i otvorena komunikacija roditelja i odgajatelja preduvjet su stvaranju uzajamna povjerenja, razvoja suradničkog i prijateljskog odnosa koji je jako važan djetetu, roditelju i odgajatelju.

Kao dugogodišnji profesionalci praktičari u jaslicama i vrtiću, svjesni smo potrebe i važnosti kontinuiranog povezivanja s teorijom/teoretičarima. Upravo je projekt „Kako bez suza u dječji vrtić i osnovnu školu? – Podrška socijalno-emocionalnoj dobrobiti djece tijekom prijelaza i prilagodbe“ izvrstan primjer kvalitetne suradnje i povezivanja teorije i prakse u cjelinu. Točnije, njihova prožimanja i stvaranja nove kvalitete djelovanja. Primjer je stručni skup koji je, osim plenarnih predavanja uvaženih profesora, obuhvatio radionice s odgajateljima, učiteljima i stručnim suradnicima vezano za njihova iskustva u radu tijekom prijelaza i prilagodbe u odnosu na razvoj privrženosti djece, s naglaskom na mogućnosti razvijanja njihove suradnje koje su vodili praktičari iz osnovnih škola i DV More s profesorima Učiteljskog fakulteta.

Prve aktivnosti projekta odvijale su se u Dječjem vrtiću Đurđice: program pružanja podrške socijalno-emocionalnoj dobrobiti djece tijekom prijelaza i prilagodbe u predškoli vodile su izv. prof. dr. sc. Sanja Tatalović Vorkapić i Vesna Katić, v. predavač, u suradnji s odgajateljicom Nikolinom Đečaj i pedagoginjom Radmilom Bajić. U nekoliko susreta pokušale su praksu i teoriju pretočiti u kvalitetan pristup djeci te im dočarati i približiti prelazak iz vrtića u školu. Na kraju su djeca preuzela ulogu učitelja i prezentirala studentima metodu učenja pisanja uz glazbu, ritam i pokret. U razgovoru i aktivnostima dobili su povratne informacije i promišljanje djece, pravo malo bogatstvo ideja najmlađih. Nakon toga uslijedilo je veliko uzbuđenje za djecu – zajednički posjet OŠ Trsat. Neki planovi nisu se ostvarili, npr. dolazak studenata u jaslice u travnju 2020. godine, kako bi neposrednim opažanjem doživjeli atmosferu uzajamnog upoznavanja i povezivanja obitelji i vrtića, odgođen je za epidemiološki sigurnija vremena.

Lijepo je bilo svjedočiti kako svi suradnici na projektu daju svoj doprinos nesebično i neumorno ulažući svoje kompetencije, znanja i vještine stečene tijekom dugogodišnjeg rada. Iskustveno je bogatstvo stečeno tijekom provedbe projekta neizmjerljivo, a profesorice Sanja i Vesna pokazale su se kao prave, ravnopravne partnerice u konkretizaciji i realizaciji projekta. Kao ravnateljica predškolske ustanove, mogu izraziti ogromno zadovoljstvo postignutim partnerskim odnosom tijekom provedbe projekta te u potpunosti podržavam ovakav način rada kao novi oblik suradnje fakulteta i vrtića koji svakako treba nastaviti i ubuduće kako bi nove generacije djece u vrtićima i studenata Učiteljskog fakulteta osjetile sinergijsku snagu koju te dvije ustanove mogu postići samo zajedničkim radom.

Jasna Crnčić, mag. praesc. educ.

Ravnateljica DV More

U Rijeci, 27. prosinca 2020.

1.3. Uvodna riječ ravnateljice OŠ Trsat

„Kako bez suza u dječji vrtić i osnovnu školu? – Podrška socijalno-emocionalnoj dobrobiti djece tijekom prijelaza i prilagodbe“ projekt je u koji se naša škola bez razmišljanja uključila. Iako i sami svake godine vršimo pripremu roditelje i djece – budućih prvašića – kroz roditeljske sastanke i individualne razgovore s djecom i roditeljima te surađujemo s vrtićem, prvi se put proveo projekt u kojem je sudjelovala i znanstvena zajednica. Učiteljski fakultet kao institucija koja se bavi obrazovanjem budućih učitelja/učiteljica i znanstvenim radom te s kojom i inače surađujemo u okviru studentske prakse, u svojem bi kurikulumu ovaj projekt trebao provoditi kao stalnu aktivnost.

Priprema djece za jedan od najvažnijih trenutaka njihova odrastanja iznimno je važna, a ništa manje nije važno ni pripremiti roditelje na promjene koje ih čekaju – od organizacijskih, emocionalnih, socijalnih i sl. To je prvi susret, i za roditelja i za dijete, sa strukturiranom društvenom organizacijom u kojoj će se procjenjivati i ocjenjivati djetetova znanja, sposobnosti i vještine. Za mnoge od njih ova je situacija izazovna, pa i zahtjevna. Stoga je ostvaren velik kvalitativni pomak aktivnim uključivanjem Učiteljskog fakulteta u proces njihove pripreme i podrške.

Iako suradnja s Fakultetom godinama postoji u području pripreme studenata za buduće zanimanje, Fakultet nam može ponuditi i puno više. Suvremene znanstvene spoznaje, kao i brojna istraživanja raznih aspekata odgojno-obrazovnog rada profesorima Učiteljskog fakulteta otvaraju mogućnost savjetodavne uloge u našem radu koji je podložan velikim i brzim promjenama. U odgojno-obrazovnom sustavu učiteljima podršku

pružaju stručna služba škole i iskusnije kolege te se upravo tu otvara prostor za organiziranu podršku Fakulteta. Osmišljavanje takve potpore kroz projekt ili program koji bi mladim učiteljima ili početnicima, pa i ostalima koji se suočavaju s novim izazovima koje donose društvene promjene, pružao savjetodavnu pomoć, bio bi iznimno koristan i povezoao sve zainteresirane aktere.

Projekt „Kako bez suza u dječji vrtić i osnovnu školu – Podrška socijalno-emocionalnoj dobrobiti djece tijekom prijelaza i prilagodbe“ primjer je takve suradnje, a njegova uspješna provedba pokazatelj potreba za novim sličnim inicijativama.

*Sonja Lefler
Ravnateljica OŠ „Trsat“
U Rijeci, 16. prosinca 2020.*

2. Ideja projekta: Kako bez suza u dječji vrtić i osnovnu školu?

*„Ideje ne mogu ostati
ako se svakoga dana
ne borimo za njih.“*

Thomas Mann
(<https://citati.hr/citat-1224>)

Prijelazna razdoblja iz obitelji u ustanovu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje te iz dječjeg vrtića u osnovnu školu i način prilagodbe djece u tim periodima predstavljaju pravi izazov za razvoj privrženosti djece i za njihovu opću socijalnu-emocionalnu dobrobit (Tatalović Vorkapić, 2020). Pritom je uloga odraslih (roditelja i ostalih članova obitelji) te odgojno-obrazovnih djelatnika (odgajatelja, učitelja i stručnih suradnika) od iznimne važnosti. S obzirom na to da se u okviru znanstvenog projekta „Dobrobit djece u prijelaznim životnim periodima: Empirijska provjera Ekološko-dinamičkog modela“ (uniri-drustv-18-11), koji financira Sveučilište u Rijeci, na znanstveni način proučavaju svi značajni korelati prijelaza i prilagodbe kod djece rane i predškolske dobi te osnovnoškolske dobi, ovaj je stručni projekt zamišljen kao „produžena ruka“ prvoga, koji sa stručnog aspekta prilazi navedenoj tematici. Taj se aspekt ogleda u samom cilju projekta koji je naveden u uvodnoj riječi knjige, a to je međusobno povezati znanstvenike-stručnjake, odnosno profesore Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, s praktičarima-stručnjacima dječjeg vrtića i osnovne škole te lokalnu zajednicu. Ovo je povezivanje zamišljeno temeljem senzibiliziranja svih potencijalnih sudionika projekta na važnost ove tematike te na važnost ostvarivanja suradnje i interakcije koje predstavljaju osnovu za pružanje stručne podrške roditeljima i djeci koji prolaze, koji su prošli i koji će tek proći kroz period prijelaza i prilagodbe u dječjem vrtiću i osnovnoj školi.

Istovremeno, polazeći od suvremenih znanstvenih i praktičnih spoznaja, cilj je projekta osnažiti postojeće kompetencije odgajatelja i učitelja u radu s djecom tijekom prijelaza i prilagodbe u odnosu na njihov razvoj privrženosti, s obzirom na to da sličnih programa stručnog usavršavanja nema u našoj zemlji. Imajući na umu sve navedeno, projektni partneri kojima je ideja bila prezentirana prije same prijave projekta objeručke su je prihvatile, a kako je navedeno, riječ je o Dječjem vrtiću Đurđice i Osnovnoj školi Trsat. Dogovor o suradnji zabilježen je na fotografijama prikazan na slikama 1 i 2.

Slika 1. Dogovor o suradnji s OŠ Trsat voditeljice projekta s ravnateljicom OŠ Trsat

Okviri suradnje sadržavali su: a) promociju projekta i projektnih aktivnosti na internetskim stranicama DV More i OŠ Trsat, u vidu distribucije plakata i brošura te suradnja tijekom izvedbe programa pružanja podrške socijalno-emocionalnoj dobrobiti djece tijekom prijelaza u predškoli i jaslicama u DV More, posjeta OŠ Trsat te manifestacija Rijeka Psihologije; b) informiranje odgajatelja DV More i učitelja u OŠ Trsat o sadržaju i cilju projekta te o oblicima stručnog usavršavanja koji će se provoditi u sklopu predloženog projekta; c) informiranje roditelja i djece o sadržaju i cilju projekta te o predstavi i radionicama koje će biti namijenjene roditeljima i djeci u sklopu predloženog projekta. Uviđajući iznimnu važnost promicanja i osnaživanja sinergije znanosti i prakse kojoj uvijek težimo u cilju dobrobiti djece, no nerijetko je nedostaje, ravnateljice DV More i OŠ Trsat vrlo su pozitivno reagirale na prijedlog suradnje što je omogućilo nastavak projektne prijave i daljnu provedbu planiranih projektnih aktivnosti.

Pored toga profesorice Učiteljskog fakulteta u Rijeci, kolegice zainteresirane za ovu temu, prihatile su poziv na suradnju u projektu te svoje uloge unutar pojedinih projektnih aktivnosti: izv. prof. dr. sc. Mirna Marić, dr. sc. Anita Rončević, v. pred., Vesna Katić, v. pred. U prvoj projektnoj godini naglasak je bio na aktivnostima u DV More (predškola), posjetu OŠ Trsat, organizaciji stručnog skupa, sudjelovanju na manifestaciji „Rijeka psihologije“, a u drugoj na aktivnosti u DV More (jaslice), predstavi za djecu te drugom sudjelovanju na „Rijeci psihologije“.

Budući da se radilo o izvršnoj prilici da studenti Učiteljskog fakulteta izravno uče od suradnje svojih profesora i praktičara, sve aktivnosti koje su uključivale njihov angažman implementirane su postojećim procedurama Fakulteta unutar kolegija na fakultetu čije su nositeljice navedene profesorice, članice projekta. Riječ je o kolegijima: Jezično-komunikacijski integrirani kurikulum II, Umjetnički programi i Psihologija ranog učenja i poučavanja. Također studentima je ponuđena mogućnost uključivanja u projekt putem volonterskih aktivnosti, što su četiri studentice redovnog studija Rani i predškolski odgoj i obrazovanje prihvatile.

Slika 2. Dogovor o suradnji s DV More, PPO Đurđice voditeljice projekta, pedagoginje i ravnateljice DV More

Na osnovi prethodno opisanih glavnih ciljeva koji ističu značajnu ulogu odraslih (roditelja, obitelji), te odgojno-obrazovnih djelatnika (odgajatelja, učitelja, stručnih suradnika) tijekom izazovnih razdoblja u životu djece, kao što su prijelazna razdoblja i prilagodba, projektom je planirano sljedeće: a) osnaživanje kompetencija odgajatelja i učitelja u radu s djecom tijekom prijelaznih razdoblja u odnosu na razvoj privrženosti kod djece, ali i njihovu sveukupnu socijalno-emocionalnu dobrobit;

b) unaprjeđenje komunikacije i suradnje između odgajatelja i učitelja; c) upoznavanje roditelja sa suvremenim znanstveno-stručnim podacima iz područja dobrobiti djece, te razvijanje njihova senzibiliteta prema djeci u odnosu na prijelazna razdoblja (prijelaz iz obitelji u dječji vrtić i prijelaz iz dječjeg vrtića u osnovnu školu) u kontekstu razvoja njihove privrženosti i ukupne socijalno-emocionalne dobrobiti; d) osnaživanje socijalno-emocionalnog razvoja te ukupne psihološke dobrobiti djece; e) stvaranje primjerenih uvjeta za socijalno-emocionalni razvoj djece koja su upisala predškolu u 2019. godini te f) krajnji je cilj projekta omogućiti pristup suvremenim znanstveno-stručnim spoznajama odgojno-obrazovnim ustanovama, tj. dječjem vrtiću i osnovnoj školi, roditeljima i djeci, što će u konačnici snažno pozitivno djelovati na kvalitetu života obitelji i mentalnog zdravlja djece te iniciranje i daljnji razvoj povezivanja triju važnih institucija u životu djeteta: obitelji, odgajatelja i učitelja primarnog obrazovanja.

S obzirom na opisane podciljeve projekta, očekivalo se sljedeće: a) viša razina kompetencija odgajatelja i učitelja u radu s djecom tijekom prijelaznih razdoblja u odnosu na razvoj privrženosti kod djece, ali i njihovu sveukupnu socijalno-emocionalnu dobrobit te njihovo zadovoljstvo ponuđenim programom; b) unaprijeđena komunikacija i suradnja između odgajatelja i učitelja; c) viša razina informiranosti roditelja o suvremenim znanstveno-stručnim spoznajama iz područja dobrobiti djece te viša razina senzibiliteta prema djeci u odnosu na prijelazna razdoblja (prijelaz iz obitelji u dječji vrtić i prijelaz iz dječjeg vrtića u osnovnu školu) u kontekstu razvoja njihove privrženosti i ukupne socijalno-emocionalne dobrobiti; d) kvalitetniji i bogatiji socijalno-emocionalni razvoj te dobrobit djece pri jednokratnom susretu i djece upisane u predškolu; e) prepoznatljivost, povezanost i ostvarenje sinergije Učiteljskog fakulteta s osnovnom školom i dječjim vrtićem, kao i s roditeljima i djecom, te povećanje razine psihološke dobrobiti djece i njihovih obitelji. Dodatni je značaj ovog projekta otvaranje i približavanje Sveučilišnog Kampusu na Trsatu, točnije Učiteljskog fakulteta u Rijeci, odgojno-obrazovnim ustanovama (DV Đurđice i OŠ Trsat) te široj društvenoj zajednici uz uključivanje lokalnog stanovništva u provedbu zajedničkih projekata i događaja na Kampusu, točnije roditelja i djece predškolske i rane osnovnoškolske dobi. Predloženi sadržaji namijenjeni su prvenstveno odgajateljima i učiteljima razredne nastave, ali zbog zanimljive i izazovne teme o kojoj se vrlo malo govori, mogu biti vrlo zanimljivi i stručnim suradnicima. Istovremeno su predloženi sadržaji namijenjeni roditeljima djece koja se nalaze u svojem prijelaznom razdoblju (prijelaz iz obiteljskog doma u dječji vrtić i/ili prijelaz iz dječjeg vrtića ili iz predškole u osnovnu školu), ali ne manje zanimljivi i svim drugim roditeljima, posebice s aspekta razvoja privrženosti i ukupnog socijalno-emocionalnog razvoja djece. Ostvarivanjem kvalitetne povezanosti i protočnosti spoznaja od akademske zajednice

prema građanstvu i obrnuto osiguran je osnovni cilj svake znanosti pa tako i društvenih znanosti, a to je podizanje kvalitete života ljudi temeljem znanstveno-stručnih spoznaja uz istovremeno oslušivanje poteškoća i promjena koje se javljaju u životu ljudi i na koje bi znanost trebala na vrijeme reagirati i djelovati s ciljem svojeg doprinosa njihovom rješavanju.

Naposljetku za grad Rijeku ovaj je projekt iznimno važan iz nekoliko aspekata. Sveučilišni kampus i djelovanje akademske zajednice sada je još više prepoznatljivo riječkim obiteljima. Istovremeno su predstavnici akademske zajednice imali priliku čuti o promjenama i poteškoćama s kojima se suočavaju djeca, suvremenom roditeljstvu te struci odgajatelja i učitelja u okviru teme prijelaznih razdoblja u životu djece i njihovih obitelji. Ponuđenim aktivnosti omogućeno je kvalitetnije povezivanje stručnjaka, akademske zajednice s dječjim vrtićem i osnovnom školom te svih njih s djecom i roditeljima. Temeljem svega navedenog omogućeno je podizanje razine psihološke dobrobiti građana Rijeke, posebice s aspekta zadovoljstva života riječkih obitelji, ali i zadovoljstva rada odgajatelja i učitelja unutar sustava odgoja i obrazovanja. No ključno je bilo postaviti znanstveno i praktično utemeljene okvire projekta, što je nadalje prikazano.

2.1. Znanstveno utemeljena teorijska pozadina projektne ideje

Razdoblja rane i predškolske te osnovnoškolske dobi obilježena su dinamičnim i intenzivnim promjenama unutar kojih se posebna pozornost usmjerava socijalno-emocionalnoj dobrobiti djece (Ben-Arieh i sur., 2014). Pritom je važno za istaknuti da postoje značajne razlike između, na prvi pogled, sličnih termina kao što su socijalno-emocionalni razvoj djece, socijalno-emocionalno učenje i socijalno-emocionalna dobrobit (Tatalović Vorkapić, 2019c). Socijalno-emocionalno učenje proces je usvajanja socijalno-emocionalnih kompetencija u okviru socijalno-emocionalnog razvoja djece, dok socijalno-emocionalni razvoj obuhvaća razvojni proces koji rezultira nizom kompetencija koje djeca razvijaju kako bi imala uspjeha u vrtiću, školi i životu općenito. Socijalno-emocionalne kompetencije obuhvaćaju sposobnost prepoznavanja i razumijevanja tuđih osjećaja i emocionalnih stanja, upravljanje snažnim osjećajima i načinima na koje ih izražavaju, razvijanje empatije i prosocijalnog ponašanja, uspostavljanje i održavanje kvalitetnih odnosa s drugima te efikasno donošenje odluka (Tatalović Vorkapić, 2019b). Naposljetku, socijalno-emocionalna dobrobit dio je ukupne dobrobiti djeteta. Označava optimalno funkcioniranje i iskustvo na socijalno-emocionalnom planu koje je pod značajnim utjecajem intrapersonalnih (karakteristike djeteta) i interpersonalnih čimbenika (okolina i društvo u kojima dijete živi).

Dobrobit djece nije jednostavno definirati, budući da sadrži i razvojnu komponentu koja nije prisutna i relevantna za dobrobit odraslih, na što su snažan utjecaj imale i dosadašnje promjene u perspektivi praćenja dobrobiti djece. Prva se promjena odnosi na promjenu percepcije fokusirane na golo preživljavanje do percepcije dobrobiti, odnosno od perspektive temeljnog preživljavanja i osiguranja zadovoljenja temeljnih potreba djece prema povećanju razine kvalitete života. Druga se promjena očituje u promjeni perspektive negativnog u perspektivu pozitivnog, odnosno od mjerenja i praćenja rizičnih faktora i negativnih ponašanja prema mjerenju i praćenju zaštitnih faktora i pozitivnih ponašanja. Treća važna promjena obuhvaća promjenu perspektive kako biti dobro prema perspektivi koja uključuje i razvojnu komponentu pri čemu dobrobit djece obuhvaća i to kako BITI DOBRO (eng. *well-being*) i to kako POSTATI DOBRO (eng. *well-becoming*). Stoga cjelokupni vrlo složeni suvremeni model dobrobiti obuhvaća: višestruku perspektivu o dobrobiti djece; različite znanstvene discipline koje proučavaju dobrobit djece; teoretske pristupe o dobrobiti djece; odnos aktivnosti djece i njihove dobrobiti; odnos umjetnosti, kreativnosti i dobrobiti djece; duhovnost i religiju u odnosu na dobrobit djece; ekološku perspektivu dobrobiti djece; ekonomsku/materijalnu dobrobit djece; razvoj djece i njihovu dobrobit; interpersonalne odnose i dobrobit djece; medije i komunikaciju u odnosu na dobrobit djece; dobrobit djece i obitelj; zdravlje i dobrobit djece; dobrobit i dječja prava; rizik i ranjivost; metode, mjere i indikatore dobrobiti djece; intervencije i politike koje promoviraju dobrobit djece te, naposljetku, globalna pitanja o dobrobiti djece (Ben-Arieh i sur., 2014).

Prijelazna razdoblja i način prilagodbe djece tijekom rane i predškolske dobi promatrane istovremeno kao pedagoški kontinuitet i promjena, predstavljaju pravi izazov za početke socijalno-emocionalnog razvoja (Einarsdottir, Perry i Docket, 2008). Razumljivo je i prirodno da su promjene dio života svih živih bića, pa tako i ljudi, a njihova se vrijednost očituje u tome što pružaju kvalitetan okvir za osobni rast i razvoj s obzirom na niz različitih kratkoročnih i dugoročnih efekata na razvoj djece. Stoga su one istovremeno izvor vrlo različitih, čak oprečnih, emocionalnih doživljaja, a nerijetko obojene anksioznošću i nesigurnošću za dijete i članove njegove/njezine obitelji (Kraft-Sayre i Pianta, 2000) pri čemu je podrška svih odgojno-obrazovnih djelatnika ključna i nužna.

Prijelaz ili tranzicija iz obiteljskog doma u ustanovu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje za većinu je djece prvi i najveći ekološki prijelaz u njihovu odgojno-obrazovnom životu (Pianta i sur., 1999; Tatalović Vorkapić, 2020). Značajno velik broj studija definira prijelaz kao promjenu konteksta, odnosno kretanje iz jednog institucijskog okvira ili faze u drugu na odgojno-obrazovnom kontinuumu (Blatchford, Battle i Mays, 1982; Dockett i Perry, 2001; Pianta i Cox, 1999; Pianta i Kraft-Sayre, 2003),

što je prepoznatljivo u ovoj definiciji: „Prijelaz je proces promjene koji se doživljava od momenta u kojem djeca (i njihove obitelji) prelaze iz jednih okolnosti u druge... do momenta kada djeca postaju punopravni i prilagođeni članovi u svojem novom okruženju. To je obično vrijeme intenzivnih i ubrzanih razvojnih zahtjeva koji su društveno regulirani.“ (Fabian i Dunlop, 2002, str.3). Dakle kako bi se istaknula upravo promjena konteksta, prijelaz se definira kao proces promjene i kretanje iz jednog identiteta u drugi (Griebel i Niesel, 1997, 2002).

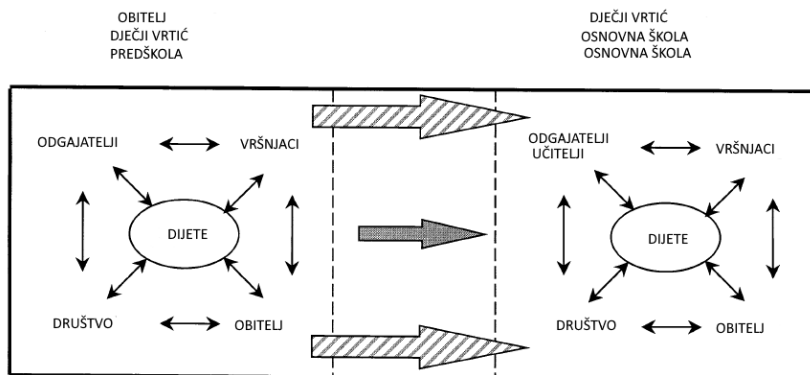
Dodatno razumijevanju koncepta prijelaza, važno je razumjeti i koncept prilagodbe, pri čemu suvremeni autori razlikuju usuglašavanje ili usklađivanje s okolinom (eng. *adjustment*) i prilagodbu (eng. *adaptation*). Pa tako, kada je naglasak na usklađivanju kao procesu, ono se odnosi na poseban način pojedinca u suočavanju s novim zahtjevima okoline te je tada riječ o usuglašavanju, a kada je naglasak na usklađivanju kao postignuću pri čemu se prilagodba na okolinske uvjete promatra kao određeno postignuće, tj. uspjeh djeteta, onda je riječ o prilagodbi (Lam i Pollard, 2006). Time se stvara osjetljivost na malu, ali značajnu razliku u terminima prilagodbe u vrtiću/školi (usklađivanje kao proces u kojem su jednako važne karakteristike djeteta i njegove/njezine okoline) i prilagodbe na vrtić/školu (usklađivanje kao sposobnost pri čemu je naglasak na karakteristikama djece). Suvremena literatura i teorijski modeli ističu važnost jednako značajnih kako karakteristika djece tako i karakteristika obitelji, odgojno-obrazovne institucije, lokalne zajednice i društva u cjelini (Mashburn, LoCasale-Crouch i Pears, 2018; Tatalović Vorkapić i LoCasale-Crouch, 2021).

Suvremeni holistički model tranzicije, Ekološko-dinamički model tranzicije (Rimm-Kaufman, i Pianta, 2000), ima svoje korijene u poznatom Bronfenbrennerovom modelu ekoloških sustava (1979) koji razumije razvoj djeteta u kontekstu analizom konstantnih, dvosmjernih i transakcijskih interakcija između djeteta koje se nalazi u središtu svoje okoline i njegovih/njezinih mikrosustava, mezosustava, exosustava, makrosustava i kronosustava (Sameroff, 2009). Uzimajući u obzir razvoj djeteta u različitim kontekstima, nakon triju teorijskih modela, Rimm-Kaufman i Pianta (2000) kreirali su model koji ističe izravne i neizravne efekte između djeteta i njegove/njezine okoline koja je u konstantnoj promjeni tijekom vremena. Te su dvosmjerne interakcije opisane kao transakcijski procesi koji su varijabilni i nekonzistentni.

Sukladno s tim Ekološko-dinamički model tranzicije (Rimm-Kaufman i Pianta, 2000) podrazumijeva i ističe složenost prijelaza i prilagodbe djece zbog interakcije različitih intrapersonalnih (karakteristike djeteta, karakteristike obitelji, karakteristike odgajatelja/učitelja) i interpersonalnih čimbenika (karakteristike djetetovih odnosa s roditeljima i ostalim članovima obitelji, djetetovih odnosa s odgajateljem/učiteljem, karakteristike

svih drugih odnosa, karakteristike dječjeg vrtića/osnovne škole, lokalne zajednice, društva u cjelini) u određenom vremenu (Slika 3). Svi su navedeni čimbenici jednako važni te je za razumijevanje potreba djece tijekom tranzicija u određenoj kulturi i vremenu ključno uzeti u obzir svih njih (Pianta i Kraft-Sayre, 2003), što je na određeni način i istaknuto u Nacionalnom kurikulumu za rani predškolski odgoj i obrazovanje (2014). Premda su u okviru nacionalnog konteksta naše zemlje prepoznatljiv i navedeni prethodno istaknuti čimbenici kao značajnima i relevantnima za cjelokupni optimalan razvoj i dobrobiti djece rane i predškolske dobi, u istom dokumentu nisu jasno definirane smjernice za organizaciju efikasne prakse tijekom prijelaza iz obitelji u dječji vrtić i iz dječjeg vrtića u osnovnu školu te tijekom prilagodbe u odgojno-obrazovnom kontekstu, što je ujedno i jedan od značajnih poticaja i razloga za bavljenje ovom tematikom. Stoga je potpuno jasno zašto u odgojno-obrazovnom radu danas prepoznajemo različite prakse tijekom tranzicije i prilagodbe djece (Mihić, 2015; Mihić i sur., 2011; Tatalović Vorkapić, 2019a,b,c, 2020; Tatalović Vorkapić i Katić, 2019a,b, 2020; Visković i Višnjjić-Jevtić, 2019).

Slika 3. Ekološko-dinamički model tranzicije
(Rimm-Kaufman i Pianta, 2000, str. 497)

Različiti konteksti i njihovi međudnosi tijekom vremena ključni su za ishod prilagodbe (Velan i Tatalović Vorkapić, 2019a) pri čemu je ključno čuti glas djeteta (Velan i Tatalović Vorkapić, 2019b). Praksa i odgojno-obrazovne politike trebali bi olakšati prijelaz tako da budu međusobno iskoordinirani i usklađeni pri čemu su kompetencije odgajatelja ključne (Mihić, 2015; Mihić i sur., 2011; Tatalović Vorkapić i Polanec, 2019; Polanec, Tatalović Vorkapić i Pauletić, 2019) kao i načini njihova stjecanja (Tatalović Vorkapić i Katić, 2019a,b, 2020). Temeljem modela kreirana su tri osnovna principa kojima se aktivnosti tijekom prijelaza trebaju rukovoditi s ciljem podrške djeci, a uključuju: a) povezivanje i pružanje podrške obiteljima i vrtićima tijekom prijelaza; b) utvrđivanje značajnih

determinanti kvalitete prijelaza iz prethodne razvojne faze djeteta; c) djelovanje u skladu s potrebama djece i obitelji (primjerice putem kućnih posjeta i slično). Kao što je već prije navedeno, model ističe niz čimbenika koji značajno utječu na prijelaz: a) intrapersonalne čimbenike djece (temperament i druge karakteristike djece), obitelji (ličnost i osjetljivost roditelja, roditeljski stil, komunikacijski stil, itd.) i odgajatelja/učitelja (ličnost odgajatelja/učitelja, kompetencije, stavovi), i b) interpersonalne čimbenike djece, skrbnika, odgajatelja/učitelja (stil privrženosti, tijek i ishod prilagodbe, odnos sa skrbnikom, odnos s odgajateljem/učiteljem, način rada u dječjem vrtiću/osnovnoj školi, odnos obitelj-vrtić-škola, odnos između obitelji, odnos vrtić-škola-lokalna zajednica, društvene vrijednosti). Bitno je za istaknuti da su značajne ne samo promjene u vremenu koje se događaju kod djeteta, već promjene u kontekstima, promjene u obitelji, promjene u društvu te promjene u njihovim interakcijama. Time je vidljiva velika složenost prijelaza kod djece rane i predškolske dobi, a samim time i težina predviđanja uspješne prilagodbe.

S obzirom na prethodno navedene razloge, prakse tranzicije i prilagodbe razlikuju se. Najveći broj zemalja ima temeljne nacionalne dokumente, kao što je Nacionalni kurikulum za RPOO (2014) u našoj zemlji koji ističe fleksibilnost ustanove u kreiranju optimalnih uvjeta za napredak djece s ciljem ostvarenja njihove dobrobiti. Pored toga velik broj zemalja, kao i RH, nema jasne smjernice i postupke u organizacije, a prakse se značajno razlikuju i u dječjim vrtićima i u osnovnim školama (Tatalović Vorkapić i LoCasale-Crouch, 2021). Primjerice, istraživanje Early i suradnika (2001) provedeno na stratificiranom slučajnom uzorku od 3595 američkih odgajatelja u vezi s organizacijom prijelaza i prilagodbe pokazalo je različite prakse. Pa tako 65% odgajatelja primjenjuje one prakse koje se provode poslije upisa u dječji vrtić te su usmjerene na cijelu odgojno-obrazovnu skupinu: slanje relevantne brošure o prijelazu/prilagodbi primarnim skrbnicima upisanog djeteta, kao i samom djetetu te organizacija „Dana otvorenih vrata“ za obitelji novoupisane djece. Manji postotak, 59%, odgajatelja primjenjuje iste ove aktivnosti, ali prije početka odgojno-obrazovnog razdoblja također usmjerenih na cijelu odgojno-obrazovnu skupinu. Još manji postotak odgajatelja, 44%, primjenjuje aktivnosti nakon početka odgojno-obrazovnog perioda, ali su usmjerene na individualizirane interakcije s određenim djetetom/članovima obitelji. One se odnose na izravne individualizirane akcije kao što su: posjet obiteljskom domu, razgovor s primarnim skrbnicima djeteta, telefonski poziv i razgovor s djetetom te facilitiranje kontakata između primarnih skrbnika djece u istoj odgojno-obrazovnoj skupini.

Aktivnosti koordinacije ustanove za rani i predškolski odgoj i obrazovanje s lokalnom zajednicom provodi 36% odgajatelja, primjerice: mogućnost uvida odgajatelja/učitelja u formalne i neformalne bilješke o djetetovim

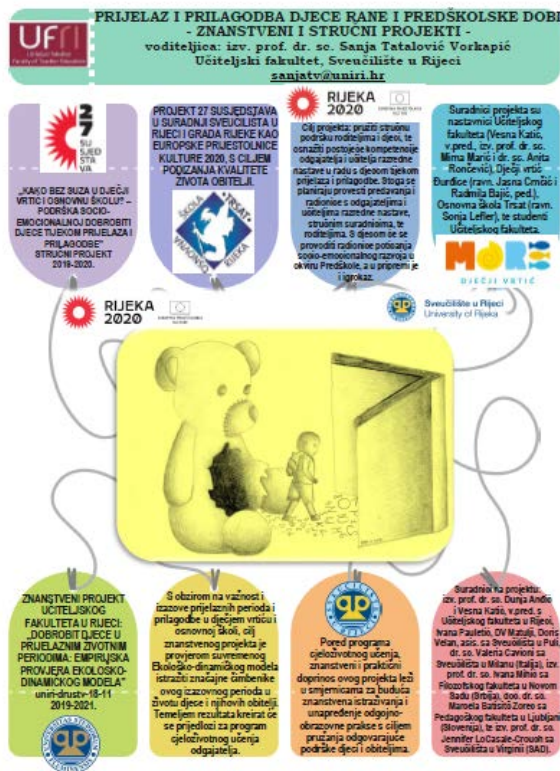
karakteristikama i iskustvima te psihofizičkom statusu, mogućnost posjeta dječjim vrtićima/predškolama/školama sve djece, mogućnost kreiranja neformalnih sastanaka s odgajateljima, izravni kontakti i posjeti između odgajatelja i učitelja koji provode odgojno-obrazovni rad s istom djecom, uobičajeni sastanci ustanova za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, predškola i osnovnih škola na institucionalnoj razini te kontakti i sastanci stručnjaka s ciljem usklađivanja kurikula ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja i primarnog obrazovanja. Naposljetku, najmanji postotak odgajatelja, njih 29%, provodi aktivnosti prije upisa djeteta, a one uključuju individualnu interakciju s određenim djetetom/članovima obitelji koji su ranije naveden: posjet domu obitelji, izravan razgovor s roditeljima, telefonski razgovor s djetetom i facilitiranje odnosa između roditelja djece iste odgojno-obrazovne skupine. Slične je razlike u praksama tranzicije koje se provode pokazalo i istraživanje učitelja i odgajatelja u Islandu i Australiji (Einarsdottir i sur., 2008) koje je pored utvrđenih kulturalnih razlika utvrdilo i razlike unutar same države. Najčešće aktivnosti vezane su za organizirani posjet djece dječjem vrtiću i osnovnoj školi, kao i uključivanje djece iz obje odgojno-obrazovne ustanove u njihove proslave i obilježavanja. Neformalni susreti s roditeljima i djecom prije polaska u dječji vrtić i osnovnu školu te slanje bilješki o djeci u osnovnu školu pokazali su se vrlo čestom praksom. Naposljetku, kao i u Hrvatskoj (Tatalović Vorkapić, 2020), odgajatelji i učitelji vrlo se rijetko međusobno posjećuju te međusobno vrlo malo znaju o praksi onog drugoga.

Premda treba biti oprezan u pružanju „gotovih recepata“ za uspješnu tranziciju i prilagodbu, Sosnowska (2013) ističe da je postojanje ovih smjernica ključno: a) adekvatni i konzistentni stavovi odgajatelja, b) njihova profesionalna ljubaznost i briga, c) pozitivna klima u skupini, d) pedagoška osjetljivost, e) privlačno, ugodno, šareno i prijateljsko okruženje, f) omogućeni boravak djece i roditelja u dječjem vrtiću prije upisa bez ometanja postojeće dinamike, g) omogućeno upoznavanje druge djecu upisane u vrtić, prije upisa, h) omogućen boravak starijeg brata ili sestre upisanog djeteta, i) organizacija skupina heterogenih po dobi djece, j) omogućene zanimljive aktivnosti i igre, k) omogućene one aktivnosti koje olakšavaju djetetu upoznavanje novog okruženja, l) omogućene različite pristupe u prihvaćanja tjednog rasporeda, m) omogućeno učenje različitih aktivnosti i pozitivnih stavova djece prema dječjem vrtiću. Premda se prakse međusobno razlikuju (Mašković i sur., 2018; Tatalović Vorkapić, 2020; Tatalović Vorkapić i LoCasale-Crouch, 2021), ove su smjernice potvrđene i drugim recentnim istraživanjima, a manjak komunikacije s djecom i obiteljima prije upisa u dječji vrtić te nedostatak zajedničkih iskustava najviše doprinose niskoj kvaliteti i efikasnosti tranzicije i prilagodbe (Griebel i Niesel, 1997; Petrova, 2016).

2.2. Okvir projektnih aktivnosti

Imajući na umu prikazani znanstveno i praktično utemeljen teorijski okvir projekta, kao i same projektne ciljeve, kreirani su prijedlozi projektnih aktivnosti tijekom 2019. i 2020. godine koji su bili usmjereni prema trima važnim skupinama: odgajateljima i učiteljima razredne nastave, roditeljima i djeci. Kroz planirane susrete s odgajateljima/učiteljima razredne nastave, nastojale su se prenijeti suvremene spoznaje o dobrobiti djece rane i predškolske dobi, s naglaskom na socijalno-emocionalnu dobrobit i otpornost, specifičnosti prijelaznih perioda i prilagodbe, važnost ranog razvoja privrženosti te kako pružiti adekvatnu podršku djetetu tijekom prijelaza i prilagodbe. Kroz susret s roditeljima, naglasak je bio na podršci u izazovima suvremenog roditeljstva i roditeljskim vještinama, isticanju važnosti osjetljivosti roditelja na potrebe djece, razmjenu iskustva roditelja tijekom prijelaza i prilagodbe njihove djece te strategija suočavanja sa stresnim situacijama. Kroz susrete s djecom provele su se aktivnosti koje su u osnovi poticanja socijalno-emocionalnog razvoja i dobrobiti djece s posebnim naglaskom na nove i nepoznate situacije (igrokaz, glazbeno-likovne aktivnosti, tj. stvaralačko-kreativne igre i slično).

Slika 4. Plakat Prijelaz i prilagodba djece rane i predškolske dobi – znanstveni i stručni projekti

Konkretnije, tijekom 2019. i 2020. godine održale su se ove projektne aktivnosti:

- 20. veljače 2019. od 17:30 do 20:30 sati pri Učiteljskom fakultetu u Rijeci: u sklopu manifestacije „Rijeka psihologije“ provedeno je interaktivno predavanje: „VRTIĆ I ŠKOLA/PRIJELAZ I PRILAGODBA – SURADNJA, PARTNERSTVO...?“ na kojem je sudjelovalo ukupno 41 odgajatelja, učitelja i stručnih suradnika;
- u periodu od 25. ožujka 2019. do 13. svibnja 2019. godine u DV Đurđice: u četirima terminima po dva školska sata održane su radionice s 30 djece, polaznicima predškole u DV Đurđice te posjet OŠ Trsat. Cilj radionica bio je poticanje socijalno-emocionalne dobrobiti djece pred polazak u osnovnu školu;
- 28. kolovoza 2019. od 10:00 do 16:00 pri Učiteljskom fakultetu Sveučilišta u Rijeci: održan je stručni skup u suradnji s Agencijom za odgoj i obrazovanje pod nazivom: „Podrška socijalno-emocionalnoj dobrobiti i razvoju privrženosti djece tijekom prijelaza i prilagodbe u dječjem vrtiću i osnovnoj školi“;
- hodogram stručnog skupa bio je strukturiran od četiriju plenarnih predavanja i radionicom s učiteljima, odgajateljima i stručnim suradnicima dječjih vrtića i osnovnih škola;
- 20. veljače 2020. od 17:30 do 19:30 u OŠ Trsat: u sklopu manifestacije „Rijeka psihologije“ provedeno je interaktivno predavanje: „Podrška roditeljima tijekom prijelaza i prilagodbe u dječjem vrtiću i osnovnoj školi“ namijenjeno roditeljima djece rane i predškolske te osnovnoškolske dobi, na kojem je sudjelovalo petnaest roditelja;
- 2. ožujka 2020. u 17:00 u atriju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci održana je predstava „Škola je fora, a ne noćna mora“ na temu prijelaza i prilagodbe namijenjena roditeljima i djeci rane, predškolske i osnovnoškolske dobi;
- projekt je predstavljen međunarodnom stručnom i znanstvenom auditoriju plenarnim predavanjem: „Podrška socijalno-emocionalnoj dobrobiti djece u Hrvatskoj: Prikaz tri znanstveno-stručna projekta na međunarodnoj konferenciji EduVision2019: Modern Approaches to Teaching the Future Generations“ (http://www.eduvision.si/Content/Docs/Zbornik_prispevkov_EDUvision_2019_SLO.pdf);
- tiskan je plakat u tri primjerka koji je prikazan na različitim manifestacijama na trima ustanovama: Učiteljskom fakultetu Sveučilišta u Rijeci, dječjem vrtiću More i Osnovnoj školi Trsat, a može se vidjeti na Slici 4;

- tiskana je brošura za dječji vrtić i osnovnu školu, namijenjena roditeljima i zainteresiranim stručnjacima, koja je podijeljena projektnim partnerima, na interaktivnom predavanju u okviru manifestacije Rijeka psihologije, tijekom predstave, te prilikom upisa u DV More i OŠ Trsat u rujnu 2020. godine, a vidljiva je na Slici 5;
- aktivnost koja je bila predviđena za svibanj 2020. godine koja je uključivala tri radionice s djecom u starijoj jasličkoj skupini DV Đurđice u okviru kolegija *Psihologija ranog učenja i poučavanja*, s ciljem poticanja socijalno-emocionalne dobrobiti djece tijekom prilagodbe nažalost, otkazana je zbog COVID-19 pandemije.

Slika 5. Brošura projekta "Kako bez suza u dječji vrtić i osnovnu školu?" - Podrška socijalno-emocionalnoj dobrobiti djece tijekom prijelaza i prilagodbe"

CELJ PROJETA

Šta sve radimo u projektu?

5 odabranih na području i razdru prijelaznih perioda i prilagodbe u dječji vrtić i osnovnu školu, od kojih su dvije iz područja prijelaza iz obitelji u dječji vrtić i u osnovnu školu, a tri iz područja prilagodbe u osnovnu školu. U okviru projekta se realiziraju radionice za roditelje i stručnjake u području prijelaza i prilagodbe u dječji vrtić i osnovnu školu. Cilj projekta je poticati socijalno-emocionalnu dobrobit djece tijekom prijelaza i prilagodbe u dječji vrtić i osnovnu školu. Cilj projekta je poticati socijalno-emocionalnu dobrobit djece tijekom prijelaza i prilagodbe u dječji vrtić i osnovnu školu.

20. 02. 2020. od 17.30-19.30h na Učiteljskom fakultetu u Rijeci: U okviru škole Fakulteta za Učiteljsko obrazovanje, predavanje: "DJEČJI VRTIĆ I OSNOVNA ŠKOLA: POUČAVANJE" u organizaciji Udruženja učitelja i stručnih suradnika na području (UČS)

17. 02. 2020. od 17.30-19.30h na OŠ Trsat: U okviru škole u obliku radionice za roditelje i stručnjake predavanje: "DJEČJI VRTIĆ I OSNOVNA ŠKOLA: POUČAVANJE" u organizaciji Udruženja učitelja i stručnih suradnika na području (UČS)

25. 08. 2019. od 10.00-12.00h na Učiteljskom fakultetu u Rijeci: U okviru škole Fakulteta za Učiteljsko obrazovanje, predavanje: "DJEČJI VRTIĆ I OSNOVNA ŠKOLA: POUČAVANJE" u organizaciji Udruženja učitelja i stručnih suradnika na području (UČS)

19. 02. 2020. od 17.30-19.30h u OŠ Trsat: U okviru škole u obliku radionice za roditelje i stručnjake predavanje: "DJEČJI VRTIĆ I OSNOVNA ŠKOLA: POUČAVANJE" u organizaciji Udruženja učitelja i stručnih suradnika na području (UČS)

17. 02. 2020. od 17.30-19.30h u OŠ Trsat: U okviru škole u obliku radionice za roditelje i stručnjake predavanje: "DJEČJI VRTIĆ I OSNOVNA ŠKOLA: POUČAVANJE" u organizaciji Udruženja učitelja i stručnih suradnika na području (UČS)

25. 08. 2019. od 10.00-12.00h na Učiteljskom fakultetu u Rijeci: U okviru škole Fakulteta za Učiteljsko obrazovanje, predavanje: "DJEČJI VRTIĆ I OSNOVNA ŠKOLA: POUČAVANJE" u organizaciji Udruženja učitelja i stručnih suradnika na području (UČS)

17. 02. 2020. od 17.30-19.30h u OŠ Trsat: U okviru škole u obliku radionice za roditelje i stručnjake predavanje: "DJEČJI VRTIĆ I OSNOVNA ŠKOLA: POUČAVANJE" u organizaciji Udruženja učitelja i stručnih suradnika na području (UČS)

25. 08. 2019. od 10.00-12.00h na Učiteljskom fakultetu u Rijeci: U okviru škole Fakulteta za Učiteljsko obrazovanje, predavanje: "DJEČJI VRTIĆ I OSNOVNA ŠKOLA: POUČAVANJE" u organizaciji Udruženja učitelja i stručnih suradnika na području (UČS)

KAKO BEZ SUZA U DJEČJI VRTIĆ I OSNOVNU ŠKOLU?

Podrška socijalno-emocionalnoj dobrobiti djece tijekom prijelaza i prilagodbe

Učiteljski fakultet u Rijeci
Dječji vrtić Đurđice
Osnovna škola Trsat

Uloga djeteta – biti ono što ja jesam

Prijelaz iz poznate u nepoznatu sredinu, kao što je prijelaz iz obitelji u poludječji vrtić ili iz dječjeg vrtića u osnovnu školu predstavlja sastavni dio normalnog razvoja i odrazovlje u životu svakog djeteta. Istovremeno, zbog svojih posebnosti prijelaz i prilagodba predstavljaju velike i važne događaje za dijete i njegovu obitelj.

Također, ovi su značajni događaji i periodne situacije iskustvenog učenja, jer čemu dijete ima priliku spoznati kako se osjeća, što misli, kako se ponaša, te ima priliku naučiti kako pronaći "neovisne sebi" u toj novoj situaciji, a da se pritom osjeća dobro i sigurno.

Dijete ne uči samo to kako se uspiješno prilagoditi ovoj novoj situaciji, već ujedno i uči kako to činiti subodno u novim, nepoznatim situacijama, s novim ljudima i stvarima.

Prvom su njegova najveća podrška njegovi roditelji, obitelji, te odgojitelji i učitelji, uz stručni tim.

Uloga odgojatelja u dječji i učitelja u osnovnoj školi

- Prihvatiti djeteta a i upoznati ga u dječjim vrtićem/ osnovnom školom prije samog upisa u dječji vrtić/ osnovnu školu
- Postojeći dnevni ritam obiteljskog života postupno prilagoditi ritmu života u jaslicama/dječjem vrtiću ili osnovnoj školi
- Upoznati specifične potrebe svojeg djeteta tijekom prijelaza i prilagodbe –važno dijete ma prvo na svoj, vlastiti prijelaz i prilagodbu
- Ovo je osjetljiv razdoblje za koje su uobičajene velike količine negativnih emocija, plaša, agresivnosti, neuzdržanih i nemira, posebice tijekom prijelaza i prilagodbe
- To su sve očekivana ponašanja kod djece za koja je važno znati da imaju prolazni karakter
- Biti strpljiv i osjetljiv na potrebe djeteta, imati razumijevanja, pokazivati pozitivne emocije i povjerenje prema dječjem vrtiću/osnovnoj školi, te podržavati samostalnost
- Imati senzibilitet i razumijevanje u vezi potrebe za prijelazom objektom

DJEČJI VRTIĆ OSNOVNA ŠKOLA

- Detaljno spoznavanje svakog djeteta dualnih potreba, kao i obitelji djeteta
- Pružanje roditeljima/primarnim skrbnicima specifičnih informacija vezanih uz prijelaz i prilagodbu
- Dostupnost roditeljima/primarnom skrbnicima i odlučiva uz sudjelovanje
- Izgradnja suradničkih odnosa, odnosa roditeljima i s obzorom da je brzo i bespa kodrovanje i odgojitelja/učitelja
- Otvorenost, jasnost i izvorna komunikacija jer je ovakav vid komunikacije predu uvjetom i odnosom povjerenja
- Osiguravanje materijala i prostora koji rije i, efikasnoje prilagodbe i prilagodbe dječjem vrtiću i osnovnoj školi
- Otvorenost uspijeha suradnje sa st dječjim vrtiću i osnovnoj školi

2.3. Projekt i društveno korisno učenje

S obzirom na prirodu projektne metodologije, aktivnosti i projektnih ciljeva, prikazani projekt u ovoj knjizi, od njegove ideje do provedbe, odražava primjenu društveno korisnog učenja pri Sveučilištu u Rijeci. Naime polazeći od najšire prihvaćene definicije društveno korisnog učenja (eng. *service-learning, community based service learning, community learning, community based learning*) kao nastavne metodologije koja se temelji na principu združivanja učenja i zalaganja u lokalnoj zajednici temeljem njezinih potreba, pri čemu je naglasak na efikasnoj prilagodbi tim potrebama na koje se nastoji adekvatno i kvalitetno odgovoriti putem suradnje između visokoobrazovanih ustanova, studenata, nastavnika i vanjskih partnerskih organizacija (Begić i sur., 2019). Naime cilj ovog projekta sukladan je cilju društveno korisnog učenja, pri kojem: „...učenje i zalaganje u zajednici jedno drugo mogu transformirati i obogaćivati vrijednostima.“ (Augustinčić, Milenković i Kolarić, 2019, str. 8). Šira definicija uključuje ciljeve uključivanja studenata koji su vezani za bolje razumijevanje kolegija, kao i iznimno važnu organizaciju i strukturiranost suradnje DKU-sudionika: „Društveno korisno učenje je hibridna metodologija društveno odgovornog podučavanja, kolaborativnog djelovanja i iskustvenog učenja koja potiče osobni i profesionalni razvoj studenata i zajednice kroz partnersko, organizirano i strukturirano iskustvo rada na rješavanju društvenih problema lokalne zajednice, a koja se temelji na konkretnoj i usredotočenoj integraciji teorije i prakse kroz angažirano i utjecajno djelovanje, kritičku sintezu i refleksiju.“ (Augustinčić, Milenković i Kolarić, 2019, str. 11).

Društveno korisno učenje može se primjenjivati kao nastavna metoda na svim razinama obrazovanja, što je najzornije vidljivo u različitim primjerima dobre prakse u Sjedinjenim Američkim Državama budući da je to zemlja početka primjene ove metode od šezdesetih godina prošlog stoljeća. Zastupljenost u nacionalnim obrazovnim politikama i primjere njezine primjene u okviru visokoškolske nastave danas prepoznajemo i u našoj zemlji, uz razvoj centara za društveno korisno učenje pri različitim sveučilištima u našoj zemlji (Farnell, 2020). Stoga imajući na umu potrebe ustanova partnera na projektu (vanjske potrebe), dječjeg vrtića i osnovne škole, kao i potrebe kolegija (unutarnje potrebe), suradnički su postavljena pitanja i ciljevi na koja će se nastojati odgovoriti projektnim aktivnostima, sadržaj projektnih aktivnosti, metode i načini te uloge svih sudionika na zajedničkim uvodnim sastancima. Nadalje su u knjizi prikazane pojedine projektne aktivnosti. Temeljem povratnih informacija svih uključenih sudionika u ovaj projekt, koje su također prikazane u ovoj knjizi, moguće je zaključiti da je projekt pružio značajan doprinos snažnijem povezivanju akademske, stručne i lokalne zajednice, podršci socijalno-emocionalnoj dobrobiti djece tijekom prijelaza i prilagodbe,

podrški njihovim roditeljima i odgajateljima te boljem razumijevanju pojedinih kolegija u okviru studijskog programa Rani i predškolski odgoj i obrazovanje.

2.4. Projekt i volontiranje studenata Učiteljskog fakulteta u Rijeci

S obzirom na to da je posredni cilj ovog projekta uključivao senzibiliziranje i osnaživanje studenata Učiteljskog fakulteta u okviru njihovih volonterskih aktivnosti, projektna ideja predstavljena je u okviru kolegija *Razvojna psihopatologija* (ak. godina 2018./2019. u ljetnom semestru, studentima druge studijske godine) na razini kratke informacije. Polazeći od definicije volonterstva: „Volontiranjem se, u smislu ovoga Zakona, smatra dobrovoljno ulaganje osobnog vremena, truda, znanja i vještina kojima se obavljaju usluge ili aktivnosti za dobrobit druge osobe ili za opću dobrobit, a obavljaju ih osobe na način predviđen ovim Zakonom, bez postojanja uvjeta isplate novčane nagrade ili potraživanja druge imovinske koristi za obavljeno volontiranje, ako ovim Zakonom nije drukčije određeno“ (čl. 3, Zakon o volonterstvu NN 58/07), studentima je predstavljen cilj projekta „Kako bez suza u dječji vrtić i osnovnu školu? – Podrška socijalno-emocionalnoj dobrobiti djece tijekom prijelaza i prilagodbe“, planirane projektne aktivnosti te uloga volontera, uz naglasak na to da će se aktivnosti odvijati tako da ne narušavaju postojeću satnicu nastave na fakultetu. Također, kako je prethodno dogovoreno s upravom Učiteljskog fakulteta u Rijeci, sati koje studenti utroše na volontiranje upisat će se u njihove volonterske knjižice. Nakon toga zainteresirani studenti mogli su se javiti na e-mail adresu voditeljice projekta u vezi s detaljnijim informacijama i dogovorom o svojem uključivanju.

3. Program pružanja podrške socijalno-emocionalnoj dobrobiti djece predškolske dobi

Pri kreiranju ovog dijela projektne aktivnosti krenulo se od nekoliko značajnih kriterija: a) teorijske podloge projektne ideje, b) temeljnih projektnih ciljeva, c) mogućnostima suradnje s DV More, PPO Đurđice u odnosu na potrebe djece koja su u periodu tranzicije i prilagodbe, njihovih roditelja, odgajatelja i učitelja, d) mogućnostima implementacije ovog oblika DKU u postojeće nastavne planove i programe pojedinih kolegija pri Učiteljskom fakultetu u Rijeci: Jezično-komunikacijski integrirani kurikulum II, Umjetnički programi i Psihologija ranog učenja i poučavanja, te e) mogućnostima uključivanja studenata – volontera u projektne aktivnosti.

Imajući na umu prethodno prikazan teorijski okvir projektne ideje i projektne ciljeve, Program pružanja podrške socijalno-emocionalnoj dobrobiti djece predškolske dobi u prijelazu iz dječjeg vrtića u osnovnu školu osmišljen je u suradnji voditeljice projekta, više predavačice Vesne Katić te koordinatorice Dječjeg vrtića Đurđice, pedagoginje Radmile Bajić s odgajateljima koji vode odgojno-obrazovni rad s djecom u predškoli. Naime s obzirom na to da DV More PPO Đurđice provodi kurikulum predškole, u dogovoru s vrtićem planirano je da se program provodi u okviru realizacije tog kurikula s obzirom na to da se na njega prirodno nadovezuje. Dakle ovaj je program bio namijenjen djeci u godini pred polazak u osnovnu školu, koja su ujedno uključena u provedbu kurikula predškole. Planirano je da se aktivnosti ovog programa realiziraju tijekom travnja i svibnja 2019. godine u četirima navratima. Sve provedene aktivnosti u radu s djecom dokumentirale su se u skladu s dostupnim mogućnostima i uvažavajući sigurnosne mjere uvažavanja Uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o zaštiti osobnih podataka pojedinaca. Tijek rada na predloženom obuhvaćao je pripremu, realizaciju i refleksiju. U svim fazama rada sudjelovali su sudionici Projekta i predstavnici DV More, odnosno PPO Đurđice.

U okviru pripreme za realizaciju aktivnosti, kreiran je prijedlog smjernica za Program pružanja podrške socijalno-emocionalnoj dobrobiti djece predškolske dobi. Kurikul predškole, odnosno odgojno-obrazovni rad u godini pred polazak u školu, planira se cjelovito (tematski ili projektno). Pri planiranju sadržaja kurikula važno je krenuti od promatranja, slušanja i dogovaranja s djecom, što predstavlja osnovni kriterij izbora poticaja, kreiranja okruženja za učenje. Odgojno-obrazovne aktivnosti temeljile su se na „istraživanju, otkrivanju, promišljanju, rješavanju problema i raspravi djeteta s drugom djecom i odgajateljima te korištenjem različitih izvora učenja“ (Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, 2014:50). Čimbenici vrednovanja realizacije bili su:

djeca, studenti, odgajatelji, stručni suradnici – pedagog, profesorice Učiteljskog fakulteta u Rijeci. Dokumentiranje aktivnosti djece uključivalo je: uratke djece (individualne i zajedničke), samorefleksije djece te narativne bilješke studenata, odgajatelja, te profesora.

Sukladno s procesom pripreme Programa, ciljevi projektnih aktivnosti su strukturirano povezane s ciljem kolegija Jezično-komunikacijski integrirani kurikulum II, što je detaljno prikazano u istoimenom Detaljnom nastavnom planu i programu (Katić, 2018). Prema tome, ova projektna aktivnost osmišljena je u odnosu na specifične kompetencije koje se stječu ovim kolegijem u vidu: prepoznavanja i analiziranja temeljnih čimbenika, uvjeta i različitih metodičkih postupaka pri oblikovanju cjelodnevnog odgojno-obrazovnog procesa usmjerenog na jezično-komunikacijski aspekt integriranog kurikula; analiziranja i sintetiziranja sadržaja rada sa psihofizičkim karakteristikama razvoja predškolske djece rane i predškolske dobi te aktivne primjene stečenih spoznaja o osnovnim komunikacijskim procesima u svakodnevnom životu i odgojno-obrazovnim situacijama. Detaljnim nastavnim planom i programom, projektna aktivnost je strukturirana kao jedna od aktivnosti u okviru aktivnog sudjelovanja studenata tijekom izvođenja nastave, što je nosilo 10 ocjenskih bodova. Studenti su mogli izabrati između ponuđenih aktivnosti, a one koje su bile vezane za projektnu aktivnost glasile su ovako: 1) izrada pisane pripreme za poticanje socijalno-emocionalnog razvoja djece upisanih u program predškole (uključivanje u projekt 27 susjedstava – Susjedstvo u Kampusu 2019.), 2) samostalni rad – poticanje socijalno-emocionalnog razvoja djece upisanih u program predškole (uključivanje u projekt 27 susjedstava – Susjedstvo u Kampusu 2019.).

Razvojni miljkazi od 5 do 6 godina i od 6 do 7 godina vezani za domenu socijalno-emocionalnoga razvoja (Sindik i Boban, 2016; Starc i sur., 2004; Tatalović Vorkapić, 2013) predstavljali su jedno od ishodišta za planiranje različitih vrsta aktivnosti usmjerenih poticanju socijalno-emocionalnoga razvoja i dobrobiti djece. Uža područja razvoja koja su činila okvir u radu studenata odnosili su se na prepoznavanje, razumijevanje, izražavanje vlastitih i tuđih emocija, razvoj pojma o sebi – znanja o sebi, samostalnost i neovisnost, odnose s vršnjacima i moralni razvoj. Studenti kompetencije o razvojnim miljkazima stječu tijekom svojeg studija, a njihovo je poznavanje iznimno važno budući da određeni razvojni miljkaz predstavlja jednu od prvih pretpostavki kvalitetnog odgojno-obrazovnoga rada s djecom rane i predškolske dobi. Osim toga drugi ključni okviri za planiranje projektnih aktivnosti usklađenih s ciljevima kolegija odnosili su se na razvojne miljkaze u području razvoja igre za dob od pet do šest godina i za dob od šest do sedam godina (Starc i sur., 2004; Klarin, 2017). Studenti su temeljem kompetencija usvojenih tijekom studija o strukturi i načinima poticanja simboličke igre s dvaju aspekata:

spoznajnog i društvenog promišljali o kreiranju aktivnosti povezujući ih pritom s razvojnim miljkazima socijalno-emocionalnoga razvoja. Igra predstavlja ne samo razvojnu domenu u okviru cjelokupnog dječjeg razvoja već i temeljni pristup u metodičkom odgojno-obrazovnom radu s djecom rane i predškolske dobi. Naposljetku treći ishodišni okvir za planiranje aktivnosti predstavljali su psihološki uvjeti za optimalni razvoj djece u dobi od pet do sedam godina (Starc i sur., 2004). U toj dobi oni uključuju omogućavanje inicijative, aktivnosti, uspješnosti i kompetentnosti djece, poticanje spoznajnog razvoja, osiguranje uzora za igru i govorno komuniciranje djece te pružaju smjernice ulozi odgajatelja pri poticanju tih razvojnih domena.

Temeljem prethodno usvojenih kompetencija iz triju ukratko opisanih ishodišnih okvira te mogućnosti detaljnog upoznavanja djece uključenih u kurikulum predškole (30 djece), dogovoreno je da ciljevi rada mogu biti usmjereni prema: a) prepoznavanju, razumijevanju i izražavanju vlastitih i tuđih emocija, b) razvoju pojma o sebi, c) razvoju samostalnosti i neovisnosti te d) razvoju odnosa s vršnjacima i odraslima. U planiranju i realizaciji aktivno su se uključili i svojim djelovanjem značajno doprinijeli samom programu poticanja socijalno-emocionalne dobrobiti djece predškolske dobi i projektnim ciljevima:

- a) prijavljeni studenti III. studijske godine Učiteljskog fakulteta u Rijeci (ak. godina 2018./2019.) u okviru kolegija Jezično-komunikacijski integrirani kurikulum II nositeljice Vesne Katić, v. pred. – u ulozi izvođača u radu s djecom: Katarina Cibić, Anđela Čančar, Kris Dragičević, Renata Jurčević, Tamara Kolić, Natalija Lovrić, Mirna Martinčić, Tena Radojčić i Mateo Resman;
- b) prijavljeni studenti volonteri II. godine Učiteljskog fakulteta u Rijeci (ak. godina 2018./2019.) u okviru kolegija Razvojna psihopatologija, nositeljice izv. prof. dr. sc. Sanje Tatalović Vorkapić – u ulozi suradnika pri izvođenju te u ulozi podrške prikupljanju projektne dokumentacije: Josipa Deriš, Klara Periša, Claudia Šprajcar i Iva Štritof. Prijavile su se studentice Tea Remenarić i Katarina Konestabo, ali zbog obveza na fakultetu nisu mogle sudjelovati u projektu;
- c) stručna suradnica pedagoginja u DV More – Radmila Bajić;
- d) odgajateljice odgojno-obrazovnih skupina u kojoj su uključena djeca za realizaciju kurikula predškole: Nikolina Đečaj, Tamara Demo;
- e) nastavnici s Učiteljskog fakulteta u Rijeci: izv. prof. dr. sc. Sanja Tatalović Vorkapić, voditeljica projekta i Vesna Katić, viši predavač.

3.1. Uvodni sastanak u prostorijama DV More, PPO Đurđice

Prije prvog, uvodnog, sastanka sa svim potencijalnim sudionicima projekta, održan je preliminarni radni dogovor sa stručnom suradnicom PPO Đurđice, pedagoginjom Radmilom Bajić, 15. ožujka 2019. godine u PPO Đurđice, od 10:30 do 12:00 te je prihvaćen prijedlog dinamike i sadržaja aktivnosti koji su prikazani u Tablici 1.

Tablica 1. Prvi, početni hodogram aktivnosti u okviru Programa pružanja podrške socijalno-emocionalnoj dobrobiti djece predškolske dobi predviđenog za provedbu u okviru kurikula predškole DV Đurđice

Datum	Vrijeme	Cilj	Tema
Ponedjeljak, 1. 4. 2019.	13:00 – 14:30	Opisati sebe kroz svoje ponašanje, svoje sposobnosti i vještine.	Tko sam ja?
Ponedjeljak, 15. 4. 2019.	13:00 – 14:30	Opisati sebe kroz socijalnu usporedbu s drugom djetecom i svoje emocije.	Ja i drugi
Ponedjeljak, 6. 5. 2019.	13:00 – 14:30	Definirati sebe kao aktivno i uspješno biće spremno za školu	Mogu li i ja u školu?
Petak, 13. 5. 2019.	13:00 – 14:30	Definirati sebe kao aktivno i uspješno biće spremno za školu.	Mogu li i ja u školu?
?	?	Upoznati osnovnu školu, upoznati učenike, učitelje, razred, ploču, kedu i slično	Idem u školu! (dogovor termina za posjet školi dogovoriti će odgajateljice i javiti)

Uvodni sastanak s ciljem dogovora vezanog za termine dolaska i boravka u DV Đurđice te provedbe dogovorenih projektnih aktivnosti u okviru kurikula predškole, održao se 25. ožujka 2019. godine, od 13:00 do 14:00 sati, također u prostorijama dječjeg vrtića Đurđice (Slika 6). Prisustvovali su studenti III. godine Učiteljskog fakulteta u Rijeci, studenti volonteri II. godine Učiteljskog fakulteta u Rijeci, stručna suradnica DV More, pedagoginja Radmila Bajić, odgajateljice odgojno-obrazovnih skupina u kojima su se realizirale aktivnosti, Tamara Demo i Nikolina Đečaj te profesorice Učiteljskog fakulteta u Rijeci izv. prof. dr. sc. Sanja Tatalović Vorkapić i Vesna Katić, viši predavač.

Tablica 2. Drugi hodogram aktivnosti u okviru Programa pružanja podrške socijalno-emocionalnoj dobrobiti djece predškolske dobi predviđenog za provedbu u okviru kurikula predškole DV Đurđice

Datum	Studenti III godine	Studenti volonteri	Vrijeme	Cilj	Tema
Ponedjeljak, 01.04.2019.	Katarina Cibić Anđela Čančar Renata Jurčević Tamara Kolić	Klara Periša Claudia Šprajcar Josipa Deriš	13:00 – 14:30	Opisati sebe kroz svoje ponašanje, svoje sposobnosti i vještine.	Tko sam ja?
Ponedjeljak, 15.04.2019.	Kris Dragičević Mateo Resman Katarina Cibić Anđela Čančar	Klara Periša Claudia Šprajcar Iva Štritof	13:00 – 14:30	Opisati sebe kroz socijalnu usporedbu s drugom djecom i svoje emocije.	Ja i drugi
Ponedjeljak, 6. 5. 2019.	Renata Jurčević Tamara Kolić Tena Radojčić Natalija Lovrić	Klara Periša Iva Štritof Josipa Deriš	13:00 – 14:30	Definirati sebe kao aktivno i uspješno biće spremno za školu.	Mogu li i ja u školu – Što me čeka u školi?
Ponedjeljak, 13. 5. 2019.	Tena Radojčić Natalija Lovrić Kris Dragičević Mateo Resman	Klara Periša Claudia Šprajcar	13:00 – 14:30	Definirati svoja i tuđa očekivanja u vezi škole i kako se suočavati s njima.	Mogu li i ja u školu - Što volim, a što ne volim u vezi sebe, drugih, škole...?
Petak, 10. 6. 2019.	Svi zainteresirani studenti (termin: može biti i neki drugi termin koji predloži osnovna škola Trsat)	Klara Periša Claudia Šprajcar	10:00 – 11:00	Upoznati osnovnu školu, upoznati učenike, učitelje, razred, ploču, kreu i slično.	Idem u školu! (dogovor termina za posjet školi dogovoriti će stručni suradnik – pedagog – Radmila Bajić)

Nakon pozdrava svih prisutnih uz zahvale na njihovu iskazanu interesu da sudjeluju u projektu, predstavljen je projekt „Kako bez suza u dječji vrtić i osnovnu školu? – Podrška socijalno-emocionalnoj dobrobiti djece tijekom prijelaza i prilagodbe“. Sukladno s ciljevima samog projekta te prikazanim potrebama djece uključene u provedbu kurikula predškole (djeca u godini pred polazak u osnovnu školu), kao i postojećem rasporedu i dinamici rada u dječjem vrtiću Đurđice, krenulo se u izradu dogovora hodograma i sadržaja projektnih aktivnosti vezanih za provedbu Programa za poticanje socijalno-emocionalne dobrobiti djece predškolske dobi.

Slika 6. Fotografija s prvog, uvodnog, sastanka u prostorijama DV Đurđice, 25. ožujka 2019. godine

Nakon pruženih i predstavljenih svih potrebnih informacija te prijedloga i rasprave, dogovoreno je sljedeće:

- da se projektne aktivnosti Programa poticanja socijalno-emocionalne dobrobiti djece predškolske dobi održavaju u dvjema odgojno-obrazovnim skupinama s približno 30 djece mješovite vrtičke skupine 8 i 9 formirane u PPO Đurđice;
- drugi hodogram s imenima studenata i studenata volontera za realizaciju aktivnosti s ciljevima aktivnosti, što je prikazano u Tablici 2;
- dokumentiranje realizacije aktivnosti: a) moguće kamerom i fotoaparatom, b) dječji radovi;

- korištenje sljedećih poticaja pri konkretizaciji aktivnosti kod svakog dolaska i boravka u dječjem vrtiću: a) Kutija puna osjećaja, b) sredstva i materijali za različite oblike djetetova izražavanja, c) slikovnice koje odražavaju predloženi cilj rada i predstavlja ishodište za daljnje aktivnosti, a slijedi naveden popis slikovnica sa sadržajem prijelaza iz dječjeg vrtića u školu:
  - Matešić, A. (prevoditelj). (2017). Sve što trebaš znati prije polaska u školu. Zagreb: Forum d. o. o.
  - Mazali, G., Rogeon, S. D. (2013). Jakov u školi. Zagreb: Forum d. o. o.
  - Berenstain, S. i J. M. (2013). Medvjedići i problemi u školi. Zagreb: Algoritam.
  - Mlinarec, R. i Mezić, Ž. (2017). Dobrodošli u školu. Zagreb: Mozaik knjiga.
  - Marinković, S. i Pavlić, D. (2014). Šta sve Ana zna ...u vrtiću. Zagreb: Naklada Nika.
  - Gjurković, T. i Knežević, T. (2016). Medvjedića je strah ostati u vrtiću. Varaždin: Evenio.
  - Gjurković, T. i Knežević, T. (2017). Mišić je tužan jer mu nedostaju roditelji. Varaždin: Evenio.
  - Gjurković, T. i Knežević, T. (2018). Psića je strah odlaska doktoru. Varaždin: Evenio.
  - Gjurković, T. i Knežević, T. (2016). Ovčicu je strah jer će dobiti brata. Varaždin: Evenio.
  - Gjurković, T. i Knežević, T. (2016). Slonicu je strah vikanja i kazne. Varaždin: Evenio.
  - Berenstain, S. i Berenstain, J. (2006). Medvjedići idu u školu. Zagreb: Algoritam.
  - Berenstain, S. i Berenstain, J. (2015). Medvjedići i problemi u školi. Zagreb: Algoritam.
  - Crockett Corson, K. I Brezovec, J. (2020). Moje dobro jutro! Varaždin: Evenio.
  - Kolak, A. i Markić, I. (2018). Marija kreće u školu. Zagreb: KO-MA.
  - Nazansky, B. (2018). Pogodi, Pogodi! Zagreb: Mozaik knjiga.
  - Borovac, I. (2017). Životinjska abeceda od antilope do žirafe. Zagreb: Mozaik knjiga.
  - Nazansky, B. (2019). Što ću biti kad odrastem? Zagreb: Mozaik knjiga.

• **Slikovnice vezane za različite emocije i socijalne vještine**

- Beaucourt, C. (2002). Leon, slonić gundalo. Zagreb: Profil International.
- Courtin, T. (2005). Čarli se brine o svojoj sestrici. Zagreb: Školska knjiga.
- Levy, D. i Deneux, X. (2005). Tigrić Jakov i sestra Sunčica. Zagreb: Školska knjiga.
- Macbratney, S. (2003). Pogodi koliko te volim. Zagreb: Egmont.
- Bourgeois, P. i Clark, B. (2003). Franklin i beba. Ljubljana: Tehniška založba Slovenije.
- Pilić, S. (2006). Stigao je brat. Zagreb: Kašmir promet.
- De Petigny, A. (2002). Petra je usnula loš san. Zadar: Forum.
- Waechter, P. (2009). Ja. Zagreb: Mozaik knjiga d. o. o.
- Deredel-Rogeeon, S. i Mazali, G. (2005). Jakov se boji. Zadar: Forum.
- De Petigny, A. (2003). Petra ide u park. Zadar: Forum.
- De Petigny, A. (2002). Petra se ne želi oprati! Zadar: Forum.
- Levy, D. i Deneux, X. (2005). Tigrić Jakov svira trubu: pa-ram-paa! Pa-ram-pa-paaa! Zagreb: Školska knjiga.
- Bourgeois, P. i Clark, B. (2003). Franklinova rođendanska zabava. Ljubljana: Tehniška založba Slovenije.
- Moore-Mallinos, J. (2005). Sjećam se. Zagreb: Neretva.
- Palmer, P. (2004). Da te barem mogu držati za ruku – kako preboljeti tugu i gubitak. Zagreb: Slovo.
- Petrečija, B. i Petrović-Sočo, B. (2001). Kad umre netko koga voliš: kako pomoći djeci pri gubitku voljene osobe. Zagreb: Mali profesor.
- Kraus, M. (2005). Čiji je medo? Zagreb: Slovo.
- Andersen, H. C. (1998). Ružno pače. Zagreb: Naša djeca.
- Baronian, J-B. (2001). Figaro mačak koji je hrkao. Zagreb: Golden marketing.
- Deredel-Rogeeon, S. i Mazali, G. (2005). Jakov u parku. Zadar: Forum.
- Baronian, J-B.(2001). Zauvijek. Zagreb: Golden marketing.
- Hodak, D. (2003). Semafor Filip. Zagreb Naklada Haid.
- Donaldson, J. (20023). Najotmjeniji div u gradu. Zagreb: Ibis grafika.
- Horvat-Vukelja, Ž. (1999). Hrabrica ili Kako je Perica postao hrabar. Zagreb: Školska knjiga.

- Bjelišev, I. (1999). Neposlušno mače. Zagreb: Golden marketing.
- Weninger, B. (1997. Pauli, ti zločesti Pauli! Ljubljana: Epta.
- Berenstain, S. i Berenstain, J. (2006). Medvjedići uče o neznancima. Zagreb: Algoritam.
- Vitez, G. (1999). Razbojnik sa žutom pjegom. Zagreb: Golden marketing.
- Jeffs, S. (2002). Loš dan za medvjedića Križu. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- Petiška, E. (2003). Najbogatiji vrabac na svijetu. Zagreb: Golden marketing.
- Maleš, D. i Stričević, I. (2003). Tajanstveno pismo. Zagreb: Školska knjiga.
- Berenstain, S. i Berenstain, J. (2006). Medvjedići luduju za igračkama. Zagreb: Algoritam.
- Muck, D. (2004). Anica i velika tajna. Zagreb: Mozaik knjiga.
- Kovačević, H. (2004). General Kiro Miš. Zagreb: Naklada Haid.
- Bloom, B. (2004). Mačak Keks. Zagreb: Školska knjiga.
- Horvat-Vukelja, Ž. (1988). Poplava iz šalice kave. Zagreb: Školska knjiga.
- Courtin, T. (2005). Čarli nikome ne da svoje igračke. Zagreb: Školska knjiga.
- Jeffs, S. (2002). Medvjedić Križo je moj! Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- De Petigny, A. (2003). Petra ne želi posuditi svoje igračke. Zadar: Forum.
- Pfister, M. (1996). Riba duginih boja. Ljubljana : Epta.
- Muck, D. (2002). Anica i Jakov. Zagreb: Mozaik knjiga.
- Bloom, B. (2003). Uljuđeni vuk. Zagreb: Školska knjiga.
- Bekić, I. i Pokrajac-Bulian, A. (2003). Mama i tata više nisu zajedno. Zagreb: ABC naklada.
- Moore-Mallinos, J. (2005). Kako su moji roditelji zaboravili biti prijatelji. Zagreb: Neretva.
- Biet, P. (2004). Izgubio se jedan zeleni pas. Zagreb: Školska knjiga.
- Marušić, J. (2002). Bontončić ili Kako svima biti prijatelj. Zagreb: Hrvatski savez udruga tjelesnih invalida.
- Bourgeois, P. i Clark, B. (2003). Franklinova kaciga. Ljubljana: Tehniška založba Slovenije.

- Kraus, M. (2003). Priča o maloj gusjenici Lahorki. Zagreb: Slovo.
- Mackee, D. (1996). Elmer. Ljubljana: Epta, Založba najlepših slikanic.
- Miklaužić, Đ. (2003). Super je bit' različit! Zagreb: Golden marketing.
- Kulot, D. i Ullrich, H. (2002). Gospodin Nosko nalazi prijatelja. Zagreb: Golden marketing.
- Moore-Mallinos, J. (2005). Dugine boje. Zagreb: Neretva.
- De Petigny, A. (2003). Petra je zaljubljena. Zadar: Forum.
- Velthuijs, M. (2005). Zaljubljeni Žabac. Zagreb: Golden marketing - Tehnička knjiga.
- Velthuijs, Max. (2005). Žabac i stranac. Zagreb: Golden marketing - Tehnička knjiga.
- Krizmanić, M. (2001). Medo u kolicima. Sisak: Aura.
- Brezinova, I. (2005). Dora i naočale. Zagreb: Pučko otvoreno učilište Korak po korak.
- Đokić-Pongrašić, A. (2001). Tibor, paun bez repa. Zagreb: Kašmir promet.
- Doinet Nanou, M. (2004). Gaston se ne igra s drugom djecom. Zadar: Forum.
- Berenstain, S. i Berenstain, J. (2006). Medvjedići i nevolje s prijateljima / Stan i Jan Berenstein. Zagreb: Algoritam.

3.2. Kratki opisi priprema i provedbi svake aktivnosti

Prva aktivnost: Tko sam ja? Cilj ove aktivnosti bio je opisati sebe kroz svoje ponašanje, svoje sposobnosti i vještine. Vrste djelatnosti i aktivnosti uključivale su: a) prerađivanje i uvježbavanje socijalnih iskustava i emocija, b) umjetničko promatranje, slušanje, interpretacije umjetničkih tvorevina za djecu – posredovanje slikovnice „JA“, c) aktivnosti raznovrsnog izražavanja i stvaranja – govorno, likovno izražavanje, d) istraživačko spoznajne aktivnosti – praktično i verbalno rješavanje problema – Moje skrovito, sigurno mjesto. Primijenjena su sljedeća sredstva i materijali: slikovnice (Waechter, P. (2009). „Ja“); omotnice sa slikama iz slikovnice, čarobna kutija te likovni materijali (flomasteri, bojice...). Planirani i provedeni tijekom aktivnosti bio je sljedeći: u objema odgojno-obrazovnim skupinama, studentice su kao poticaj koristile slikovnicu „JA“, kao ishodište svih aktivnosti djece. Slikovnica je pripremljena tako da su stranice slikovnice isprintane zasebno, stavljene u omotnice i ponuđene djeci. Djeca su otvorila omotnicu, izvadila list, pogledala, prokomentirala, pročitala, ukrasila omotnicu u koju će spremati sve što budu radila sa studenticama. Istovremeno su se ponudili i drugi poticaji.

Slika 7.1. Fotografije tijekom provedbe aktivnosti u prvom terminu, 1. travnja 2019.

Uz svaku stranicu, nakon pročitaneog teksta, slijedila je vježba djetetova izražavanja i razgovora s ciljem opisivanja sebe kroz svoja ponašanja, sposobnosti i vještine. Rad je započeo međusobnim predstavljanjem, imenom i prezimenom. Nakon predstavljanja moglo se razgovarati o imenu (sviđa li joj/mu se, kako ga je dobio/dobila, što znači i slično...). Između ostalog, provedena je i vježba zamišljanja i opuštanja uz ovu uputu: „Zamislite da ste u polju, u šumi, uz rijeku ili na moru. Zamislite mjesto, kraj koje volite, u kome ste bili, ili niste bili, pa bi željeli tamo ići. Zamislite sebe kako tamo hodate. Krećite se onako kako želite: trčite, valjajte se, šetajte, skačite. Osjećate li tlo pod nogama? Osjećate li vjetroć, mirise u tom kraju, čujete li zvukove? Kakvi su tu oblici i boje? Uživajte u svakom trenutku, dodirnite nešto! Sada se polako zaustavite, približite svom tajnom mjestu. To je vaše najdraže mjesto, mjesto gdje se osjećate zaštićeno, sigurno, gdje maštate, ili razmišljate, promatrate sve oko sebe. Što ste učinili? Jeste li sjeli ili čučnuli? Što vidite? Pogledajte dobro oko sebe! Za to vaše mjesto možda nitko ne zna. A možda je to mjesto gdje ste se zajedno nekada s nekim igrali....? Ima li osim vas još nekoga tu...? A sada se polako dižemo, ponijeli smo sa sobom u ruci nešto za uspomenu na naše skrovito (tajno) mjesto (možda je to kamen, školjka, grančica, zemlja, cvjetić....?) Polako koračamo, zamišljeni smo, držimo u ruci naš tajni predmet.

Slika 7.2. Fotografije tijekom provedbe aktivnosti u prvom terminu, 1. travnja 2019.

Vraćamo se u ovu sobu tako da brojimo (u sebi) do deset (1, 2, 3...) i onda otvaramo oči“. Studentice su pozvale djecu da se protegnu, a potom i na razgovor služeći se pitanjima: „Što držite u ruci? Što ste ponijeli sa sobom? Kako izgleda vaše skrovito mjesto? Je li vam bilo lijepo? Je li vam nešto smetalo? Zamislite da je to putovanje na vaše skrovito mjesto bio film. Kako biste ga nazvali?“ Nakon toga provedena je aktivnost pod nazivom: „Čarobna kutija“ koja se koristi s tekstom slikovnice uz uputu djeci: „Ja imam čarobnu kutiju i svatko će moći pogledati u nju i vidjeti...“. Prije gledanja u kutiju važno je dogovoriti s djecom da nikako ne kažu drugima što su vidjeli. Kad su svi pogledali u kutiju, postavilo im se pitanje: „Tko, što je ... na svijetu?“. Uz to bi bilo dobro zaključiti da su svi..., ali svatko na svoj način.... Na kraju je djeci omogućeno iskazivanje doživljaja. Studentice su prema prethodnoj pripremi vodile pojedine aktivnosti, dok su im se studentice volonterke priključile. Prikazane fotografije na Slici 7 napravile su studentice volonterke.

Slika 7.3. Fotografije tijekom provedbe aktivnosti u prvom terminu, 1. travnja 2019.

Druga aktivnost: Ja i drugi. Cilj rada s djecom u drugoj aktivnosti bio je opisati sebe kroz socijalnu usporedbu s drugom djecom i svoje emocije. Provodile su se aktivnosti vezane za prerađivanje i uvježbavanje socijalnih iskustava i emocija, umjetničko promatranje, slušanje, interpretacije umjetničkih tvorevina za djecu, raznovrsno izražavanje i stvaranje (govorno, likovno) te provedbu istraživačko-spoznajne aktivnosti kao praktično i verbalno rješavanje problema. Prvi dio aktivnosti vezanih za prerađivanje i uvježbavanje socijalnih iskustava i emocija uključivale su: a) aktivnost „Velika trka“ u kojoj su djeca po određenom kriteriju sebi pronalazila par. Kriterij se odnosio na preferiranje određene boje balona (ili lopte). Svaki je par nakon odabira balona u određenoj boji koji su između sebe pridržavali čelima i držeći se za ruke, trebao doći do određenog cilja; aktivnost koja podrazumijeva razmjenu mišljenja i iskustva te je za ovu igru bila potrebna kocka na čijim se stranicama nalaze slike koje izražavaju pojedina emocionalna stanja koja prema odabiru strelicom trebaju opisati i prikazati kod sebe i drugih; aktivnost vezana za osjećaj pripadnosti skupini u kojoj je korišten veliki papir podijeljen

na onoliko dijelova koliko ima djece. Svako dijete trebalo je u svoj dio staviti nešto svoje (nacrtati, otisnuti, zalijepiti) te razgovarati o pojmu „mi“. Druga varijanta ove aktivnosti bila je da djeca nacrtaju profil glave i označe mozak, te je svako dijete nacrtalo o čemu razmišlja. U drugoj kategoriji aktivnosti, umjetničkih aktivnosti, korištene su slikovnice: „Đak prvak“ (Durickova, M.), „Super je biti različit!“ (Miklaužić, Đ., Ostović, Z.), „Gospodin Nosko nalazi prijatelja“ (Kulot, D., Ullrich, H.), „Nezadovoljna bubamara“ (Škrinjarić, S.)

Slika 8.1. Fotografije tijekom provedbe aktivnosti u drugom terminu, 15. travnja 2019.

U okviru ove aktivnosti studenti su osmislili i pripremili materijale za lutkarsku predstavu o školi te je izveli. Nakon odgledane predstave, razgovaralo se u skupinama o predstavi, o školi i sl. U okviru treće skupine aktivnosti vezanih za govorno i likovno izražavanje, djeca su u manjoj skupini crtala flomasterima (ili nekim drugim sredstvom) na velikom papiru bez prethodnog dogovora o tome što će nacrtati i bez dogovaranja tijekom samog crtanja. Jedno dijete započelo je s crtežom (ili im je ponuđen već započeti crtež), a druga su djeca nastavljala. Kad su završili, razgovarali su o tome što su nacrtali. Crtežu su davali svoje originalne nazive. Kod istraživačko-spoznajnih aktivnosti, studenti su od šibica (ili nečeg drugog) napravili nekoliko likova. Nakon što su ih djeca neko vrijeme promatrala, student ih je pokrio. Djeca su tada trebala te likove po sjećanju nacrtati. U skupinama su se dogovarali o načinu rada i kasnije komentirali dobiveni rezultat.

Potrebna sredstva i materijali koji su se koristili u ovim aktivnostima su: baloni u boji (lopte), slikovnice, kocka emocionalnih stanja i ploča sa strelicom te likovni materijali (flomasteri, bojice...).

Slika 8.2. Fotografije tijekom provedbe aktivnosti u drugom terminu, 15. travnja 2019.

U objema odgojno-obrazovnim skupinama studenti su kao poticaj koristili priču „Đak prvak“, kao ishodište svih aktivnosti djece. Priča je bila podijeljena na dijelove i djeca su poticana da predviđaju buduća događanja te da komentiraju pročitano s predviđanjima. Istovremeno s pričanjem priče, u centru čitanja i pisanja, likovnom centru ponudili su se gore navedeni poticaji i motivirali na opisane aktivnosti. Kao i kod prethodnih aktivnosti, studentice volonterke uključivale su se sa studentima treće godine u aktivnosti i podržavale tijekom realizacije te su fotografirale provedbu aktivnosti (Slika 8).

Slika 8.3. Fotografije tijekom provedbe aktivnosti u drugom terminu, 15. travnja 2019.

Treća i četvrta aktivnost zajedničkog naziva: Mogu li i ja u školu? S obzirom na to da je cilj treće i četvrte aktivnosti bio definirati sebe kao aktivno i uspješno biće spremno za polazak u osnovnu školu, ove su aktivnosti prikazane zajedno, s time da se naglasak u trećoj aktivnosti stavio na očekivanja djece („Što me čeka u školi?“), a u četvrtoj na afinitete, interese, potrebe djece u odnosu na osnovnu školu i kontekst nove situacije („Što volim, a što ne volim u vezi sebe, drugih, škole...?“). Provedene aktivnosti imale su cilj poticanje različitih domena razvoja u kontekstu pripreme za prijelaz iz dječjeg vrtića (predškole) u osnovnu školu,

a uključivale su društvene i društveno-zabavne aktivnosti, aktivnosti umjetničkog promatranja, slušanja, interpretacije umjetničkih tvorevina, aktivnosti raznovrsnog izražavanja i stvaranja (govornog, likovnog) te istraživačko-spoznajne aktivnosti kao praktičnog i verbalnog rješavanja problema. Kod prve skupine aktivnosti s ciljem prerađivanja i uvježbavanja socijalnih iskustava i emocija vezanih za vlastitu spremnost vođenja brige o sebi, samostalnosti i samoregulacije, na trećem susretu provodio se intervju, a u četvrtom susretu na donja se pitanja odgovaralo kroz motoričku igru poskakivanja po označenim poljima, a na redu je bio onaj tko je držao bačenu kocku. Pitanja su bila: reći svoje ime, reći svoju adresu, reći svoj broj telefona, reći koliko ima godina, svući se bez ičije pomoći, odjenuti se (čarape/hlače/košulja), zakopčati se i zavezati cipele, obuti cipele, sjesti za stol i jesti, koristiti žlicu i vilicu, znatiželjno probati novo jelo, prepoznati potrebu i otići na toalet, samostalno se svući i obući na toaletu, pravilno upotrijebiti toaletni papir, pustiti vodu na toaletu, oprati ruke nakon upotrebe toaleta, ići u krevet bez opiranja, spavati cijelu noć bez uznemiravanja roditelja (Likierman i Muter, 2007).

Slika 9.1. Fotografije tijekom provedbe aktivnosti u trećem terminu, 6. svibnja 2019.

Nadalje kod prve skupine aktivnosti s ciljem razmjene mišljenja i iskustava u oba su susreta provedene dvije vrste igara. U jednoj je bila potrebna kocka na čijim se stranicama nalaze slike koje izražavaju pojedina emocionalna stanja koja prema odabiru strelicom trebaju opisati i prikazati kod sebe i drugih. U drugoj je bilo potrebno klupko vune. Igru je započeo student postavljanjem pitanja „Što sve mogu moje ruke?“. Nakon odgovora klupko vune bacilo se drugom djetetu koje je zadržalo dio vune. Svako dijete koje uhvati klupko reklo je što sve mogu njegove ruke, zadržalo vunu te klupko bacilo kome želi. U okviru druge skupine aktivnosti

vezane za umjetničko promatranje, slušanje, interpretaciju umjetničkih tvorevina za djecu u trećem i četvrtom susretu korištene su različite slikovnice: „Uljuđeni vuk“ (Bloom, B., Biet, P.), „Dobrodošli u školu“ (Mlinarec, R., Mezić, Ž.), „Super je biti različiti!“ (Miklaužić, Đ., Ostović, Z.), „Gospodin Nosko nalazi prijatelja“ (Kulot, D., Ullrich, H.), „Nezadovoljna bubamara“ (Škrinjarić, S.). Kao i u prethodnim aktivnostima, aktivnosti raznovrsna izražavanja i stvaranja (govornog, likovnog) odnosile su se na crtanje djece u manjoj skupini flomasterima (ili nekim drugim sredstvima) na veliku papiru bez prethodnog dogovora što će nacrtati i bez dogovaranja tijekom samog crtanja.

Slika 9.2. Fotografije tijekom provedbe aktivnosti u trećem terminu, 6. svibnja 2019.

Kod provedbe istraživačko spoznajnih aktivnosti koje su uključivale praktično i verbalno rješavanje problema studenti su izradili i koristili u radu s djecom kartice s problemskim situacijama koje su bile različite prema literaturi autora Likierman i Muter (2007). Problemska situacija 1: *Dijete želi igračku kojom se igra drugo dijete (Ovo je Max (ili neko drugo ime), on se igra autićem. Sada bi Leo želio doći na red jer se i njemu taj autić jako sviđa. Max se već dugo njime igra. Što bi Leo mogao učiniti da dođe na red za igru? Što bi mogao reći?, str. 92);* problemska situacija 2: *Slučajna nezgoda (Lea je sagradila toranj. Nika trči uokolo i slučajno ga sruši. Ja! Što Nika može reći ili učiniti da se Lea ne bi na nju naljutila? str. 93);* problemska situacija 3: *Uključivanje u igru (Tin i Erik igraju se kockama. Mark bi se rado igrao s njima. Što bi mogao učiniti ili reći da ga prime u igru? str. 93);* problemska situacija 4: *Pomoć u pronalaženju nečega (Ema i Laura crtaju. Laura ne može pronaći olovku. Što Ema može reći ili učiniti? str. 94);* problemska situacija 5: *Sklapanje novog prijateljstva (Ovo je Edo, a ovo je Tim. Kako se Edo može sprijateljiti s Timom? str. 95).*

Slika 10.1. Fotografije tijekom provedbe aktivnosti u četvrtom terminu, 13. svibnja 2019.

Nakon poslušanih problemskih situacija, djeca nude rješenja i slijedi razgovor. Sredstva i materijali koji su se koristili u oba termina bile su slikovnice, kocka emocionalnih stanja i ploča sa strelicom; vuna; kartice s problemskim situacijama; likovni materijali (flomasteri, bojice...); predložci za bojenje i razgovor. Planirano je da ako se rad odvija u dvjema odgojno-obrazovnim skupinama, u jednoj će se odvijati čitanje slikovnice, dok u drugoj upoznavanje. Istovremeno s pričanjem priče u centru čitanja i pisanja, u likovnom centru ponudit će se gore navedeni poticaji te će se djeca motivirati na uključivanje u opisane aktivnosti.

Slika 10.2. Fotografije tijekom provedbe aktivnosti u četvrtom terminu, 13. svibnja 2019.

Kao i u svim prethodnim aktivnostima, studentice volonterke uključivale su se u sve aktivnosti, podržavale tijekom realizacije te fotografirale (Slike 9 i 10).

Na refleksijama o održanim aktivnostima predloženo je sljedeće: a) razgovor s djecom u krugu ne bi trebao trajati duže od 10 minuta, posebno ako je prisutan veći broj djece, b) pri vođenju razgovora s djecom u krugu, dobro bi bilo ponuditi predmet koji će označavati govornika, c) ponuditi poticaje u više centara aktivnosti, d) poželjno je uključivanje studentica volonterki u svim centrima aktivnosti u kojima su poticaji ponuđeni u funkciji pružanja podrške, ohrabrenja i medijacije u situacijama rješavanja mogućih konflikata, dok jedna od njih fotografira, e) djecu koja su kontinuirano govorila, preusmjeriti iz skupnog u individualni rad.

Slika 10.3. Fotografije tijekom provedbe aktivnosti u četvrtom terminu, 13. svibnja 2019.

Posjet Osnovnoj školi „Trsat“: 10. lipnja 2019. Prema unaprijed definirano dogovoru i terminu, polaznici predškole u DV Đurđice i projektnog programa pružanja podrške socijalno-emocionalnoj dobrobiti djece predškolske dobi, djeca su u pratnji svojih odgajateljica, studentica treće godine Učiteljskog fakulteta, studentica volonterki te profesorica Učiteljskog fakulteta. Djeca su bila vrlo uzbuđena radi posjete osnovnoj školi, što su cijelim putem izražavala. Naime, s obzirom na to da je također bilo važno da djeca dožive i sam put od dječjeg vrtića Đurđice do osnovne škole Trsat, prema školi se išlo pješice, a djeca su hodala u parovima držeći se za ruke, uz pratnju svih navedenih odraslih osoba.

Slika 11.1. Fotografija tijekom posjeta OŠ Trsat

Pri dolasku u školu, doček prvašića, ravnateljice te pedagoginje i učiteljica bio je u sportskoj dvorani škole. Nakon toplog i srdačnog pozdrava ravnateljice i pedagoginje, učenici su sa svojim učiteljicama prikazali što su pripremili: pjesme i recitacije. Nakon njihova predstavljanja i kraće interakcije s djecom iz vrtića, krenulo se u posjet jednom od prvih razreda. Bilo je jako zanimljivo vidjeti pravu učionicu, školsku ploču, učenike s učiteljicom te doživjeti osnovnu školu. Nakon posjeta razredu, posjetili smo školsku knjižnicu i nakon toga se uz srdačne pozdrave svih polako uputili istim putem nazad prema dječjem vrtiću Đurđice. Ovdje su prikazane fotografije koje prikazuju posjet „predškolaraca“ osnovnoj školi Trsat (Slika 11).

Slika 11.2. Fotografija tijekom posjeta OŠ Trsat

3.3. Povratne informacije o doživljaju provedenog programa – praktičari

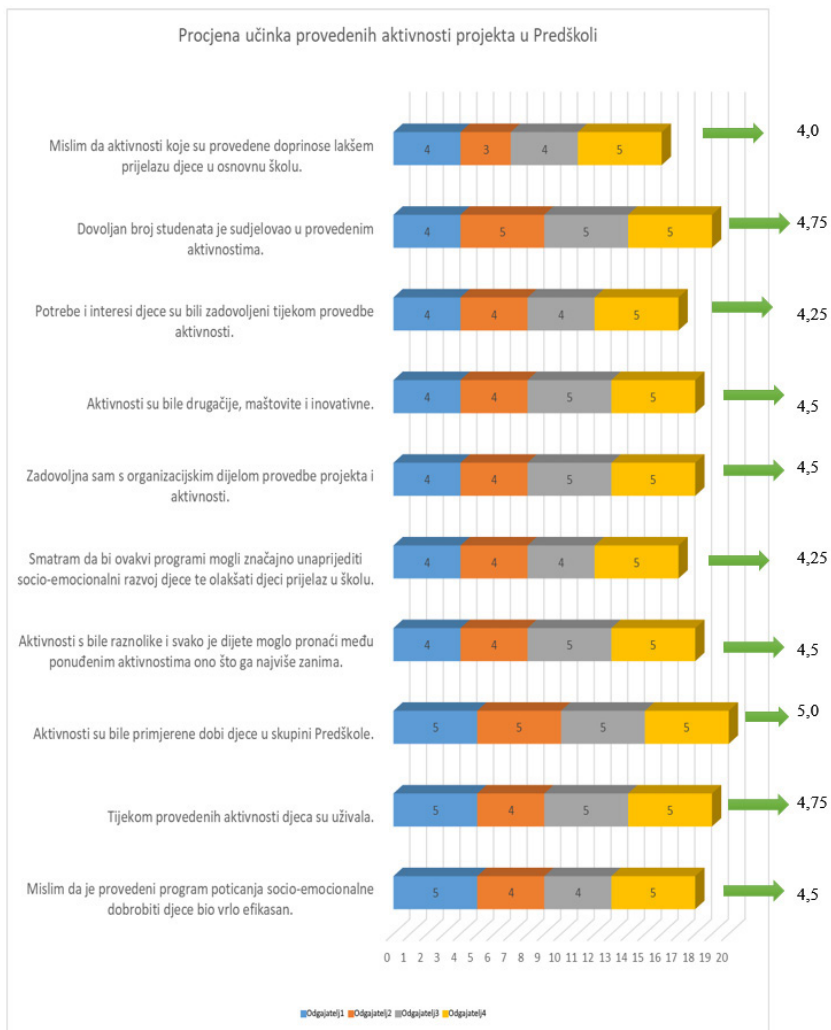
Radmila Bajić, pedagoginja DV Đurđice, 14. svibnja 2019.: „...mislim da je vaš dolazak dodatno utjecao na kvalitetu rada našeg vrtića. Vidljivo je da su djeca otvorena za nove osobe, radovali su se vašem dolasku i nakon toga pričevali svoje doživljaje. Mislim da je to dobar indikator kvalitete. Organizacijski i sadržajno bilo je sasvim u redu i ne bih ništa mijenjala. Da sam imala mogućnost odlučivanja, više bih vremena provela s vama tijekom radionica.“

Percepcija odgajatelja o učincima provedenih aktivnosti – rezultati ankete. Po završetku svih planiranih aktivnosti, provedena je kratka anketa koja se sastojala od deset tvrdnji na kojima su odgajateljice uključene u provedbu projekta procijenile svoju percepciju provedenog programa u svim njegovim aspektima te od triju pitanja otvorenog tipa. Četiri odgajateljice prosječne dobi od 51 godine i prosječnog radnog staža od 30 godina pristupile su popunjavanju ankete. Njihovi se odgovori mogu vidjeti na Slici 12.

Vidljivo je da su najzastupljenije prosječne procjene svih četiriju odgajateljica od djelomičnog slaganja do potpunog slaganja s navedenim tvrdnjama. Najveće je slaganje procijenjeno u odnosu na tvrdnju „Aktivnosti su bile primjerene dobi djece u skupini Predškole“. Sukladno s tim potpuno

slaganje odgajateljice su procijenile i u odnosu na to da: je provedeni program poticanja socijalno-emocionalne dobrobiti djece bio vrlo efikasan; su djeca tijekom provedenih aktivnosti uživala; su aktivnosti bile raznolike te je svako dijete moglo pronaći među ponuđenim aktivnostima ono što ga najviše zanima; su zadovoljne s organizacijskim dijelom provedbe projekta i aktivnosti; su te aktivnosti bile maštovite i inovativne te da je sudjelovao dostatan broj studenata.

Slika 12. Procjena učinka provedenih aktivnosti projekta u Predškoli od odgajatelja

Pored toga djelomično slaganje utvrđeno je kod tvrdnji vezanih za to da: provedene aktivnosti doprinose lakšem prijelazu iz dječjeg vrtića u osnovnu školu; bi ovakvi programi mogli značajno unaprijediti socijalno-emocionalni razvoj djece te olakšati djeci prijelaz u školu te da su potrebe i interesi djece bili zadovoljeni tijekom provedbe aktivnosti. Dodatna tri pitanja otvorenog tipa i odgovori odgajateljica (Slike 13, 14 i 15) pružili su detaljniji uvid u procjenu učinka provedenog programa, kao i prijedloge za buduće slične aktivnosti. Na prvo pitanje koje se odnosilo na detaljnije pojašnjenje procjene vezane za to koliko su provedene aktivnosti doprinijele lakšem prijelazu djece u osnovnu školu, odgovori su se kretali od toga da aktivnosti nisu značajno doprinijele jer se i inače provode u vrtiću, da je bilo premalo vremena da bi se to procijenilo, da su one upotpunile redovni odgojno-obrazovni rad te da su bile primjerene i uspješno provedene pa su time doprinijele lakšem prijelazu djece u osnovnu školu.

Slika 13. Odgovori odgajatelja na prvo pitanje otvorenog tipa

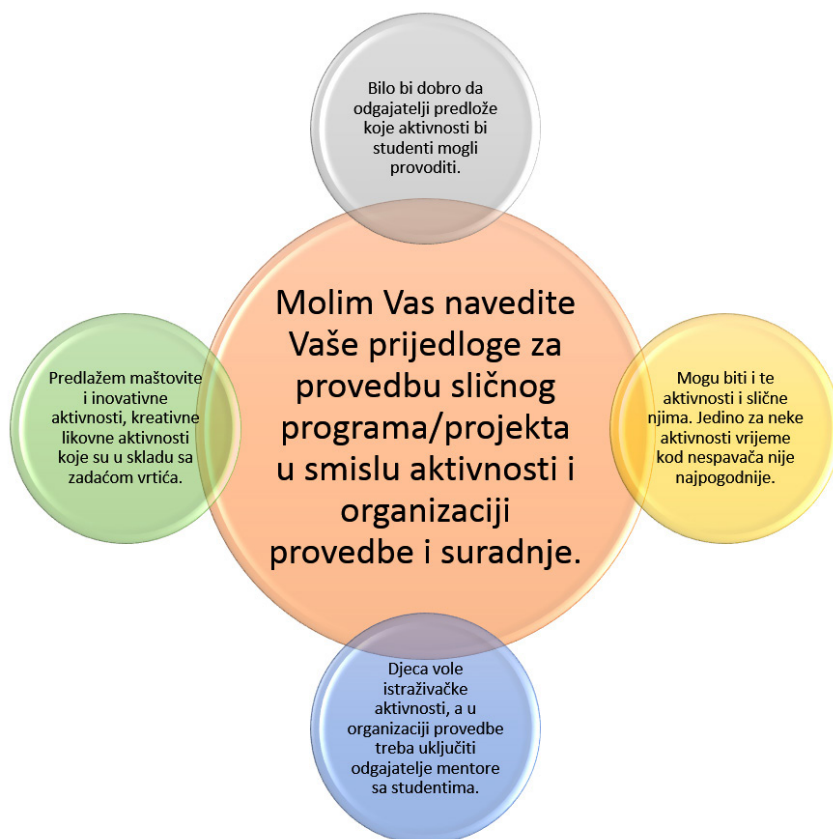
Pri opisivanju svojeg dojma o provedenim aktivnostima, dvije odgajateljice predložile su da bi bilo bolje da su aktivnosti mirnije, da je bilo previše sjedilačkih aktivnosti, da su djeca iznimno uživala u likovnim aktivnostima i u razgovorima na temu „Znaš li?“ te da su zadovoljne organizacijom programa ističući da su interesi i potrebe djece bili zadovoljeni.

Slika 14. Odgovori odgajatelja na drugo pitanje otvorenog tipa

Vrlo su vrijedni prijedlozi koje su odgajateljice pružile u odnosu na provedeni projektni program. Tako navode da bi bilo dobro da odgajatelji predlože koje bi aktivnosti studenti mogli provoditi te da u organizaciju provedbe aktivnosti treba uključiti odgajatelje mentore sa studentima. Osim toga navode da mogu biti iste aktivnosti ili neke slične njima, ali da bi ih trebalo provoditi u odnosu na dinamiku aktivnosti i drugih potreba djece u vrtiću. Naposljetku predlažu maštovite i inovativne aktivnosti, kreativne likovne aktivnosti koje su u skladu sa zadaćom vrtića.

Slika 15. Odgovori odgajatelja na treće pitanje otvorenog tipa

Premda u projektu nije sudjelovao velik broj odgajatelja, prikupljene povratne informacije više su nego vrijedne i korisne u kontekstu kreiranja smjernica za kreiranje budućih sličnih programa.

3.4. Povratne informacije o doživljaju provedenog programa – studenti

Kako je prethodno opisano, na prvom sastanku sa studentima je dogovoreno da će se u završnoj publikaciji ukratko prikazati projektne aktivnosti te da, ako su zainteresirani, odgovore na pitanja, kako bi i njihova refleksija bila prikazana te time dali još jedan doprinos ovom projektu. Pitanja koja su bila ponuđena za refleksiju studenata, ali i evaluaciju samog projekta bila su sljedeća:

- 1) *Molim vas, opišite što vas je motiviralo da se javite za ovu aktivnost, kakva je bila vaša motivacija te koja su bila vaša očekivanja?*

- 2) *Kako ste se pripremali, što ste koristili u svojim pripremama, što vam je pomoglo, je li bilo naporno, je li vam bilo zanimljivo te što biste mijenjali u dijelu priprema za drugu godinu?*
- 3) *Opišite koje ste aktivnosti provodili u terminima u kojima ste boravili u DV More (koliko je bilo djece, koje ste materijale koristili, jeste li neke (i koje) materijale sami napravili, opišite aktivnosti, njihov tijek, dinamiku, ozračje, reakcije djece, odnos s odgajateljima, volonterima, profesorima i sve drugo što smatrate važnim za opisati.*
- 4) *Na kraju navedite koliko ste zadovoljni s vašim prvim sudjelovanjem, a koliko s drugim, opišite svoje (ne)zadovoljstvo i sa svim drugim faktorima koje smatrate važnim, što ste naučili, što je bilo dobro, a što nije, kakvi su vaši prijedlozi u vezi organizacije aktivnosti, sadržaja aktivnosti, njihove provedbe i materijala za sljedeću godinu.*

Prvi osvrt. Motivacija za sudjelovanje u ovom projektu primarno je bila intrinzična, odnosno htjela sam sudjelovati u ovom projektu jer smatram kako je prelazak iz vrtića u školu jako stresan period za većinu djece i gledam na to kao na izazov jednog dana kada budem radila kao odgajatelj i imala u skupini djecu predškolske dobi. Ni sama ne znam kako bih najkvalitetnije pripremila djecu za taj prelazak pa mi se ovaj projekt učinio kao divna prilika da se okušam u nečem novom, ali isto tako korisnom za vlastito napredovanje i budući rad. U skladu s time su bila i moja očekivanja, točnije da se osobno obogatim za jedno novo iskustvo, ali očekivala sam i bolju suradnju vrtića i fakulteta. Osim toga imala sam i ekstrinzičnu motivaciju, a to su bodovi iz aktivnosti na kolegiju Jezično-komunikacijski integrirani kurikulum II. Najprije smo imali sastanak s profesoricom Katić na koji smo donijeli slikovnice koje smo smatrali prigodnima za ovu temu. Zatim smo se zajedno složili oko jedne slikovnice koja nosi naslov „Ja“. Razmjenjivali smo razne ideje, nudili mnoga rješenja te smo se na kraju dogovorili kako ćemo napraviti pisma koja će sadržavati slike i poruke ishodištem iz slikovnice, a sve s namjerom da potaknemo djecu na iznošenje vlastitog shvaćanje sebe. Još smo našli slikovnicu prema kojoj smo isprintali radne listove koji su bili suglasni s temom.

Osim toga dogovorili smo tko što mora napraviti za realizaciju – kutija s ogledalom, slike za pisma, pronaći torbu, ... Taj sastanak, naša zajednička priprema, podjela zadataka, suradnja (nas studentica i profesorice) jako mi se svidio jer sam se osjećala kao dio važnog tima i nije mi bilo naporno jer sve što smo radili zapravo smo sami dogovorili i osjetila sam kako je lijepo raditi u dobro usuglašenu timu što se tiče samog pripremanja prije ulaska u vrtić. Kad smo došli u vrtić, prvo što nas je zateklo je to da nećemo raditi u 2 skupine (približno 30 djece), već da će sva djeca biti u jednoj skupini, a nas 4 studentice + studentice volonterke

s profesoricama, odgajateljicom i pedagoginjom provoditi projekt. Ustupila je mala panika, ali izbora nismo imale te smo morale fleksibilno pristupiti izazovu te improvizirati vodeći se onime što smo osmislile kako bismo ispunile zajednički zadatak. Krenulo je malo ukočeno, ništa čudno s obzirom na to da nam je svima bio prvi put da radimo tako nešto. No bez obzira na sve, djeca su dobro reagirala i uključila se u aktivnost. S jedne strane precijenili smo njihovu mogućnost održavanja koncentracije sjedeći u krugu pa su neka djeca bila nestrpljiva dok dođu na red za govoriti, a neka su brzo odustala pa su potražila zanimanje u nekim drugim aktivnostima. Tada smo shvatile da smo trebale osmisliti više različitih poticaja za djecu koja možda ne žele sudjelovati u krugu. Zanimljivo je da se primarna ideja kruga ispunila te su do samog kraja neke djevojčice sudjelovale u toj aktivnosti. Nas četiri studentice uspješno smo se izmjenjivale i primjećivale svu djecu, ali najiskrenije, studentice volonterke, osobno, uopće nisam primijetila da su tamo, niti osjetila njihovu asistenciju. Razlog tome može biti to što nisu bile uključene u samu pripremu, a s druge strane možda nas je bilo previše (odraslih).

Sveukupna atmosfera bila je vesela, razigrana i radna. Prvim dolaskom bila sam zadovoljna i mislim da je uspješno prošao. Jedino što bih promijenila je dužina izvođenja aktivnosti u krugu i da nas djeca ne dočekuju već u krugu jer mi ne znamo koliko prije su oni nas tako čekali što produkuje njihovo bivanje unutar kruga, a time smanjuje koncentraciju i pažnju. Što se tiče odgajatelja i profesora, oni su neutralno sjedili i zapažali sa strane što je stvorilo mogućnosti nama studentima za djelovanje i to mi se sviđa. Sama činjenica da smo se promatrali kao kolege, a ne kao profesori koji će nas nagraditi ili ne nagraditi ocjenom, stvorila je takvu situaciju u kojoj nisam imala strah ili stres od javnog nastupa s djecom pred njima. Za drugi boravak napravili smo sastanak sa studenticama volonterkama te se najprije osvrnuli ukratko na to kako je bilo prilikom prvog boravka. Svi smo se složili da smo bili pomalo zatečeni situacijom te da odsad moramo imati na umu i tu mogućnost jedne, a ne dviju skupina. Bez obzira na to i dalje smo primarno planirali za dvije skupine. Unutar dogovora odlučili smo se za različite slikovnice, tj. priče, pa smo se tako kolegica i ja odlučile za priču „Đak prvak“, a studenti su uzeli drugu slikovnicu. Oko predstavljanja priča nismo se puno dogovarali, već smo to prepustili sebi nakon sastanka bez suradnje s drugim parom studenata. Dogovorili smo se za popratne poticaje koje ćemo koristiti, a to su bili obrisi glave na hamer papiru u koje su djeca trebala slikati svoje osjećaje, klupko vune, baloni, mikrofoni koji će služiti za govoriti – dijete koje ga ima govoriti, drugi slušaju.

Došavši u vrtić u drugom terminu, predstava je bila odlična, ali djeca jednostavno više nisu mogla sjediti, a mi smo ih na to prisilili. Kasnije se to odrazilo na poticajima. Nisu bili previše zainteresirani. Baloni koje

smo ponudili izazivali su kod njih interes, ali morali smo ih spremiti jer su djeca postala previše bučna što je smetalo ostalim skupinama u kojima su u to vrijeme bila djeca koja su imala potrebu za snom pa smo u više navrata bili opomenuti od drugih odgajatelja koji su bili u susjednim skupinama. Jedna odgajateljica mi je rekla: „Tiše aktivnosti osmišljavajte“. U jednom trenutku osjećala sam se beskorisno jer sve što sam htjela potaknuti kod djece, djeca nisu htjela. Pomislila sam da nije možda problem u nama, nešto krivo radimo, možda smo krive poticaje ponudili, možda nam pristup nije dobar, a onda iz razgovora s djevojčicom N. saznala sam da je njima jedino vrijeme kada se mogu slobodno igrati onoga što žele sa svojim prijateljima iz drugih skupina ovo vrijeme, odnosno vrijeme kada ne spavaju. Iz toga sam saznala da su naši poticaji trebali biti više usmjereni na igru djece kojoj će samoinicijativno prilaziti. Globalno nisam bila zadovoljna ovim dolaskom i svojim djelovanjem. Mislim da je to moglo biti bolje, ali na greškama se uči. Na kraju mogu reći da sam više zadovoljna prvim, nego drugim sudjelovanjem iz sveukupne atmosfere koja je bila. Osvijestila sam koliko je važan timski rad i surađivanje, koliko je važno slušati dječje interese, a istovremeno ispuniti zadaću za njihovu dobrobit. Sve u svemu postoje neka moja razmišljanja za koja smatram da bi mogla pospješiti budući rad. Ponajprije smatram da bi se studenti trebali raspodijeliti po skupinama i napraviti takav raspored da uvijek isti studenti budu s istom djecom zbog učinkovitosti projekta. Predlažem da studenti paralelno nude iste poticaje kako bi u slučaju spajanja skupina lakše bilo improvizirati i da ne dođe do situacija kao u našem slučaju prilikom drugog boravka. Također radi uspješnosti i napredovanja, smatram da bi se nakon svakog boravka trebale raditi usmene refleksije u kojima sudjeluju svi akteri, uključujući volontere i odgajatelje, a obrasce kao što je ovaj ispunjavati nakon svakog boravka te na kraju napraviti pisano neki zaključni osvrt. Kada se planira bilo bi dobro da su nazočni svi, uključujući i volontere. Ono što me jako iznenadilo je suradnja između vrtića i fakulteta, odnosno razina na kojoj su (ne)skladni. Naime vrtić bi trebao misliti na svu djecu u vrtiću, a fakultet to uzeti u obzir. Kako ne bi došlo do ograničavanja u idejama i realizacijama, predlažem da se nađe neko drugo mjesto na kojem će se odvijati projekt, a ne da su djeca ograničena „tihim aktivnostima“, također predlažem da se osiguraju dva mjesta kako ne bi došlo do iznenađenja spajanja skupina, ali i kako bi spavači mogli ispuniti potrebu za snom. Ono što još smatram korisnim je da studentice koje su ove godine volontirale da sljedeće godine provode projekt jer im je ovo moglo poslužiti kao „priprema“.

Drugi osvrt. Na ovaj projekt javila sam se jer nismo imali puno prilika slušati o ovoj tematici. Smatram kako je taj period prelaska iz vrtića u školu veoma bitan i važan te ima veliki utjecaj na dijete te zato smatram da kao budući odgajatelj zaista trebam biti upoznata s ovom temom kako

bi djeci mogla omogućiti da prijelaz iz vrtića u školu bude kontinuiran te da im ne bude stresan i ne budi negativne emocije kod njih. Također ovo mi je bila prilika da iz prve ruke uvidim što mogu i kako mogu pripremiti djecu za polazak u školi, a da u suštini to ne budu radni listići koji su prisutni u 90% vrtića Grada Rijeke, a u podlozi radnih listića je priprema za školu. Nadalje smatram kako mi je ovo bila prilika da izgradim sebe, svoje znanje, da nadopunim svoje sadašnje znanje i iskustvo, ali i da izgradim novo iskustvo u vidu usavršavanja koje mi uvelike može pomoći u mom budućem radu. Moja očekivanja su zaista bila velika. Kako sam već navela, ovo nije tematika u koju se na fakultetu ide u neku dubinu, a veoma je bitna te sam očekivala da će mi dati određeno iskustvo koje mogu upotrebljavati u svom budućem radu. Osim stjecanja novih saznanja i iskustva, veselilo me što ću imati priliku raditi s djecom koju sam upoznala na vježbama iz prethodnih kolegija.

Za aktivnosti u sklopu projekta pripremali smo se putem radnih dogovora s profesoricom Vesnom Katić i ostalim studentima s treće godine koji su imali aktivnosti te studenticama volonterkama. Radni dogovori bi se sastojali od razgovaranja o temi aktivnosti koja je slijedila te smo zajedničkim idejama i dogovorima pripremali mogući plan što ponuditi djeci za vrijeme aktivnosti, a da to bude primjereno njihovim razvojnim mogućnostima i interesima, a da se s druge strane vezuje za projekt i temu aktivnosti tog dana. Pripremanje za aktivnost je meni bilo zaista zanimljivo zato što bi u tim trenucima svim studentima dolazile razne ideje dolazile na um koje smo međusobno nadopunjavali i strukturirali u cilju da djeci budu zanimljive i prihvatljive. Takav vid suradnje i „brainstorminga“ mi se veoma svidio jer takvom komunikacijom i otvorenim odnosom između studentica i profesorice nismo mogle ništa izgubiti već smo samo mogle graditi nove ideje. Bila je jedna situacija u kojoj smo sve stale i rekle da koliko smo toga rekle, da će nam biti malo tih sat i pol vremena što trebamo provesti u odgojno-obrazovnoj skupini. Za svoje pripreme koristile smo razne slikovnice koje su zapravo bile ishodište aktivnosti, a putem kojih su se dalje razvijali poticaji koje smo željele ponuditi djeci. Ono što bih promijenila za sljedeću godinu jest upravo sudjelovanje studentica s nižih godina, odnosno da i one sudjeluju u pripremanju (da slobodno iznose svoje mišljenje i ideje) i da zajedničkim dogovorom odredimo točne uloge i svrhu koju svatko od nas (posebno studentice nižih godina) ima na tim aktivnostima. Razlog tome jest upravo što su djelovale malo pogubljen, a razlog tome je što nisu mogle aktivno sudjelovati u pripremanju jer su imale nastavu.

Tema prve aktivnosti u sklopu projekta je bila „Tko sam ja“, a cilj je bio da djeca putem raznih aktivnosti opišu sebe kroz svoje ponašanje, svoje sposobnosti i vještine. U sklopu dogovora bilo je dogovoreno da ćemo imati dvije skupine u kojoj će biti 15-ak djece od kojih su neki predškolci,

a ostali su djeca koja ne idu na popodnevni odmor. Kada smo došli u vrtić, zbog bolovanja i izvanrednih situacija zatekli smo jednu skupinu u kojoj je bilo oko 25-ero djece. Kako smo se mi u sklopu radnog dogovora pripremale za dvije skupine, u toj situaciji smo kolegice i ja morale napraviti brzi dogovor kako ćemo sada realizirati aktivnost. Sredstva i materijale koje smo za ovu aktivnost koristile su: slikovnica („Ja“: Philip Waechter), omotnice sa slikama iz slikovnice, čarobna kutija s ogledalom i likovne materijale (flomasteri, bojice, tempere i slično). Aktivnost je počela sjedenjem u krugu, međusobnim predstavljanjem imenom i prezimenom (upoznavanjem). Nakon predstavljanja razgovarali smo o imenu (sviđa li mu se, kako ga je dobio, što znači i slično). Kao ishodišni poticaj koristile smo slikovnicu „Ja“, ali i kao ishodište svih aktivnosti djece. Slikovnica je bila pripremljena tako da su stranice slikovnice uvećane i isprintane zasebno, stavljene u omotnice i ponuđene djeci. Omotnice smo spremile u školsku torbu. Djeca su otvorila omotnice, izvadila list slikovnice, pročitala (ako su znali, a ako ne, mi smo im pomogle), zatim komentirala, a onda nakon završne aktivnosti ukrali bi omotnicu u koju će spremati sve što budu radili tijekom aktivnosti.

Cilj ovako pripremljene slikovnice bila je vježba djetetova izražavanja i razgovora s ciljem opisivanja sebe kroz svoja ponašanja, sposobnosti i vještine. Djeca su prihvatila ovu aktivnost i bila veoma zainteresirana što me zaista iznenadilo jer su trebali dugo sjediti i slušati druge, a pritom držati pažnju i koncentraciju. U sklopu ove aktivnosti ukomponirale smo i kutiju s ogledalom gdje je svako dijete trebalo pogledati u unutrašnjost kutije, ali da pritom ne kaže što je vidjelo, a kao uvod u aktivnost im je bilo rečeno da se unutar kutije nalazi nešto posebno. Tijekom cijele aktivnosti bilo je veoma dinamično te je vladala radna atmosfera i pozitivno i vedro ozračje. Tijekom prve aktivnosti studentice s druge godine (volonterke) djelovale su pogubljeno jer nisu sudjelovale u radnom dogovoru i nisu znale naš plan te, iako smo se mi u toku aktivnosti trudile koliko smo stigle objasniti što ćemo dalje i nudile im što mogu raditi, one su se i dalje držale po strani i samo promatrale djecu i nas. Nadalje smatram kako smo se kolegice i ja dobro organizirale i da je aktivnost bila uspješna iako nas je zatekla situacija gdje smo imale samo jednu skupinu. Također reakcije djece poput: „Kada ćete opet doći?, Zašto već idete? i Hoćete još ostati?“ i slično su nam dale do znanja da je djeci bila zanimljivo i lijepo s nama što je mene, a vjerujem i moje kolegice veoma obradovalo, a i dalo nam do znanja da smo svoj cilj ispunile, a to je stvoriti pozitivno socijalno-emocionalno okruženje.

Tema druge aktivnosti u sklopu projekta bila je „Ja i drugi“, a cilj je bio da djeca opišu sebe i svoje emocije kroz socijalnu usporednu s drugom djecom. U sklopu dogovora opet smo se pripremali kao da ćemo imati dvije skupine, međutim zatekla nas je ponovno jedna skupina u kojoj je

bilo 20-ak djece. Nakon uočene situacije opet smo s kolegama koji su tog dana provodili aktivnost imali kratki dogovor da se organiziramo i podijelimo uloge. Sredstva i materijali koje smo koristile za ovu aktivnost su: baloni u boji i/ili lopte, razne slikovnice („Đak prvak“, „Super je biti različit!“, „Gospodin Nosko nalazi prijatelja“, „Nezadovoljna bubamara“), kocka emocionalnih stanja i ploča sa strelicom te likovni materijali. Prije početka aktivnosti djeci je bila pročitana slikovnica „Gospodin Nosko nalazi prijatelja“, u krugu, kao sami uvod u aktivnost. Kao ishodišni poticaj, koristile smo priču „Đak prvak“. Priča je bila pripremljena u obliku lutkarske predstave čije smo lutke i scenu napravile kolegica i ja te su djeci tijekom predstave bila postavljana pitanja u svrhu da predviđaju buduća događanja i komentiraju pročitano s predviđanjima (npr. Što mislite da je razlog da se dječak ne može upisati ni u jednu školu?, U čemu je problem?, Što mislite, o čemu je riječ u priči?, Kakav će to biti problem?, Zašto to mislite? i slično). Nakon predstave djeci je bila ponuđena igra „Velika trka“ gdje su djeca po nekom određenom kriteriju pronalazila sebi par. Kriterij se odnosio na preferiranje određene boje balona (lopte). Svaki je par nakon odabira balona u određenoj boji trebao prenijeti balon s jedne strane (starta) do cilja tako da ga međusobno pridržavaju čelima i da surađuju. Zatim smo djeci ponudili aktivnosti koja podrazumijevaju razmjenu mišljenja i iskustva odnosno za prvu igru je bila potrebna kocka na čijim su se stranicama nalaze slike koje izražavaju pojedina emocionalna stanja (sretan, tužan, iznenađen, ljut i drugo) koja prema odabiru strelicom trebaju opisati i prikazati kod sebe i drugih (odgajatelja, roditelja, prijatelja i slično).

Druga aktivnost se sastojala od velikog komada papira (hamera) na čijoj se pozadini nalazio obris glave te je svako moglo nacrtati ili napisati o čemu ono razmišlja te smo tako na kraju dobile rezultatu u vidu „O čemu razmišlja moja skupina“. Ozračje u skupini je također kao i prošlog puta bilo pozitivno i radno, iako smo ovaj put primijetile kako se nisu baš sva djeca uključivala u aktivnost (iako smo im mi nekoliko puta prilazile) te smo dobivale odgovore poput: „Teta nama je ovo jedino vrijeme kada se možemo igrati s drugom djecom iz drugih skupina“. Naravno pratile smo njihov interes i njihove potrebe te smo im omogućile da kreiraju vlastite aktivnosti po vlastitim trenutnim željama. Nadalje tijekom ove aktivnosti susrele smo se s nezadovoljstvom ostalih odgajateljica iz susjednih skupina čija djeca imaju popodnevni odmor, da smo glasni i da ne možemo imati takve aktivnosti jer ćemo probuditi djecu. Ovdje se slažem s njima jer aktivnost „Velika trka“ nije bila primjerena za to vrijeme boravka u vrtiću, a to je vrijeme popodnevnog odmora koje se treba poštovati, a stvaranjem buke nismo poštivale dječji ritam i potrebe te smo budi-li ostalu djecu. Ovaj put uključenost studentica volonterki bila je malo veća, ali ne opet u onoj mjeri koju sam ja od njih očekivala. Djeca su ponuđene aktivnosti prihvatila te smo opet dobivali reakcije djece poput:

„Kada ćete opet doći?“, „Zašto već idete?“ i „Hoćete još ostati?“ i slično. Kada sagledam cjelokupnu situaciju, mogu reći da sam više zadovoljna prvim sudjelovanjem i tome koliko sam doprinijela ovom projektu. Naravno zadovoljna sam ja i s drugim sudjelovanjem, ali ne u tolikoj mjeri kao s prvim sudjelovanjem. Meni su bili važni faktori da se djeca osjećaju uvaženo, prihvaćeno, da slobodno iznose svoje mišljenje, da izražavaju svoje potrebe i interese bez straha. Kod prvog i drugog sudjelovanja djeca su sudjelovala, atmosfera je bila pozitivna i vedra, djeca su bila zainteresirana što zaista smatram bitnim ako želimo djetetu pružiti socijalno-emocionalnu podršku.

Ono što mi se nije sviđalo što su skupine bile od 25-ero djece i nismo se mogle individualno posvetiti svakom djetetu, a bila je i gužva te se djeca nisu mogla slobodno kretati (osim djece, u skupini su boravili i profesori, studenti i pedagog). Bilo bi zaista lijepo kada bi studentice koje su ove godine bila volonterke i koje su pratile aktivnosti da sljedeće godine one budu te koje će voditi aktivnost jer smatram da su zaista mogle puno naučiti, vidjeti neke pozitivne strane, a možda i neke mane koje one već sad znaju pa ih sljedeće godine mogu predvidjeti. Također smatram da i dalje treba nastaviti čitati djeci slikovnice odnosno priče kao ishodište koje ne mora biti tipično čitanje već može biti uz pomoć lutaka i slično. Uvidjela sam da djeca zaista vole razgovarati i uvijek su spremna podijeliti nešto s nama, a interaktivno čitanje im to omogućuje. Mogu reći da sam zahvalna na mogućnosti da sudjelujem u ovom projektu jer svako sudjelovanje u ovakvim aktivnostima gradi moja saznanja i daje mi prilike da konstantno promišljam o svom budućem radu s djecom.

Treći osvrt. Sudjelovanje u ovom projektu pokazalo se kao jako korisno iskustvo. Naučila sam puno novih stvari i, između ostalog, imala sam prilike surađivati u drugačijim okolnostima s kolegama s fakulteta i s profesoricama Tatalović Vorkapić i Katić. Unutar ovog projekta moja je uloga bila ta da s kolegom prilikom dvaju boravaka u vrtiću, osmislim aktivnosti i donesem poticaje koji će kod djece potaknuti samorefleksiju na temu „Ja i drugi“ i na temu „Što volim, a što ne volim u vezi sebe, drugih, škole“. Smatram da smo tijekom obaju boravaka ispunili svoje zadatke i da smo uspjeli navesti djecu putem različitih ponuđenih poticaja razmišljanje o navedenim temama. Tijekom našeg prvog boravka unutar skupine sve je prošlo u najboljem redu. Na početku našeg susreta kolega i ja smo se pridružili djeci koja su već sjedila u krugu i ja sam im pročitala priču, a kolega je s njima razgovarao o dojmovima same slikovnice. No unatoč toj aktivnosti, fokusirala bih se na aktivnost u kojoj sam sudjelovala, gdje su tri dječaka nacrtala mozak, pobojali su ga i zatim su crtali, s obzirom na svoje trenutno emocionalno stanje, „smajlice“ i razne skice. Tijekom te sam aktivnosti uspjela s djecom razgovarati o njihovim emocijama, očekivanjima za školu i o tome kako se osjećaju s obzirom

na to da sljedeće godine kreću u školu. Ta mi se aktivnost posebno urezala u sjećanje jer znam da su djeca u razgovoru bila iskrena i da su sa mnom podijelili iskrena razmišljanja o brigama i strahovima vezanima za osnovnu školu.

Tijekom drugog boravka, kolega i ja, oboje smo ponudili jedan poticaj. Donijela sam im veliki bijeli Hamer papir, sličice na kojima su označene svakodnevne radnje i moguće situacije poput pranja zubi, oblačenja papuča i sl. Cilj aktivnosti je bio taj da djeca samostalno povežu priče, odrede redoslijed i da tijekom toga svega razgovaram s djecom i propitkujem njihova trenutna znanja o njihovim osnovnim potrebama, o poznavanju reakcija na novonastale situacije i o činjenici jesu li su upoznati s nekim određenim saznanjima poput vezanja tenisica i slično. Jako mi se svidjelo kako smo surađivale s profesoricama i međusobno. Svidjelo mi se što su bili organizirani susreti prije samih boravaka tijekom kojih bi se s profesoricom dogovorili o poticajima koje bismo donijeli u skupinu i odredili koji je primaran cilj tog boravka. Uz to svidjelo mi se što su nam volonterke bile djevojke s treće godine RPOO-a. Tako smo dobile priliku da se međusobno povežemo i da svi budemo svjesni da imamo podršku jedni drugih. Smatram da je kvalitetniji rad u dvjema skupinama i vjerujem da je koncentracija djece veća u trenutcima u kojima mi sami djecu zamolimo da sjednu u krug, a ne kad nas oni već dočekaju u krugu. Bila sam dio definitivno dobro osmišljenog i kvalitetnog projekta tijekom kojeg se na indirektan način može doznati mnogo informacija o djeci, o njihovim razmišljanjima, gledištu na školu, idejama općenito i za budućnost i o njihovim brigama. Dobivam priliku da budemo dio toga, a to nije mala stvar.

Četvrti osvrt. Za ovu aktivnost prijavila sam se jer mi se to činila kao najzanimljivija i najkorisnija opcija od svih ponuđenih u okviru kolegija Jezično komunikacijski integrirani kurikulum II. Htjela sam sudjelovati u nekoj novoj aktivnosti u kojoj će biti opuštenija atmosfera nego kad imamo samostalne izvedbe u vrtiću. Moja očekivanja bila su da ćemo se dobro zabaviti neopterećeni bodovima i planom, upoznati, družiti i ostvariti ciljeve projekta, koji se odnose na podršku socijalno-emocionalnoj dobrobiti djece tijekom prijelaza iz vrtića u školu. Za prvi termin na temu „Tko sam ja?“ s ciljem opisivanja sebe kroz svoja ponašanja, sposobnosti i vještine kolegice i ja pripremale smo se za rad u suradnji s prof. Katić s kojom smo održale radni dogovor. Na sastanku smo dogovorile sve pojedinoosti, a priprema se temeljila na slikovnici „Ja“ prema kojoj smo zajedno osmislile sve daljnje aktivnosti i poticaje. Korištenje slikovnice „Ja“ kao ishodište ostalih aktivnosti bilo je osmišljeno tako da se svaka stranica slikovnice isprinta zasebno i stavi u omotnicu, a potom bi ih djeca jednu po jednu otvarala i uslijedio bi razgovor o svakom listu. Pripremanje nije bilo naporno jer smo međusobno razmijenile sve ideje, dogovorile detalje

i podijelile zadatke koje treba svaka od nas napraviti za predviđeni termin. Priprema za rad bila je zanimljiva zbog toga što je svaka imala neke ideje koje smo zajednički povezale i zaokružile u smislenu cjelinu što je rezultiralo dobrom pripremom i mnoštvom poticaja. Prema tome preporučujem radne dogovore za sljedeću godinu kao odličan način dogovora i pripreme za rad. Osim toga priprema za rad uključivala je osmišljavanje poticajnih pitanja, čitanje slikovnice i ukrašavanje kutija za ogledala.

Tijekom prvog boravka u navedenom terminu bili smo u jednoj odgojno-obrazovnoj skupini što je bila pomalo otežavajuća okolnost jer nas je bilo previše, bilo je 25-ero djece i oko 10 odraslih. Kao glavni poticaj koristili smo navedenu slikovnicu „JA“ pripremljenu kao zasebne listove u omotnicama koje smo ponudile djeci. Djeca su redom uzimala po jedan list, a nakon svake otvorene omotnice slijedio je razgovor koji se odvijao u krugu te su svi izrazili ono što su htjeli, a vezano za „pismo“ o kojem se govorilo trenutno. Nakon nekog vremena djeca su izgubila koncentraciju pa su dvije kolegice ponudile djeci radne listove u kojima su mogli crtati sebe, svoje dijelove tijela i sl. Također ukrašavali su svoje omotnice u koje su na kraju stavili svoje uratke i pisma od tog dana. Smatram da je na početku ozračje bilo dosta napeto jer smo zamišljale da ćemo raditi u zasebnim skupinama, imale smo drugačije zamišljen tijekom aktivnosti, ali nakon nekog vremena bilo je opuštenije, čemu su doprinijele reakcije djece i njihovo sudjelovanje u aktivnostima, razgovoru i zajedničkom promišljanju.

Za drugi termin na temu „Što me čeka u školi?“ s ciljem definiranja sebe kao aktivnog i uspješnog bića spremnog za školu priprema je također uključivala radni dogovor na kojem nisam mogla sudjelovati, ali mi je kolegica prenijela sve detalje i dogovoreni plan rada. Priprema je uključivala pisanje problemskih situacija o kojima će djeca promišljati i pronalaziti rješenja, izrađivanje lika mačke kao lutke s kojom ćemo predstaviti slikovnicu „Dobro došli u školu!“ jer tekst u njoj sadrži dio koji govori mačka i dio koji govori jedan dječak, a sadrži tekst u kojem se opisuju školski izazovi, ali s kojima se sva djeca mogu suočiti, spremno ih prihvatiti i koji donose mnoge lijepe stvari. Tijekom ovog termina bile smo u zasebnim skupinama što je bilo puno bolje jer nas je bilo manje – oko 15, mogle smo se više posvetiti svakom djetetu, a rad je bio opušteniji i jednostavniji. Kao što je navedeno, na početku smo pročitale djeci slikovnicu, a ja sam glumila mačku koja govori o školi i izazovima u njoj. Nakon čitanja slikovnice, uslijedio je razgovor s djecom o tome što oni misle što ih očekuje u školi, čemu se vesele, koji ih izazovi čekaju, kako se nositi s njima i sl. Potom su djeca radila radne listove u kojima su crtali sebe i ono u čemu su dobri. S dijelom skupine sam razgovarala o problemskim situacijama i o tome kako bi postupili u određenoj situaciji. Situacija je bila vrlo opuštena, djeca su birala samostalno materijale i aktivnosti te nije

bilo pritiska za sudjelovanje u bilo čemu. Nismo htjele forsirati aktivnosti te su se tako djeca igrala raznih simboličkih igara. Mijenjale smo poticaje u skupinama pa smo slikovnicu dale kolegicama kada smo mi završile, a one su nama dale kviz koje su napravile na Hameru na kojem su bila napisana razna pitanja vezana za spremnost u školu na koja su mogli odgovoriti da, ne ili ponekad ili drugo što su htjeli. Ovu aktivnost preuzeo je jedan dječak koji zna čitati pa je on djecu postavljao pitanja, stoga mi nismo morale voditi kviz, već je on preuzeo inicijativu. Preporučila bih sudjelovanje u ovom projektu jer je to jedno odlično iskustvo. U tijeku izvođenja nismo imale tremu kao što to imamo na samostalnim izvedbama, atmosfera je bila vrlo opuštena, a naučile smo i puno novih stvari i dobile kreativne ideje za aktivnosti, od čega se posebno ističe prikazivanje slikovnice u prvom terminu, pri čemu smo od slikovnice napravile ishodište cijele aktivnosti na jedan potpuno drugačiji način.

Peti osvrt. Moja motivacija za ovu aktivnost bila je stjecanje iskustva za budući rad s djecom predškolske dobi. Isto tako motiviralo me to što na fakultetu imamo kolegij Jezično-komunikacijski integrirani kurikulum i kroz praksu se nisam susrela s puno aktivnosti koji su usko povezani sa sadržajima koji mi učimo na fakultetu i upravo sudjelovanjem u ovom projektu sam htjela steći iskustvo i upoznati nove aktivnosti koje možemo raditi s djecom, a da potičemo njihov govor. Isto tako prijelaz iz vrtića u školu velika je i bitna stvar za djecu te sam na temelju toga bila motivirana da steknem nova znanja o tome kako djeci olakšati taj prijelaz. Moja očekivanja bila su steći novo iskustvo koje će mi pomoći u budućem radu. Što se tiče priprema za aktivnosti, s profesoricom Katić smo se uvijek sastajali tjedan dana prije kako bi zajednički promišljali i dogovorili što bi na temelju teme i cilja mogli organizirati i ponuditi djeci. Profesorica Katić bila je od velike pomoći, uvijek nam je donijela razne priručnike i knjige s aktivnostima, radne listove za koje smo zajedno odlučili što je najbolje ponuditi djeci. Studentice volonterke došle bi s nekim slikovnicama koje su smatrale da bi nam mogle pomoći. Smatram da je ova priprema tjedan dana bila potrebna i od velike pomoći jer smo zajednički dogovorili koje aktivnosti ćemo provesti, koje poticaje ćemo djeci donijeti, koji student će napraviti određeni poticaj, svatko je imao svoj zadatak što treba napraviti do ponedjeljka, odnosno do dana kada se aktivnost provodila.

U dogovoru s vrtićem, dvije studentice s treće godine i dvije-tri studentice volonterke provode aktivnost u jednoj odgojno-obrazovnoj skupini, a druge dvije u drugoj skupini. No prilikom prvog provođenja aktivnosti ovog projekta, pet minuta prije smo saznali da ćemo biti svi zajedno u jednoj odgojno-obrazovnoj skupini. Broj djece je bio 24, a od materijala smo donijeli dva različita radna lista gdje su djeca crtala sebe, donijeli smo

svakome jedno pismo s omotnicom i s jednom stranicom iz slikovnice „Ja“ na temelju koje smo s djecom razgovarali o sebi. Omotnice koje su dobili mogli su ukrasiti kako god oni to žele. Neplanirano smo s djecom čitali slikovnicu „Što želim biti kada odrastem“. Nijedan materijal za prvi boravak nismo sami napravili, jedino smo isprintali radne listove i donijeli smo slikovnice. Odnosno kolegice su našle slike iz slikovnice kako bi ih mogli isprintati. Smatram da ozračje na početku i nije bilo najbolje jer kako nismo očekivali da ćemo biti svi zajedno, bilo je jako puno osoba u jednoj prostoriji, aktivnost s pismima u kojima je 24-ero djece trebalo čekati svoj red da dobije pismo predugo je trajala i nije im se više dalo. Kako smo planirale aktivnosti u dvije skupine, nismo se odmah uspjele snaći kako ćemo to sve sada napraviti u jednoj skupini, a skoro sve smo drugačije planirale za različite skupine.

Moj drugi boravak prošao je puno bolje od prvog boravka i vrlo sam zadovoljna i sretna nakon tog boravka izašla iz vrtića. Za drugi boravak, omogućili su nam dvije odgojno-obrazovne skupine u kojima ćemo boraviti, što je ujedno imalo veliki utjecaj na to što nam je ovaj boravak bio puno bolji. Za ovaj boravak kolegica i ja pripremile smo slikovnicu „Dobro došao u školu“ koju smo im čitali odmah na početku. U odgojno-obrazovnoj skupini u kojoj smo bile, bio je jedan dječak L. (6) koji zna čitati pa je prije nego što smo mi uspjele pročitati naslov, on već brzo pročitao pa nam je pomogao pročitati i dio slikovnice. Slikovnica je po mojem mišljenju bila odlična jer osim dječaka koji kreće u školu, s njim je bila mačka koja je isto išla, i ona je imala puno pitanja („Idu li i mačke u školu“?), na što su se djeca sama uključivala a da im nismo direktno postavili pitanje, što je ispalo odlično. Nakon čitanja slikovnice, kako smo kroz čitanje puno pričali, na kraju smo kratko još porazgovarali s njima te smo im ponudili dvije vrste radnih listova. Djeci je trebalo pročitati što piše na radnim listovima i što je zadatak, pa sam ja zamolila djecu koja znaju čitati da pročitaju drugoj djeci zadatak, što mi se baš sviđjelo kako dječak koji je čitao svi su ga ostali slušali. Zadatak je bio da nacrtaju ono u čemu su oni najbolji, a na drugom radnom listu crtali su sebe imenujući svoje dijelove tijela, ali prvo smo išli do ogledala da vide se vide i imenuju koje sve vide na sebi. Nakon toga donijeli smo pripremljene kartice s problemskim situacijama za koje djeca baš i nisu bila zainteresirana jer su se htjeli igrati nečeg drugog (prinčez, viteza, kralja), skroz su se uživjeli u uloge, što nismo htjele prekidati, a i nas su zvali da se uključimo. Vidjela sam kako dva dječaka sjede na podu i loptaju se, pa sam otišla do njih i pitala smijem li se pridružiti, na što su mi rekli da smijem. Kako smo se loptali, došla sam na ideju na svaki put kada netko dobije loptu mora reći određenu riječ koja će biti povezana s područjem koje smo odabrali, primjerice: marke automobila (kasnije sam shvatila da sam trebala predložiti neko područje koje ima veze za školom).

I na kraju, kolegica koja je bila u drugoj odgojno-obrazovnoj skupini napravila je na hamer papiru pitanja za djecu i rukom su pokazali na riječi da, ponekad i ne, ako znaju, ne znaju ili ponekad znaju to što ih se pita. Što mi je bilo najbolje u cijelom boravku, jer ja sam prvo djevojčici čitala pitanja i ona je stavljala ruku na te riječi, da bi nakon toga moju ulogu preuzeo dječak L. (6) i svoj djeci koja su htjela sudjelovati čitao je pitanja i onda na kraju i sebi. Mogu reći da sam veoma zadovoljna sa sudjelovanjem u ovom projektu. Drago mi je što sam se javila, iako me na početku bilo strah hoću li ja to uspjeti. S drugom aktivnosti sam puno više zadovoljna, nego s prvom. Mislim da je jedan od razloga taj što je prvi puta bio baš prva aktivnost u tom projektu i nismo znali kako će to sve izgledati, a drugi razlog je što nam nisu omogućili dvije odgojno-obrazovne skupine, na što sam se ja osobno sva pogubila jer nas je bilo previše i svaka kolegica je planirala nešto drugačije, ali uspjele smo i to odraditi. Isto tako, za prvi puta smo pripremili premalo poticaja i materijala, što smo onda za druge boravke pazili. Stvarno sam veoma zadovoljna i sretna što sam sudjelovala, profesorica Katić bila je od velike pomoći kada smo se pripremali za aktivnosti. Jedino što bih promijenila je da nekako vrtić javi hoće li biti dvije skupine ili jedna jer nije toliko problem biti u jednoj odgojno-obrazovnoj skupni, nego je problem što se mi dogovaramo za dvije je jer je vrtić tako obećao, a na kraju nas dočeka jedna. Ali svu svesmu, odličan projekt u kojem sam stekla toliko novih iskustava i smatram da mi je pomogao za budući rad kao odgajateljice.

Šesti osvrt. Odlučila sam se prijaviti na ovaj projekt zato što smatram da nemam dovoljno znanja o ovom području i iskustva s djecom predškolske dobi. Naime pohađajući tri godine Učiteljski fakultet i boraveći na praksi u sklopu određenih kolegija, nisam imala prilike raditi s djecom u razdoblju prije polaska u školu. Sam naziv projekta „Kako bez suza u dječji vrtić i osnovnu školu? – Podrška socio-emocionalnoj dobrobiti djece tijekom prijelaza i prilagodbe“ koji vodi profesorica Tatalović Vorkapić iznimno me zainteresirao jer smatram da razdoblje prijelaza iz vrtića u školu može biti veoma stresan događaj za dijete, no ono ne mora biti nimalo stresno ako se na ispravan način pristupi djeci u tim trenucima. Upravo ovaj projekt doprinio je mome iskustvu i budućem radu kao odgajatelju te smatram da bi odgajatelji trebali biti upoznati s područjem prelaska djeteta u školu, a zapravo kolegiji na fakultetu to omogućuju u veoma malim količinama. Također smatram da bi bilo korisno povezati učitelje i odgajatelje barem s jednim zajedničkim kolegijem pod nazivom „Adaptacija“ ili „Prijelazna razdoblja djece“ gdje bi dvije različite, ali dosta slične struke sjedile zajedno na predavanjima i boravili u vrtićima i školama u svrhu upoznavanja djeteta i njegovih karakteristika tijekom različitih prijelaznih razdoblja. Također bi se tako razbistrila slika o djetetu, odnosno uspostavili bi zajedničku sliku što dijete treba znati prije samog polaska u školu, a koja znanja će usvojiti u školi.

Ono što mi se dojmilo tijekom sudjelovanja u ovome projektu jesu usvojena znanja o različitim načinima pripreme djece za školu, ali i ono što ja kao odgajatelj mogu napraviti da upravo taj prijelaz bude što prirodniji i kontinuiran. Naime znala sam, i iz vlastitog iskustva i iz viđenog u vrtićima, da se djeca većinom pripremaju s radnim listićima. Ti radni listići ispunjavali bi se otprilike sat vremena dnevno kada bi djeca to htjela ili kada bi morala to napraviti. Smatram da je takav oblik pripreme samo ogledni primjerak što djeca znaju kako bi roditelji vidjeli na papiru gdje stoje, ali i odgajatelji i učitelji. Putem ovoga projekta spoznala sam da postoji beskonačno mnogo načina pripremanja i proučavanja djetetova trenutna stanja. Samim time, na dvije aktivnosti, pod temom „Mogu li i ja u školu?“ zajedničkim dogovorom pripremili smo različite materijale i aktivnosti za djecu vrtića PPO Đurđice. Prije same aktivnosti sastali smo se u prostoriji Učiteljskog fakulteta te su prisustvovali studenti 3. godine koji su imali ulogu izvođenja rada, studenti volonteri koji su imali ulogu suradnika pri izvođenju rada te profesorica Katić. Ovakav način dogovaranja bio je iznimno koristan jer nas je u tom trenutku bilo nekoliko te smo svi zajedno mogli „bacati ideje“, kombinirati nekoliko ideja u jednu aktivnost, dodavati detalje svakoj iznesenoj ideji, izmjenjivati te tako dobiti cjelokupnu aktivnost koja bi pratila zadatak. Cilj rada s djecom bio je definirati sebe kao aktivno i uspješno biće spremno za školu.

Kod prve aktivnosti bilo je prisutno otprilike 15 djece. Uzevši u obzir temu, cilj i samu djecu predškole, osmisli smo nekoliko aktivnosti. Prvenstveno je to bila slikovnica „Dobro došli u školu“ autora Roberta Mlinareca koja je pratila naš rad. Kolegice su odlučile iskoristiti lutku mačke koja se spominje u knjizi i na interaktivan način predstaviti djeci ovu slikovnicu. Tijekom rada s djecom i tijekom čitanja navedene slikovnice u vrtiću, osobno mi je doprinijelo iskustvo volontiranja u gradskoj knjižnici, odnosno čitanje djeci raznih slikovnica pod vodstvom profesorice Katić. Smatram da sam se jako dobro snašla u ovoj ulozi te smo kolegica i ja tijekom čitanja, ali i poslije čitanja, iskoristile priliku za razgovor s djecom o različitim temama, kao što su: strah od odlaska u školu, predmeti u školi, jutarnje rutine i ostalo. Upravo kroz ovaj razgovor mogle smo saznati direktno od djece što očekuju od škole, boje li se prelaska u školu, a nisu nam bili potrebni radni listići. Prije samog čitanja slikovnice upoznavali smo se s djecom i kroz razgovor isticali što volimo raditi. Također smo koristili klupko vune u aktivnosti „Što moje ruke mogu?“ gdje su djeca stajala u krugu i kada je klupko bilo u njihovim rukama, trebali su reći što mogu napraviti sa svojim rukama, zadržati konac vune i baciti klupko drugom vršnjaku koji bi odgovorio na isto pitanje i proslijedio klupko vune drugom djetetu. Tako su djeca istaknula što sve mogu napraviti, odnosno u kojim aktivnostima su uspješni. Većina djece bila je veoma zainteresirana za ovu aktivnost te je ona potrajala oko 10–15 minuta. U određenom razdoblju na stolovima odgojno-obrazovne skupine bili su postavljeni radni listići.

Naime to nisu bili tipični radni listići. Kada sam u razgovoru s djecom rekla da su na stolovima izloženi radni listići i da ako žele mogu ih ispuniti, to je rezultiralo različitim izjavama djece poput „Ajooj!“ i „Nee!“, ali kada su išli vidjeti što je to jedan dječak mi je rekao „Teta, zar je ovo radni listić?“. Dakle listić nije sadržavao slova ili oblike koje djeca moraju precrtavati nekoliko puta, već se na jednom papiru nalazio dječak s istaknutim dijelovima tijela, a zadatak djece bio je nacrtati sebe onako kako se oni vide. Djeca su tijekom ispunjavanja ovog radnog listića odlazila promatrati se u ogledalo te su bojili majice točno onakve boje koju su nosili. Drugi radni listić sadržavao je zadatak nacrtati ono u čemu si najbolji, ili ono što tebe čini posebnim. Djeca su nekoliko puta tražila nove listiće te su prelazili s jednog listića na drugi što je meni značilo da ih zanima i da im se sviđa. Ova radna aktivnost prošla je veoma brzo i osobno sam zadovoljna s njom. Ono što mi se sviđelo bio je manji broj djece što je rezultiralo boljim radom, sloboda kolegice i mene tijekom rada s djecom što je značilo samostalno biranje pitanja u razgovoru s djecom, samostalno određivanje slijeda aktivnosti te opuštena atmosfera u skupini.

Na sljedećem terminu koristili smo istu temu i cilj aktivnosti. Također smo odlučili nastaviti s korištenjem istih materijala uz dodavanjem novih koje su izradili drugi kolege. Toga dana bilo je oko 15-ero djece u objema skupinama. Naime ovoga puta plan je bio izmjenjivati materijali iz jedne skupine u drugu, kao i zadnji put, no to se nije dogodilo jer je u jednoj skupini bio mnogo veći interes za radom nego u drugoj skupini. Djecu iz skupine u kojoj smo kolegica i ja boravile nisu zanimali materijali od prošle aktivnosti te smo odlučile iskoristiti interaktivan razgovor s djecom. Upoznale smo djecu i što oni vole, ali se pažnja s vremenom izgubila te su djeca nastavila sa svojim svakodnevnim aktivnostima. Daljnja aktivnost tekla je spontano, dakle djeca su se bavila materijalima koje svakodnevno koriste, a kolegica i ja smo tijekom njihove igre razgovarali s njima. Osobno mogu reći da sam zadovoljnija s prvom aktivnosti u vrtiću zato što je radni dogovor za nju bio detaljniji od dogovora za drugu aktivnost. Kolegica i ja imale smo jasnije definiranu ulogu i zadatke koje moramo obaviti s djecom stoga je prva aktivnost bila uspješnija. Također smatram da veliku ulogu u atmosferi ima odnos i ponašanje odgajatelja koji se toga dana nalazi u skupini nespavača. Kod prve aktivnosti, odgajateljica nas je primila s pozitivnim ponašanjem, osmijehom te drage volje, dok odgajateljica na drugoj aktivnosti nije ni znala da dolazimo te je to utjecalo na naše ponašanje u skupini. Smatram da je bitno da onaj koji izvodi aktivnost ima određeni zadatak, dakle da napravi jedan poticaj, da bude u dogovoru s drugom skupinom, a najbitnije da se osjeća slobodno tijekom rada s djecom. Jednako tako smatram da bolje funkcionira aktivnost kada je manji broj djece jer će tada svako dijete imati vremena da kaže što misli bez različitih prekidanja i buke.

Sedmi osvrt. Za sudjelovanje u projektu 27 susjedstava motivirala me sama profesorica Katić načinom na koji je predstavila projekt. Također smatram da je ovo bila jedina prilika u mojem trogodišnjem studiranju gdje sam mogla vidjeti i iskušati rad na socijalno-emocionalnoj dobrobiti djece pa sam je željela iskoristiti kako bih naučila što se ovdje od mene očekuje. Smatram da mi je to važno za buduće zanimanje, pogotovo u radu s djecom koja su u dobi pred polazak u školu. Očekivala sam puno novih znanja, stjecanje kompetencija, ali i ugodno druženje s kolegicama i djecom u skupinama u kojima smo radile. U dijelu pripreme za ove aktivnosti, sudjelovala sam na dvama sastancima. Prvi se održao u DV Đurđice, a drugi na Učiteljskom fakultetu u Rijeci. Na obama sastancima prisutni su bili kolege s treće godine, ali i kolegice s druge godine studija te profesorica Katić. U DV Đurđice sudjelovale su i odgajateljice mentorice pa sam ja smatrala kako će prilikom izvođenja ovih aktivnosti biti prisutne one, no to nije bilo tako. Na sastancima smo skupa dogovarali aktivnosti koje bismo mogli realizirati i to mi se sviđa, što rad nije individualan. Ovaj način rada je prigodan jer svatko ima svoju ideju, koja se može iskoristiti i modificirati. Također odgovornost nije bila samo na jednoj osobi već smo dobili pomoć i svojevrsno odobrenje profesorice Katić za određeni poticaj ili igru. Svidjelo mi se i to što je izostao pisani dio pripreme koji nije bio nametnut jer je profesorica Katić upoznata s količinom obaveza koje imamo na završnoj godini fakulteta. Kolege i ja pripremali smo se svatko kod svoje kuće tako da smo izradili prethodno dogovorene poticaje i donijeli ih na dan aktivnosti u vrtić. Također smo se pripremali tako da smo sve dogovarali s kolegom koji je bio s nama u paru, što će tko od nas raditi, u kojem trenutku i kako ćemo podijeliti obaveze. Praktični dio izrade poticaja ionako je svim studenima zanimljiv. U vidu pripreme dodala bih još koji sastanak s profesoricom i dogovorila malo veći broj poticaja jer je u drugom terminu održavanja projekta (odnosno zadnjem) kolegici i meni bilo premalo sadržaja s obzirom na to da su djeca jako brzo gubila koncentraciju i odustajala od razgovora i aktivnosti. Također trebalo bi prije aktivnosti znati koja će djeca biti u kojoj skupini, iako je to teško izvedivo jer je struktura skupine itekako utjecala na atmosferu i rad toga dana.

U prvom terminu, kolegica i ja radile smo s petnaestak djece koja popodne ne spavaju. Dočekala nas je odgajateljica koja se predstavila kao „nova“, no bila je vrlo ljubazna i rekla je kako smo slobodne tražiti je pomoć ako zatreba. Međutim to nije bilo potrebno, djeca su bila vrlo zainteresirana za temu o kojoj smo razgovarali tog dana. Započele smo s upoznavanjem, predstavljanjem sebe i radnje koju volimo izvoditi. Tako su se djeca međusobno bolje upoznala (jer su iz različitih skupina), a kolegica i ja smo zapamtile sva imena djece. Zatim smo koristile kartice sa situacijama koje su čitala djeca, a njihov je zadatak bio pronaći rješenje za određenu situaciju, ali tako da je ono prihvatljivo (nenasilno, bez grubih riječi, itd.).

Nakon toga djeca su i dalje sjedila zainteresirano i čekala što ćemo sljedeće raditi pa smo kolegica i ja pročitale slikovnicu o polasku u školu. Zatim smo upitale djecu vesele li se oni školi, ako da, čemu i zašto. Kad je konačno koncentracija popustila, ponudile smo djeci radne listove i s njima proučile što treba na svakom radnom listu raditi. Djeca su rado crtala na radnim listovima i željela su svoje radove pospremiti u ormarić te ponijeti kući. Na kraju našeg susreta formirali smo krug u sobi dnevnog boravka, zatim sam ja uzela klupko vune, primila kraj i rekla „Moje ruke mogu...“, zatim sam bacila klupko vune jednom djetetu iz kruga, koji je učinio isto i prosljedio vunu. Tako smo na kraju dobili veliku zapetljanu mrežu od vune kroz koju su se djeca poželjela provlačiti, pa smo tom aktivnošću završili s druženjem tog dana. Djeca su općenito tog dana bila jako dobro raspoložena, zainteresirana i atmosfera je bila ugodna, samim time što su djeca jedva čekala da vide što ćemo sljedeće raditi.

Za drugi susret, kolegica i ja smo pripremile malo manje poticaja nego prvi put, ali planirale smo temeljiti aktivnost na razgovoru kao i prethodni dolazak. Prvo smo pokušale djecu okupiti i upoznati kao i prošli put, no to je bilo nemoguće jer su djeca bila nezainteresirana, nemirna, nisu dopuštala drugima da govore i slično. Zatim smo pokušale zamoliti djecu, u više navrata, da nacrtaju kako oni vide školu i što se u njoj nalazi, no sva djeca odbila su to raditi. Ja sam s trima dječacima uspjela razgovarati o plakatu koji je kolegica izradila još za prijašnji susret, a radi se o nekim vještinama koje djeca imaju ili nemaju prilikom polaska u školu; npr. „Mogu se sam obući ili obuti.“. Nakon toga kolegica je s djecom ponovila aktivnost s vunom, a ja sam s jednom zainteresiranom djevojčicom radila s karticama na kojima su napisana slova. Tad je vrijeme isteklo i krenule smo iz skupine na refleksiju s kolegama i profesoricom Katić. Osobno sam prezadovoljna prvim dolaskom u vrtić, dok sam s drugim boravkom razočarana i nije mi bilo ugodno raditi. Vjerujem da je tako zbog odgajatelja koji je bio prisutan, ali i djece jer nije bila ista skupina. Predlažem samo više sastanaka i dogovora oko konkretnih aktivnosti i raspodjela obaveza, odnosno tko točno što treba napraviti, izraditi. Također s djecom bi se prije dolaska studenata mogla obaviti neka motivacijska priča ili igra kako bi bili zainteresirani za sudjelovanje sat vremena u aktivnostima sa studentima.

Osmi osvrt. Motivacija za sudjelovanje u aktivnosti potekla je iz interesa za razvojem nekih novih kompetencija koje će biti korisne u daljnjem radu. Konkretno, spremanje djece za polazak u školu, upoznavanje s novim oblikom sustava, ustanove, načina i svrhe rada. U početku sam očekivao da će se aktivnosti svoditi samo na čitanje slikovnica djeci na određenu temu, ali sam se ubrzo razuvjerio i shvatio da se u aktivnosti radi puno više, što me dodatno motiviralo za sudjelovanje. Za aktivnosti smo se spremali u zajedničkim prostorijama na fakultetu. Okupili bismo se,

odredili cilj, temu, vrste djelatnosti i aktivnosti, materijale koje ćemo koristiti, slikovnicu koju ćemo uključiti u aktivnost te smo dogovorili općeniti tijek aktivnosti. U pripremama se koristila dokumentacija, literatura s brojnim idejama za aktivnosti, naslovima i opisima slikovnica te su nam to bile smjernice za ideje koje smo razrađivali i usavršavali međusobnim razgovorom, dogovorom, uvažavanjem i timskim pristupom. Bilo je jako zanimljivo funkcionirati i izvršavati zadatke kao tim te smatram kako je takav princip rada jako kvalitetan temelj za razvoj jednog odgajatelja kao praktičara i njegove profesije i perspektive.

U prvom terminu aktivnost je trajala od 13:00 do 14:30 sati. Djeca koja su sudjelovala su djeca „nеспavači“, a bilo ih je otprilike 20. Velik broj djece bio je rezultat spajanja dviju odgojno-obrazovnih skupina u jednu. Smatrali smo da će nam to otežati provedbu aktivnosti, no problema nije bilo. Cilj izvedbe bio je opisati sebe kroz socijalnu usporedbu s drugom djecom i svoje emocije, a naslov teme bio je „Ja i drugi“. Aktivnost smo započeli razgovorom u krugu, gdje smo dogovorili osnovna pravila i objasnili djeci što nam je današnji plan. Kao osnovni poticaj, koristili smo slikovnicu „Gospodin Nosko nalazi prijatelja“, dok su kolegice koristile slikovnicu „Đak prvak“ prerađenu u igrokaz u kojem su koristile kuhače, žlice, vilice kao likove koji su imali svoju odjeću, lice, ruke. Tijekom čitanja Gospodina Noska, dva dječaka ponašala su se jako nemirno te su bili nezainteresirani za priču. Kako bi ostala djeca zadržala koncentraciju, zamolio sam dječake da sa mnom odu u hodnik isprobati igru s balonima. Igra se bazirala na održavanju balona između dva djeteta. Djeca moraju čelo prisloniti na balon (svako dijete s jedne strane) i bez ruku stići od točke A do točke B. Ubrzo se u igru uključila još jedna manja skupina djece. U jednom trenutku dječaku sam pokazivao trikove s električnom i balonom, tako da smo balon trljali o kosu i sa stola podizali papiriće koji su se lijepili za balon. Dječak je znao da je riječ o električnom, ali i rekao da će još sam istražiti tu temu na inicijativu odgajateljice, pošto vremena nismo imali mnogo. Atmosfera u skupini bila je radna, aktivna, pozitivna, djeca su bila nasmijana, zainteresirana, a odgajateljice zadovoljne. Tijekom prvog boravka nisam obraćao pažnju toliko na volontere, već na to kako ću zainteresirati djecu, što ću im ponuditi, kako ću razgovarati s njima, kako ću steći njihovo povjerenje i ostvariti s djecom odnos u kojem se osjećaju sigurno. Smatram da bi njihova uloga trebala biti malo konkretnija, tj. bolje objašnjena njima samima.

Drugi boravak u skupini bio je također u istom vremenu (13:00 – 14:30). Prilikom te aktivnosti, organizacija se svela na dvije odvojene skupine, od kojih je svaka sadržavala po 10-ero djece. Ovaj smo put kolegica i ja izabrali slikovnicu „Uljuđeni vuk“ koja govori o vuku kojega su životinje odbijale jer nije znao čitati, no uz pomoć njih vuk je naučio čitati i tada su ga prihvatili kao prijatelja. Reakcije djece su bile pune čuđenja:

„Zašto vuk nije pojeo životinje?“, „Zašto su ga životinje otjerale?“. Došli smo do zaključka kako prijateljstvom možemo ispraviti probleme te kako je bitno pomagati jedan drugome u situacijama kada se netko loše osjeća. Nakon slikovnice predstavio sam djeci poticaj koji sam izradio na temelju društvene igre „Čovječe ne ljuti se“. Igra se sastojala od velike igrače kocke, plavih, žutih i crvenih polja koja su se stavila na pod te kartica s pitanjima „osobnog intervjua“ (znaš li svoju adresu, svoje ime i prezime, znaš li sam obući jaknu, zavezati cipele...). Na dobiveni broj na kocki, djeca su se toliko pomicala po poljima te na temelju boje vukli karticu i propitivali svoja opća znanja i vještine o sebi. Igra je bila izrađena od kartona, hamer papira, ljepila, flomastera za ukrašavanje, plastifikatora za kartice. Tijekom te aktivnosti postigao sam vrlo ugodan odnos s odgajateljicom koja je bila vrlo ljubazna, otvorena, pristupačna i draga. Budući da je ovaj put bilo manje djece u skupini, aktivnosti su bile puno uspješnije, poticaji su se lakše predstavili i objasnili djeci, a slikovnica je potaknula puno veći interes i otvorena pitanja te zaključke koje smatram produktom uspješne aktivnosti. Zadovoljniji sam drugim boravkom zbog toga što sam bio upućeniji u oblik aktivnosti i izvedbe, nego prvi puta. Smatram da bi se takvi projekti trebali češće i na duži period održavati. Stječe se pozitivno iskustvo u praksi, a stvara se i otvoren i blizak odnos s profesorom koji stane iza studenta u svim situacijama i uvijek je spreman pomoći. Ne bih mijenjao ništa po pitanju organizacije.

3.5. Povratne informacije o doživljaju provedenog programa – studentice volonterke

Prvi dojam. Kada nam je projekt „Kako bez suza u dječji vrtić i osnovnu školu“ predstavila profesorica Tatalović Vorkapić, odmah sam znala da želim sudjelovati. Razloga je nekoliko, prije svega, ovaj projekt vidjela sam kao priliku za dodatno vrijeme provedeno u vrtiću što smatram izuzetno bitnim jer svaki boravak u dječjem vrtiću donosi nova iskustva s djecom, a nova iskustva donose i nova znanja u praksi. Osim toga već dugo sam imala želju sudjelovati u nekom projektu, kako bih se osim fakultetskim obavezama mogla baviti nečime što stvarno volim. Volontiranje s djecom u vrtiću definitivno je najbolji izbor. U projektu sam sudjelovala u četirima terminima posjeta vrtiću. Dva puta bila sam na dogovoru, odnosno pripremi.

Na prvom sastanku, s odgajateljicama, pedagoginjom i profesoricama, rasporedili smo se po terminima i dogovorili teme o kojima ćemo s djecom pričati. Za svaki sljedeći posjet pripremali smo se tako da smo se s profesoricom Katić okupljali u prostoriji na fakultetu. Studenti treće godine ranog i predškolskog odgoja bili su ti koji su osmišljali i provodili zajedničke aktivnosti, dok smo mi s druge godine bili pomagači. Studenti treće

godine na dogovorima su iznosili svoje ideje za aktivnosti i poticaje koje će ponuditi djeci. Svi su mogli reći što misle i koja aktivnost bi bila najprirodnija i najbolja za određenu temu. Bilo mi je iznimno drago da sam sudjelovala u projektu jer smatram da sam mnogo toga naučila.

Mišljenja sam da od ovog projekta imaju koristi i djeca i studenti. Djeci su približene teme vezane za školu, imali su prilike reći što misle o školi i čuti nešto novo od studenata. Studenti su dobili nova iskustva i znanja u radu s djecom što će sigurno puno značiti jer su, baveći se prijelaznim razdobljem iz vrtića u školu, mogli saznati razmišljanja, dojmove i iskustva djece vezana za to područje te tako promišljati o tome kako djeci taj period učiniti što manje stresnim, odnosno ugodnijim. Smatram da su studenti treće godine ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, uz pomoć nas s druge godine, proveli kvalitetne aktivnosti kroz koje su se djeca zabavljala i učila. Dale su priliku svakom djetetu da kaže što želi, poticale su na razmišljanje i na davanje različitih, maštovitih odgovora. Ono što mislim da bi trebalo promijeniti je da ne započinjemo svaki susret razgovorom i čitanjem u krugu već da ponudimo djeci različite poticaje, ali i igre u koje se mogu svi uključiti. Čitanje slikovnica djeca su dobro prihvatila, ali razgovor o pročitanom ili iznošenje mišljenja trajali su predugo i djeca nisu imala strpljenja slušati i sjediti stoga smatram da bi se u igrama mogli aktivno uključiti svi ili više djece istovremeno što bi održalo bolju pažnju i interes djece.

Drugi dojam. Na osobnoj razini, motiv za sudjelovanje u ovom projektu je što volim volontirati. Volontiranje mi pomaže u razvoju vlastitih sposobnosti, ali i na razini koja je usko vezana za smjer ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, odnosno u kontekstu učenja i istraživanja nekog novog područja na toj razini, a što mi nije u potpunosti omogućeno sadržajem na fakultetu. Isto tako jedan od motiva za prijavu na ovaj projekt bio je što u sklopu fakulteta idem na predmete vezane za metodiku u jasličku skupinu te nisam upoznata u potpunosti s radom u starijoj predškolskoj skupini, odnosno u skupini koja ima školske obveznike. Aktivno sam sudjelovala u prvim radnim dogovorima koji su bili vezani za samo provođenje projekta, tko provodi projekt, koja je glavna tema i cilj projekta, tko će sve sudjelovati u projektu te koji su ciljevi i teme svakog susreta. Sudjelovala sam i u prikupljanju slikovnica za projekt odlaskom u Dječji odjel Stribor Gradske knjižnice Rijeka.

Tijekom promatranja aktivnosti, komentirala sam zapažanja s drugim studentima, profesoricom Sanjom Tatalović Vorkapić te odgajateljicom Nelom Dundović. Zadovoljstvo sudjelovanja u ovom projektu na visokoj je razini, ali nisu ostvarena moja očekivanja vezana za veću uključenosti nas studenata s druge godine, iako podrazumijeva se da su studenti s treće godine dovoljno kompetentni za rad u skupini ako se uzme u obzir iskustvo. Pozitivno je reći kako je moje očekivanje vezano za to da će projekt imati

pozitivan ishod na djecu ostvareno, barem iz moje perspektive. Djeca su se upoznala s novim pojmovima poput riječi „đak“, aktivno su sudjelovala u svim aktivnostima, promišljala su o sebi i o drugima te kvalitetno provodila vrijeme za dnevni odmor u koji oni nisu uključeni. Smatram kako je vrlo važno da pripreme studenata budu dobro obrađene, kako se studenti moraju bolje pripremati za izvođenje istoga te tražiti veću pomoć od ostalih volontera, a sve to u svrhu boljeg provođenja aktivnosti. Isto tako smatram kako je bitno osim pripreme napisati i refleksiju nakon svakog susreta kako bi studenti sljedećih generacija imali uvid u provedene aktivnosti te njihove pozitivne i negativne strane, odnosno prijedloge svakog susreta. Sudjelovanje u ovom projektu pomoglo mi je na osobnoj razini, točnije imala sam osjećaj zadovoljstva nakon svakog susreta te sam vidjela u manjoj mjeri kako djeca starije dobi sudjeluju u raznim aktivnostima, što ih sve zanima/ne zanima i koliko su spremni za polazak u školu. Smatram kako je ovaj projekt od velike važnosti prvenstveno za djecu i njihov cjelokupni razvoj te za nas studente koji imamo priliku sudjelovati u aktivnostima vezanima za našu profesiju i izvan fakulteta.

Treći dojam. Volontiranje u DV Đurđice za mene je bila prilika da naučim nešto novo te sam se upravo radi toga javila kako bih sudjelovala u projektu i volontirala s djecom rane i predškolske dobi. Do sada nisam imala priliku saznati nešto više o samoj pripremi djece za školu, prilikom prakse i vježba u sklopu kolegija na fakultetu vidjela sam samo kako djeca rješavaju radne listiće koje im odgajateljice daju, no nisam imala priliku vidjeti i saznati postoji li nešto više od toga. Želja za tim saznanjem bila mi je također motivacija za javljanje u sudjelovanju u volontiranju te sam očekivala da ću saznati kako djecu pripremiti za školu kroz razne aktivnosti i igre, bez strukturiranog rješavanja radnih listića. Prije polaska u vrtić, profesorica Katić održala je pripremu za volontiranje u kojoj su studenti treće godine davali ideje koje aktivnosti će se provoditi i zašto. Prilikom dogovora mogli smo se priključiti studentima, dati svoje ideje i podijeliti svoja razmišljanja s ostalim sudionicima. Dogovori su bili korisni te smo dolazili spremni na volontiranje točno znajući što ćemo raditi što nam je pomoglo u radu.

Volontiranje je bilo zanimljivo i poučno te nije bilo naporno. Pošto nisam mogla ostajati do kraja volontiranja zbog nastave na fakultetu vidjela sam samo uvodni dio u aktivnosti te ne mogu reći kako su aktivnosti bile provedene u cijelosti no onaj dio na kojem sam prisustvovala svidio mi se i ne bih mijenjala ništa. Voljela bih da smo imale priliku ostati jedan dan duže kako bih mogla vidjeti aktivnosti od početka do kraja te bih tako mogla iznijeti neke veće zaključke, no smatram da temeljem uvodnih pola sata mog prisustvovanja nisam dovoljno kompetentna napisati što bih mijenjala jer sam propustila velik dio aktivnosti. Unatoč tome sretna sam što sam imala priliku vidjeti da postoje mnogobrojne aktivnosti kojima djecu

možemo pripremiti za polazak u školu jer polazak u školu ne smijemo učiniti stresnim zato što je prvi utisak škole veoma bitan za dijete.

Četvrti dojam. Volontiranje smatram vrlo plemenitim činom, a kada se radi o volontiranju za nešto što sam intrinzično motivirana, tada je to pun pogodak. Iz tog razloga javila sam se za volontiranje u projektu „Kako bez suza u dječji vrtić i osnovnu školu? – Podrška socio-emocionalnoj dobrobiti djece tijekom prijelaza i prilagodbe”. Termini volontiranja bili su organizirani u vrlo pogodno vrijeme te nisu ometali ostale osobne aktivnosti. Također bih napomenula da smatram iznimno bitnim da se djeca prije polaska u školu dobro pripreme na socijalno-emocionalnoj razini kako bi što manje osjećala nelagodu ili strah prilikom polaska u 1. razred osnovne škole. Što se tiče priprema za volontiranje, naglasila bih da se tu više baziralo na pripremu studenata viših godina. Kolegice i ja s 2. godine studija sudjelovale smo u radnim dogovorima s profesoricom Katić, no mi smo većim dijelom samo slušale što će se provoditi u sklopu projekta te nismo sudjelovale u odabiru aktivnosti, za to su bili zaduženi studenti viših godina. Tako da je moja priprema za volontiranje bila minimalna, temeljila se na odlascima na radne dogovore gdje smo realizirali kojim studentima ću pomagati u njihovim izvedbama, no nismo bili detaljno upućeni kako će određene aktivnosti izgledati jer nismo bili u kontaktu sa studentima viših godina. Tek smo u vrtiću vidjeli koje će se aktivnosti provesti i koji su pripremljeni poticaji. Također bih htjela naglasiti da smo kolegice i ja s 2. godine mogle boraviti u skupini samo 45 minuta jer su nam u 14 sati počela predavanja.

Vrlo mi je drago što sam prisustvovala u ovome projektu jer sama ideja istog je iznimno važna. Kako sam već i prije navela, bitno je da djeca u školu krenu bez ikakvih socijalno-emocionalnih poteškoća te bez straha i nelagode. No očekivala sam više što se tiče same raspodjele obaveza. Očekivala sam da ćemo svi jednako sudjelovati u izradi poticaja i u izvedbi aktivnosti s djecom, no glavnu ulogu u tome imali su studenti viših godina, a kolegice i ja s 2. godine smo tu bile samo kao podrška i koordinacija za djecu u skupini. Također nisam bila zadovoljna što kolegice s godine i ja nismo mogle sudjelovati u aktivnostima od početka do kraja jer smo morale oko 13:50 otići iz vrtića zbog predavanja na fakultetu. Uvijek kada bi nam bilo najzabavnije, morale bismo napustiti djecu i kolege. Sve u svemu, bilo mi je zabavno sudjelovati i volontirati za ovaj projekt, usprkos tome što nisam u potpunosti zadovoljna raspodjelom obaveza među studentima, dobila sam uvid i primjer kako ću moći iduće godine provoditi slične aktivnosti ako projekt ponovo bude održan. Zsigurno će mi ovo iskustvo pružiti jedan čvrsti temelj dogodne, a i u općenitom radu s predškolskom djecom.

Autorica knjige, Vesna Katić, v. pred. i studenti

4. Sudjelovanje na manifestaciji „Rijeka psihologije“ 20. veljače 2019. godine

Razdoblja rane i predškolske te osnovnoškolske dobi obilježena su dinamičnim i intenzivnim promjenama unutar kojih se pozornost usmjerava socijalno-emocionalnoj dobrobiti djece. Prijelazna razdoblja i način prilagodbe djece tijekom rane i predškolske dobi promatrane kao kontinuitet i promjene, predstavljaju pravi izazov za početke socijalno-emocionalnog razvoja. Pritom je važno naglasiti ulogu odgojno-obrazovnih djelatnika (odgajatelja, učitelja te stručnih suradnika). U realizaciji njihove uloge jednako su važni oblici individualne podrške i suradnje. Iznimno aktualno i otvoreno pitanje mogućnosti kvalitetnog pedagoškog kontinuiteta iz jednog odgojno-obrazovnog sustava u drugi jest jedno od onih pitanja koje se nalazi u domeni odgovornosti svih djelatnika odgojno-obrazovnog sustava, ponajviše nositelja obrazovnih politika. No upitno je u kojoj je mjeri omogućen i podržan pedagoški kontinuitet. Kakva je praksa u našoj i stranim zemljama s obzirom na suradnju između dječjih vrtića i osnovnih škola tijekom prijelaza i prilagodbe djece? Koje su dobre, a koje loše strane te suradnje s obzirom na cilj ostvarenja socijalno-emocionalne dobrobiti? Postoje li smjernice za kreiranjem dobre prakse te koji su načini njihove realizacije unutar stvarne suradnje vrtića i škola? Nakon prikaza teorijskih modela prijelaza i prilagodbe, koji su prethodno prikazani i u ovoj knjizi, te različitih praksi, ovim se interaktivnim predavanjem nastojalo odgovoriti na postavljena pitanja. Ono je osmišljeno, organizirano i prijavljeno u sklopu poznate manifestacije „Rijeka psihologije“, 20. veljače 2019. godine, pri Učiteljskom fakultetu u Rijeci, pod nazivom: „Vrtić i škola / prijelaz i prilagodba – suradnja, partnerstvo...?“ (<https://www.rijekapsihologije.org/sites/rijekapsihologije.org/files/crcollections/1/rijekapsihologije2019-brosura-preview-1570456363.pdf>).

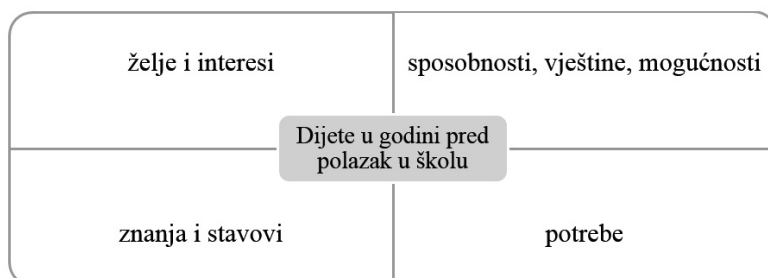
Planirano vrijeme prijavljene aktivnosti bilo je strukturirano od uvodnog, znanstveno-stručnog predavanja autorice knjige, koje se temeljilo na vrlo recentnoj literaturi s nizom primjera dobrih praksi, domaćih i stranih. Nakon uvodnog predavanja koje je izložila voditeljica projekta, provedena je radionica s učiteljima, odgajateljima i stručnim suradnicima te studentima, njih ukupno 41, koju su zajedno vodile prof. Katić i voditeljica projekta. Pitanja i teme koji su ponuđeni za raspravu sa svim prisutnim sudionicima ove aktivnosti bila su:

- uzroci diskontinuiteta između dječjeg vrtića i osnovne škole,
- je li moguće rješenje u razvoju suradnje, partnerstva između dječjeg vrtića i škole?,
- je li diskontinuitet između dječjeg vrtića i škole moguće riješiti?,

- važnost kontinuiteta između dječjeg vrtića i osnovne škole,
- što kaže znanost, a što kaže praksa o prijelazu i prilagodbi u dječjem vrtiću i osnovnoj školi te što ih povezuje, a što ne?,
- kakva je praksa u našoj i stranim zemljama s obzirom na organizaciju prijelaza i prilagodbe u dječji vrtić i osnovnu školu? Koje su razlike?,
- pored prakse unutar ustanova, kakva je praksa suradnje između ustanova? Postoje li ili ne, te ako postoje koje su dobre strane te prakse?,
- koje su dobre, a koje loše strane te suradnje s obzirom na cilj ostvarenja socijalno-emocionalne dobrobiti?,
- kako odgajatelji percipiraju socijalno-emocionalne potrebe djece u suvremenom svijetu, kako učitelji, kako stručni suradnici? Uspijemo li čuti glas i potrebe djece?,
- na koje optimalne načine osigurati pedagoški kontinuitet u vrtlogu promjena koje se događaju?,
- kakva je uloga učitelja, odgajatelja i stručnih suradnika tijekom prijelaza i prilagodbe djece?,
- postoje li smjernice za kreiranjem dobre prakse, te koji su načini njihove realizacije unutar stvarne suradnje vrtića i škola?,
- te niz drugih tema i pitanja koja su se pokazala relevantnima tijekom radionice i rasprava.

Radionica se sastojala od pet dijelova, a u radu s prisutnima pomogla je odgajateljica Ivana Pauletić. U prvom dijelu ponuđen je materijal kao predložak za rad i raspravu o tome kako odgajatelji, učitelji i stručni suradnici percipiraju dijete u godini pred polazak u osnovnu školu, što je prikazano na Slici 16.

Slika 16. Predložak za rad na percepciji djeteta u godini pred polazak u osnovnu školu

Temeljem sumiranih odgovora koji su se bilježili i na ploči u učionici u kojoj se održavalo interaktivno predavanje, dijete je u godini pred polazak u osnovu školu percipirano kao biće: s velikim uzbuđenjem zbog novoga prostora, velikim željama, jakim emocijama, iščekivanjem radi velikog izazova u novom razredu, učionici, s novom učiteljicom, s visokom motivacijom, različitim oblicima uključenosti u skupine vršnjaka koji su važni radi socijalnog razvoja, različitim interesima, različitim očekivanjima koje ovise o roditeljima i drugim članovima obitelji te različitim sposobnostima u svim razvojnim domenama: motoričkoj, fizičkoj, kognitivnoj, socijalno, emocionalnoj i govorno-jezičnoj. U svojim su opisima odgajateljice i učiteljice koje su sudjelovale u raspravi uočile da se njihova percepcija razlikuje u tome što je učiteljica u opisu stavila naglasak na sposobnosti djece i njihovu prilagodbu na školu, dok je odgajateljica stavila naglasak na djetetove mogućnosti, ideje, organizaciju, spremnost na planiranje i realizaciju, autonomiju i participaciju u procesu odgoja i obrazovanja. Raspravi su doprinijele i studentice koje su istakle sliku djeteta kao bića koje ima veliku želju za kretanjem i istraživanjem.

Drugi dio radionice odnosio se na pitanje vezano za prakse koje se provode unutar dječjeg vrtića, odnosno unutar osnovne škole, a koje su usmjerene na podršku djeci tijekom prijelaza i prilagodbe. Pritom je naglasak u raspravi bio na tome kako svoju ulogu vide odgajatelji, učitelji i stručni suradnici. Temeljem odgovora svih prisutnih uočeno je da svi ističu važnost pružanja podrške djeci u smislu uvažavanja njihovih potreba, individualnosti, potrebe za sigurnošću i osjećajem pripadnosti, poticanja djece na zajedničke aktivnosti, njihove autonomije, potrebe za razgovorom o različitim temama te u smislu ostvarenja kvalitetne suradnje s roditeljima. Svoje su uloge opisali u skladu sa svojim profesionalnim ulogama te su one slično opisane kod odgajatelja i učitelja uz razliku konteksta, budući da je nastavni plan i program taj koji determinira opseg vremena koji će se moći posvetiti drugim oblicima rada koji nisu vezani za nastavne sadržaje. Za razliku od toga uloga stručnih suradnika opisana je u terminima pružanja podrške odgajateljima, učiteljima, roditeljima te djeci koja iskazuju posebne potrebe u tom smislu. U raspravi se pokazalo ono što je i bilo za očekivati, budući da su slične radionice, predavanja i drugi oblici profesionalnih aktivnosti s različitim odgojno-obrazovnim profilima vrlo rijetki u našoj zemlji, a to je da međusobno vrlo malo znaju o tome što je točno radna uloga onoga drugoga. Točnije, odgajatelji su izrazili da nisu potpuno sigurni kakva je radna uloga učitelja tijekom prijelaza i prilagodbe djece u osnovnoj školi i obrnuto, učitelji su izrazili jednaku percepciju u smislu uloge odgajatelja tijekom prijelaza i prilagodbe djece u dječjem vrtiću. U tom smislu organizacija se ove radionice, koja je istovremeno uključila u okviru iste teme odgajateljice, učitelje, stručne suradnike i studente, pokazala izvrsnim rješenjem jer je ujedno predstavljala mogućnost da se različite struke pobliže upoznaju i razmijene svoja razmišljanja.

Treći dio radionice potaknuo je raspravu prisutnih u vezi s time kakva je praksa suradnje i partnerstva tijekom prijelaza i prilagodbe djece u dječji vrtić i osnovnu školu. Utvrđeno je da su prakse vrlo različite, odnosno da između pojedinih dječjih vrtića i osnovnih škola prakse suradnje tijekom prijelaza i prilagodbe postoje, a između pojedinih dječjih vrtića i osnovnih škola ne postoje. Nadalje tamo gdje prakse postoje, istaknuto je nekoliko elemenata nezadovoljstva u smislu nejasnih očekivanja sustava po pitanju određenih profesionalnih uloga, a onda i vezanih kompetencija (primjerice pisanje mišljenja odgajatelja o djetetu i njegovim karakteristikama prije upisa u osnovnu školu). Uloga stručnih suradnika prilično je jasna tijekom ovog procesa, no uloge odgajatelja i učitelja različito se percipiraju, što onda ostvarivanje suradnje čini otežanim. Ravnateljica vrtića tijekom radionice ističe da je tema prijelaza i prilagodbe značajno zanemarena u odgojno-obrazovnom sustavu te navodi niz prijedloga za poboljšanje: potrebno je više govoriti o ovoj temi u studijskim programima, potrebno je ponuditi oblik osvještavanja roditeljima o tom periodu, usustaviti ove prakse razmjene iskustava, da vrtić i škola surađuju, omogućiti propusnost između tih dviju zasada odvojena sustava, ne na individualnoj razini nego kao obveza, propis. Ne podržava testiranja predškolaca u smislu nalaza, ali podržava ukazivanje na potencijalne situacije. U okviru projekta istaknut je pozitivistički pristup djetetu u kojemu bi pri opisu karakteristika djece, bez obzira iz koje se profesionalne uloge to čini, trebalo pristupiti tako da se u podjednakoj mjeri istaknu sve karakteristike djeteta – i snage i poteškoće. Naposljetku svi prisutni izražavaju i potiču potrebu za povezivanjem i ostvarivanjem jasno strukturirane suradnje između vrtića i škole jer je to sada postavljeno na razini „dobre volje“ određenih vrtića/škola odnosno odgajatelja/učitelja.

Slika 17.1. Fotografije s interaktivnog predavanja “Vrtić i škola / prijelaz i prilagodba - suradnja, partnerstvo...?”

Četvrti dio radionice nadovezivao se na prethodni sa sumiranjem mogućih načina poticanja kvalitetnije suradnje, partnerstva pri prijelazu i prilagodbi između vrtića i škole – razmišljati iz perspektive sudionika realizacije (odgajatelj – učitelj – stručni suradnik).

Pritom je primijenjen predložak često korištene SWOT analize. Pri isticanju prednosti i dobrih strana realizacije suradnje i partnerstva vrtića i škole, najveći broj odgovora bio je vezan za ostvarenje veće razine dobrobiti djece bez obzira je li riječ o djeci koja polaze vrtić ili osnovnu školu. No pored toga dobre strane realizacije suradnje i partnerstva, percipirane su i u vidu većeg zadovoljstva vlastitim radom i ostvarenom suradnjom vrtića i škole. Kao nedostatke i loše strane pri realizaciji suradnje vrtića i škole tijekom prijelaza i prilagodbe djece, navode nepoznavanje drugih profesija, drugih radnih uloga, međusobno nerazumijevanje, zatvorenost pojedinih odgojno-obrazovnih sustava, ali i nejasna očekivanja koja su vezana za pisanje mišljenja o djeci za čije pisanje primjerice odgajateljke nitko ne educira.

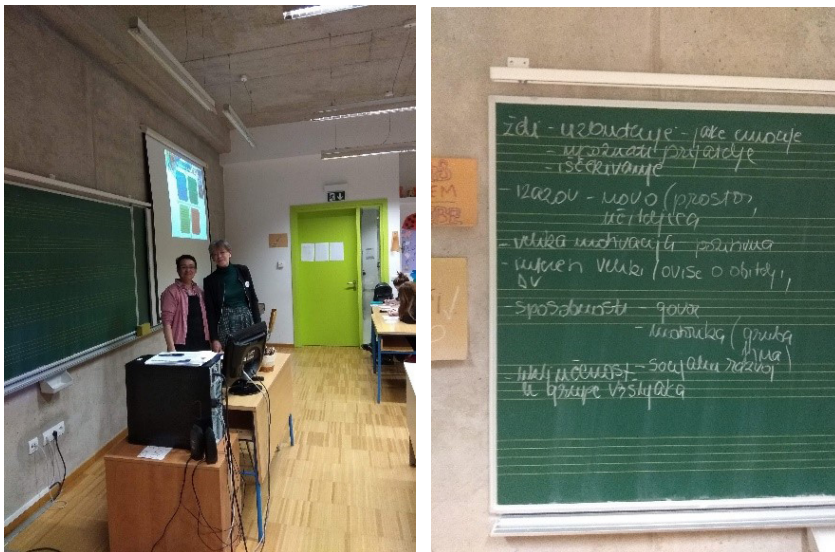
Slika 17.2. Fotografije s interaktivnog predavanja “Vrtić i škola / prijelaz i prilagodba - suradnja, partnerstvo...?”

Ovdje su još istaknute moguće situacije etiketiranja djece i nedostatak vremena unutar postojećih radnih zadataka svake profesije. Vezano za to prepoznaju i realne okolnosti koje ugrožavaju te ometaju optimalnu realizaciju suradnje vrtića i škole kao što su: kruti stavovi, zatvorenost sustava, ali i razmišljanja pojedinaca, nefleksibilnost, nepostojanje jasnih smjernica vezanih za uloge pojedinih profesija tijekom prijelaza i prilagodbe, loša organizacija i strukturiranost odgoja i obrazovanja na državnoj razini (od pisanih dokumenata do prakse), nemotiviranost profesionalaca za ostvarenjem ove suradnje, nekompetentnost u ovom području (nema edukacije iz ovog područja na studijskim programima odgajatelja, učitelja, pedagoga, psihologa), slaba komunikacija, predrasude, strahovi (vezani za narušavanje privatnosti djece te od izlaska van granica odgojno-obrazovnog sustava...). Naposlijetku pri raspravi o neiskorištenim mogućnostima i potencijalima realizacije suradnje vrtića i škole tijekom prijelaza i prilagodbe ističu: mogućnosti zajedničkih edukacija i zajedničkih rasprava i dogovora bile su najčešći odgovor od svih prisutnih, što je bilo istaknuto i kasnije u evaluacijskom dijelu provedene aktivnosti. Pored toga predloženo je da se stručni skupovi i programi stručnog usavršavanja koji su obvezni u okviru djelovanja Agencije za

odgoj i obrazovanje osuvremenjeni te da obuhvaćaju ove važne teme, kompetentne predavače, kvalitetne radionice i usmjerenost na zajedničke programe za odgajatelje, učitelje i stručne suradnike. U zaključnom dijelu ove aktivnosti, svi prisutni izražavaju zahvalnost zbog teme koja je bila u fokusu predavanja i radionice, ističu potrebu za istima u različitim kontekstima, no tako da budu organizirane zajednički (istovremeno za odgajatelje, učitelje, stručne suradnike i studente) te na kraju artikuliraju prijedloge izmjena studijskih programa i programa profesionalnog usavršavanja. Na prikazanim fotografijama zabilježeni su trenutci suradnje svih prisutnih u okviru opisane aktivnosti (Slika 17).

Slika 17.3. Fotografije s interaktivnog predavanja “Vrtić i škola / prijelaz i prilagodba - suradnja, partnerstvo...?”

5. Stručni skup namijenjen odgajateljima, učiteljima i stručnim suradnicima

S obzirom na to da suvremena znanja, vještine i stavovi odgajatelja i učitelja predstavljaju ključne preduvjete kvalitetnog odgojno-obrazovnog rada s djecom tijekom prijelaza i prilagodbe u dječjem vrtiću i osnovnoj školi, kao i osiguranja visoke razine socijalno-emocionalne dobrobiti djece tijekom izazovnih perioda u životu, ova je aktivnost bila usmjerena na pružanje podrške u tom smislu. Stoga je iznimno važno kontinuirano raditi na osnaživanju postojećih kompetencija odgajatelja, učitelja i stručnih suradnika. Pri kreiranju pružanja podrške u ovom smislu, zaključeno je da će program profesionalnog usavršavanja ponuđen u okviru rada Agencije za odgoj i obrazovanje biti jedan od efikasnih načina. Prema tome definirano je da ova podrška bude usmjerena prema odgajateljima, učiteljima i stručnim suradnicima u obliku stručnog skupa pod nazivom „Podrška socio-emocionalnoj dobrobiti i razvoju privrženosti djece tijekom prijelaza i prilagodbe u dječjem vrtiću i osnovnoj školi“. Održan je pri Učiteljskom fakultetu u Rijeci 28. kolovoza 2019. godine, u vremenu od 10:00 do 16:00 sati. Opći cilj ovog skupa bio je usvajanje novih i suvremenih spoznaja o dobrobiti djece rane i predškolske dobi, s naglaskom na socijalno-emocionalnoj dobrobiti i otpornosti, specifičnosti prijelaznih perioda i prilagodbe, važnosti ranog razvoja privrženosti te kako pružiti adekvatnu podršku djetetu tijekom prijelaza i prilagodbe u odnosu na razvoj sigurne privrženosti. Pored toga ovaj vid organizacije predavanja i radionice imao je cilj povezati stručnjake, odgajatelje i učitelje te stručne suradnike, budući da je njihova suradnja iznimno važna. Specifični ciljevi stručnog skupa uključivali su:

1. stjecanje suvremenih spoznaja iz područja socijalno-emocionalne razvoja i dobrobiti djece, razvoja privrženosti, podrške odgojno-obrazovnog sustava i nacionalnih dokumenata te modela prijelaza i prilagodbe u dječjem vrtiću i osnovnoj školi,
2. upoznavanje značajki i načina djelovanja svih relevantnih čimbenika tijekom prijelaza i prilagodbe u odnosu na dobrobit djece,
3. razumijevanje složenih međudnosa i načina djelovanja opisanih čimbenika s obzirom na kvalitetu prijelaza i prilagodbu kao djece,
4. raspravu o različitim praksama u svijetu i kod nas koje rezultiraju efikasnim i manje efikasnim prijelazima i prilagodbama djece u dječjim vrtićima i osnovnim školama,
5. stjecanje uvida u prakse drugih zemalja s obzirom na suradnju odgajatelja i učitelja u procesu prijelaza i prilagodbe djece,

6. razumijevanje načina rada druge ustanove, rasprava o izazovima postojeće suradnje te mogućnostima unapređenja njezine kvalitete s ciljem ostvarenja visoke razine socijalno-emocionalne dobrobiti djece.

Slika 18. Najava stručnog skupa

28. 8. 2019.

Podrška socio-emocionalnoj dobrobiti i razvoju privrženosti djece tijekom prijelaza i prilagodbe u dječjem vrtiću i osnovnoj školi

izv. prof. dr. sc. Sanja Tatalović Vorkapić
sanjatv@uniri.hr

STRUČNI SKUP SE ORGANIZIRA KAO DIO PROJEKATA: „DOBROBIT DJECE U PRIELAZNIM ŽIVOTNIM PERIODIMA: EMPIRISKA PROVJERA EKOLOŠKO-DINAMIČKOG MODELA“ (UNIRI-DRUSTV-19-11) I „KAKO BEZ SUZA U DJEČJI VRTIĆ I OSNOVNU ŠKOLU? – PODRŠKA SOCIO-EMOCIONALNOJ DOBROBITI DJECE TIJEKOM PRIELAZA I PRILAGODBE“ U SURADNJI S AGENCIJOM ZA ODGOJ I OBRAZOVANJE

BUJEKA 2020

Prvi dio stručnog skupa prema najavi (Slika 18) obuhvatio je plenarna predavanja uvažениh i poznatih profesorica iz navedenog područja: prof. dr. sc. Andreje Brajše Žganec (Institut Ivo Pilar u Zagrebu), prof. dr. sc. Sanje Smojver-Ažić (Filozofski fakultet u Rijeci), prof. dr. sc. Lidije Vujičić (Učiteljski fakultet u Rijeci) i izv. prof. dr. sc. Sanje Tatalović Vorkapić. Nakon pauze za ručak, drugi dio stručnog skupa obuhvatio je tri radionice s odgajateljima, učiteljima i stručnim suradnicima vezanih za njihova iskustva u radu tijekom prijelaza i prilagodbe u odnosu na razvoj privrženosti djece, s naglaskom na mogućnostima razvijanja njihove suradnje. Radionice su vodile: Kristina Ujčić Čučak, učiteljica savjetnica, Sandra Mikšič, učiteljica savjetnica, dr. sc. Anita Rončević, Vesna Katić, v. predavač, Radmila Bajić, pedagoginja te voditeljica projekta. Stručni skup uvršten je u katalog Agencije za odgoj i obrazovanje, u suradnji s kolegicama višim stručnim savjetnicama Ivanom Jurjević-Jovanović i Jasnom Šverko, koje su uveličale skup svojim uvodnim pozdravima svim sudionicima. Uz navedene članove akademske zajednice koji su održali plenarna

predavanja te savjetnice i članice projekta koje su provele radionički dio skupa, na skupu je sudjelovalo ukupno 150 sudionika, odgajatelja, učitelja i stručnih suradnika, prema priloženom programu.

Ovdje su prikazani sažetci plenarnih predavanja koja su održana prema priloženom hodogramu (Tablica 3).

Tablica 3: Hodogram stručnog skupa

Podrška socio-emocionalnoj dobrobiti i razvoju privrženosti djece tijekom prijelaza i prilagodbe u dječjem vrtiću i osnovnoj školi	
10:00 – 10:15	Pozdravni govori - voditeljice stručnog skupa: izv. prof. dr. sc. Sanja Tatalović Vorkapić - dekanice Učiteljskog fakulteta u Rijeci, prof. dr. sc. Lidije Vujičić - više savjetnice za učitelje razredne nastave Ivane Jurjević-Jovanović - više savjetnice za odgajateljke Jasne Šverko
10:15 – 10:45	Predstavljanje prof. dr. sc. Lidije Vujičić (Ivana Pauletić) Prof. dr. sc. Lidija Vujičić: „ Dječji vrtić i osnovna škola: rekonceptualizacija odnosa i nove perspektive “
10:45 – 11:10	Predstavljanje prof. dr. sc. Andreje Brajša-Žganec (Ivana Pauletić) Prof. dr. sc. Andreja Brajša-Žganec: „ Socio-emocionalni razvoj: dobrobit djeteta u kontekstu obitelji “
11:10 – 11:35	Predstavljanje prof. dr. sc. Sanje Smojver-Ažić (Ivana Pauletić) Prof. dr. sc. Sanja Smojver-Ažić: „ Zašto je privrženost važna za prilagodbu djece na nova okruženja? “
11:35 – 12:00	Predstavljanje izv. prof. dr. sc. Sanje Tatalović Vorkapić (Ivana Pauletić) izv. prof. dr. sc. Sanja Tatalović Vorkapić: „ Suvremene spoznaje o prijelazu i prilagodbi u dječjem vrtiću i osnovnoj školi: Povezivanjem teorije i prakse do dobrobiti djece “
12:00 – 13:00	PAUZA
13:00 – 13:55	Voditeljice: Sandra Mikšič i Kristina Ujčić Čučak Prva radionica: Uloga odgajatelja, učitelja i stručnih suradnika tijekom prijelaza i prilagodbe djece u dječjem vrtiću i osnovnoj školi
13:55 – 14:50	Voditeljice: Anita Rončević, Vesna Katić, Radmila Bajić Druga radionica: Praksa suradnje odgajatelja, učitelja, stručnih suradnika i roditelja tijekom prijelaza i prilagodbe
14:50 – 15:45	Voditeljice: Sandra Mikšič, Kristina Ujčić Čučak Treća radionica: Prednosti, nedostaci te izazovi i prevladavanju teškoća u praksi i suradnji tijekom prijelaza i prilagodbe
15:45 – 16:00	Zaključak rasprava provedenih radionica i zatvaranje stručnog skupa izv. prof. dr. sc. Sanja Tatalović Vorkapić i Vesna Katić, v. predavač

Prof. dr. sc. Lidija Vujičić

Sažetak: Dječji vrtić i osnovna škola: rekonceptualizacija odnosa i nove perspektive

Osnovno polazište u promišljanju rekonceptualizacije odnosa i novih perspektiva između dječjeg vrtića i osnovne škole ogleda se prije svega u kontekstu novog Nacionalnog kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2015), njegove znanstvene i praktične utemeljenosti, preporuke Vijeća o visokokvalitetnim sustavima ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja (Europska komisija, 2019) i suvremenih postignuća unutar sustava ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja kako bi se ukazalo na važnost odnosa s obveznim sustavom osnovnog obrazovanja. Osnovni motiv u problematiziranju ovog naslova je intenzivan razvoj teorije i prakse ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja koji obuhvaća sve veći broj djece i njihovih obitelji i koji se etablirao kao iznimno važno razdoblje djetetova života u smislu razvojnog odgojno-obrazovnog potencijala. Upravo ti odgojno-obrazovni potencijali bit će potkrijepljeni izravnim uvidom u odgojno-obrazovnu praksu. Odnos ranog djetinjstva i osnovne škole potrebno je razvijati prema konceptima koji promoviraju različitost, međusobni dijalog i demokraciju.

Slika 19.1. Fotografije s održanog stručnog skupa 28. kolovoza 2019. godine

Prof. dr. sc. Andreja Brajša-Žganec

Sažetak: Socio-emocionalni razvoj: dobrobit djeteta u kontekstu obitelji

Dobrobit djeteta je multidimenzionalni konstrukt koji se definira u obliku optimalnih razvojnih ishoda djeteta s obzirom na njegovu dob. Pokazatelji dječje dobrobiti su mjere kognitivne, bihevioralne i emocionalne regulacije, socijalne kompetencije te indikatori subjektivne dobrobiti. Različite karakteristike obiteljskog konteksta mogu podupirati ili narušavati razvoj dobrobiti djeteta. Prema teoriji promjene, obiteljska dobrobit osnova je za razvojno roditeljstvo, odnosno roditeljske postupke koji su razvojno primjereni i prilagođeni dječjim potrebama te koji predviđaju dobrobit djeteta. Obiteljska dobrobit koja obuhvaća subjektivnu dobrobit roditelja, obiteljsku samodostatnost i obiteljsku otpornost, osnova je za razvojno roditeljstvo, odnosno roditeljske postupke koji su razvojno primjereni i

prilagođeni dječjim potrebama, a razvojno roditeljstvo ima za posljedicu različite pozitivne ishode poput dobrobiti djeteta. U izlaganju će se govoriti o karakteristikama emocionalnog i socijalnog razvoja djece te povezanosti s indikatorima dobrobiti djece, o ekološkom modelu dječjeg razvoja, teoriji promijene i temeljnim obilježjima razvoja. Prikazat će se rezultati istraživanja provedenih u Hrvatskoj o čimbenicima ranog socijalno-emocionalnog razvoja u cilju poticanja socijalno-emocionalne kompetentnosti i indikatora dobrobiti djece.

Slika 19.2. Fotografije s održanog stručnog skupa 28. kolovoza 2019. godine

izv. prof. dr. sc. Sanja Smojver Ažić

Sažetak: Zašto je privrženost važna za prilagodbu djece na nova okruženja?

Promjena okruženja kao što je polazak djece u jaslice, dječji vrtić ili školu, premda normativni stresni događaj, rezultira različitim reakcijama djece. Priroda prilagodbe ovisi o nizu čimbenika, a osim obilježja djece bitne su i osobine i reakcije važnih osoba, kao i obilježja okruženja. Kako istraživanja potvrđuju ulogu sigurne privrženosti u socijalno-emocionalnom i kognitivnom razvoju djece, cilj je ovog predavanja opisati osnovne fenomene u razvoju privrženosti djece. Bliski emocionalni odnos s osobom koja je osjetljiva na djetetove potrebe rezultira osjećajem povjerenja i sigurnosti koje djetetu olakšava suočavanje sa stresnim situacijama. Djeca koja odrastaju uz osobe koje im to omogućuju razvijaju sigurnu privrženost i pozitivni model sebe i drugih, a ova se iskustva odražavaju na ponašanja djece u novim stresnim situacijama. Za razliku od sigurno privržene djece koja razvijaju osjećaj osobne vrijednosti i vjeruju u podršku drugih ako im zatreba, nesigurno privržena djeca osim osjećaja osobne neadekvatnosti nemaju ni povjerenja u pomoć iz okoline zbog čega im je otežano suočavanje sa stresnim situacijama. Premda je obrazac privrženosti koji se razvija u ranom djetinjstvu relativno stabilan, istraživanja potvrđuju i moguće promjene kao i važnost interakcije s različitim figurama privrženosti. Sukladno spoznajama o ulozi sigurne privrženosti kao izvora otpornosti, a nesigurne privrženosti kao rizičnog čimbenika u razvoju problema u ponašanju, pravovremene intervencije mogle bi pomoći u prilagodbi djece s nesigurnim obrascem privrženosti te poticati razvoj sigurne privrženosti. S ciljem cjelovitog razvoja djece od najranije

dobi, odgojno-obrazovne institucije trebale bi sustavno informirati roditelje i djelatnike o njihovoj ulozi u razvoju privrženosti djece i omogućiti im odgovarajuću podršku.

Slika 19.3. Fotografije s održanog stručnog skupa 28. kolovoza 2019. godine

izv. prof. dr. sc. Sanja Tatalović Vorkapić

Sažetak: *Suvremene spoznaje o prijelazu i prilagodbi u dječjem vrtiću i osnovnoj školi: povezivanjem teorije i prakse do dobrobiti djece*

Razdoblja rane i predškolske te osnovnoškolske dobi obilježena su dinamičnim i intenzivnim promjenama unutar kojih se posebna pozornost usmjerava socijalno-emocionalnoj dobrobiti djece. Prijelazna razdoblja i način prilagodbe djece tijekom rane i predškolske dobi promatrane istovremeno kao pedagoški kontinuitet i promjena predstavljaju pravi izazov za početke socijalno-emocionalnog razvoja. Suvremeni teorijski modeli, kao što je Ekološko-dinamički model, koji se proučava u okviru sveučilišnog projekta, ističu složenost prijelaza i prilagodbe zbog interakcije različitih intrapersonalnih (karakteristike djeteta) i interpersonalnih faktora (karakteristike obitelji, odgajatelja/učitelja, dječjeg vrtića/osnovne škole, lokalne zajednice, društva) u određenom vremenu. Svi su faktori jednako važni, a današnjim predavanjem se usmjeravamo na ulogu odgojno-obrazovnih djelatnika: odgajatelja, učitelja te stručnih suradnika, kao i njihovu suradnju. U realizaciji svojih uloga jednako su važni oblici individualne podrške i suradnje. Stoga je ovo predavanje usmjereno prema odgajateljima, učiteljima razredne nastave, stručnim suradnicima koji su pored roditelja, važni zaštitni čimbenici tijekom prijelaznih perioda u životu djece.

Rad predviđenih radionica bazirao se na različitim pitanjima koja su se odnosila na to: a) kakav je odnos znanosti i prakse s obzirom na njihove spoznaje o prijelazu i prilagodbi u dječjem vrtiću i osnovnoj školi?, b) kako odgajatelji, učitelji i stručni suradnici percipiraju socijalno-emocionalne potrebe djece u suvremenom svijetu, c) kakva je uloga učitelja, odgajatelja i stručnih suradnika tijekom prijelaza i prilagodbe djece, d) koje optimalne načine koristiti s ciljem osiguranja pedagoškog kontinuiteta u vrtlogu promjena koje se događaju, e) kakva je praksa u našoj i stranim

zemljama s obzirom na organizaciju prijelaza i prilagodbe u dječji vrtić i osnovnu školu, f) kakve su prakse u našoj zemlji i stranim zemljama s obzirom na suradnju između dječjih vrtića i osnovnih škola tijekom prijelaza i prilagodbe djece, g) koje su dobre, a koje loše strane te suradnje s obzirom na cilj ostvarenja socijalno-emocionalne dobrobiti, h) postoje li smjernice za kreiranjem dobre prakse te koji su načini njihove realizacije unutar stvarne suradnje vrtića i škola.

Slika 19.4. Fotografije s održanog stručnog skupa 28. kolovoza 2019. godine

Temeljem održanih radionica može se zaključiti da se percipirane uloge odgajatelja, učitelja i stručnih suradnika doživljavaju različito te se sudionici skupa slažu u tome da su prakse koje se koriste u dječjim vrtićima i osnovnim školama tijekom prijelaza i prilagodbe vrlo različite, budući da odgojno-obrazovni sustav ne nudi definiran okvir rada tijekom prijelaza i prilagodbe, posebice u području suradnje između odgajatelja, učitelja i stručnih suradnika. Zaključeno je da su stručni skupovi s ovom temom više nego potrebni odgojno-obrazovnim stručnjacima te da je potrebno definirati primjere dobre prakse, kao i provesti znanstvena istraživanja koji će rezultirati prijedlogom prakse tijekom prijelaza i prilagodbe. Nakon toga je potrebno utvrđeni prijedlog formalizirati unutar postojećeg odgojno-obrazovnog sustava kako bi se osigurala najviša razina socijalno-emocionalne dobrobiti djece i pedagoški kontinuitet tijekom prijelaza i prilagodbe. Naposljetku svemu ovom ključno je prilagoditi postojeće studijske programe i programe cjeloživotnog obrazovanja odgajatelja, učitelja i stručnih suradnika. Stručni skup zaključen je zahvalom svim sudionicima skupa, kao i plenarnim izlagačima, voditeljima radionica, savjetnicama Agencije za odgoj i obrazovanje te članovima projekata u okviru kojih se provodio stručni skup.

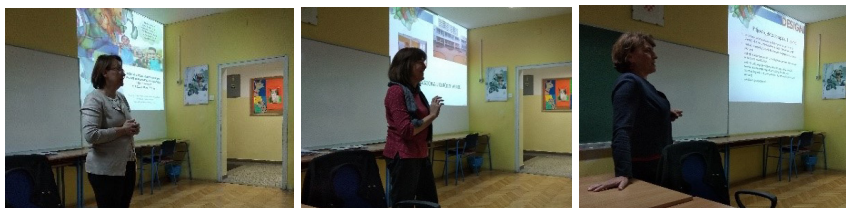
Slika 19.5. Fotografije s održanog stručnog skupa 28. kolovoza 2019. godine

6. Sudjelovanje na manifestaciji „Rijeka psihologije“ 20. veljače 2020. godine

Tijekom ranog i predškolskog te osnovnoškolskog perioda djeca stječu svoja prva iskustva prijelaza i prilagodbe u dječjim vrtićima i osnovnim školama. Naime ne radi se samo o prijelazima iz jedne institucije u drugu, već iz jednog identiteta u drugi, što je za socijalno-emocionalnu dobrobit djece iznimno važno. Prijelazna razdoblja i prilagodbe djece predstavljaju pravi izazov za djecu i za roditelje. S obzirom na to da je osnaženi roditelj najbolja podrška svojem djetetu tijekom ovih izazovnih perioda u djetinjstvu, od iznimne su važnosti podrška i suradnja s odgojateljima, učiteljima i stručnim suradnicima. Kakva su iskustva roditelja tijekom prijelaza i prilagodbe njihove djece u dječjem vrtiću i osnovnoj školi? Koja pitanja imaju roditelji? Raspolažu li svim važnim informacijama za uspješnu prilagodbu njihova djeteta/djece u dječjem vrtiću i/ili osnovnoj školi? Koja je najbolja podrška roditeljima? Nakon uvodnog prikaza znanstveno-stručnih projekata koji se provode te izazova i iskustava iz prakse, nastojalo se tijekom interaktivnog predavanja odgovoriti na postavljena pitanja. Naziv ove aktivnosti bio je: „Podrška roditeljima tijekom prijelaza i prilagodbe u dječjem vrtiću i osnovnoj školi“. Organizirana je i održana u okviru manifestacije „Rijeka psihologije“, 20. veljače 2020. godine u OŠ Trsat, pri čemu je prisustvovalo petnaest roditelja djece predškolske i školske dobi, a nositeljice aktivnosti bile su izv. prof. dr. sc. Sanja Tatalović Vorkapić, Jadranka Perković-Sušanj, pedagoginja OŠ Trsat, Ljiljana Brašnić, psihologinja DV More (<https://www.rijekapsihologije.org/sites/rijekapsihologije.org/files/cr-collections/1/rijekapsihologije2020-brosura-preview-1580991150.pdf>).

Slika 20.1. Fotografije s interaktivnog predavanja „Podrška roditeljima tijekom prijelaza i prilagodbe u dječjem vrtiću i osnovnoj školi“

Ekološko-dinamički model prijelaza ističe da su različiti konteksti i njihovi međudodnosi tijekom vremena ključni za ishod prilagodbe djeteta. Praksa i odgojno-obrazovne politike trebali bi olakšati prijelaz tako da budu međusobno iskoordinirani i usklađeni. Pritom je uloga roditelja tijekom prijelaza i prilagodbe iznimno važna, što je tijekom interaktivnog predavanja istaknuto.

Između ostalog radi se o sljedećim karakteristikama roditelja: ličnost roditelja, osjetljivost roditelja na potrebe djeteta, roditeljski stil, komunikacijski stil, odnos roditelj – dijete i stil privrženosti, obiteljska dinamika, odnos između supružnika, veličina obitelji i broj članova u obitelji, socio-ekonomski status (zaposlenost, razina obrazovanja, dohodak, uvjeti života i slično). Pored toga značajno je navedene karakteristike promatrati u kontekstu kontinuiranih promjena u vremenu koje se događaju kod djeteta te promjene u kontekstima, promjene u obitelji, promjene u društvu, promjene u njihovim interakcijama, što implicira visoku složenost prijelaza kod djece rane i predškolske dobi. Nakon uvodnog izlaganja voditeljice projekta, psihologinja DV More opisala je karakteristike prijelaza i prilagodbe iz obitelji u jaslice/vrtić, iz jaslica u mješovite skupine, iz dječjeg vrtića u osnovnu školu te rad predškole. Bilo je riječi o izazovima koji se javljaju kod djece i kod roditelja, kako odgovoriti na očekivanja djece i roditelja te kako vrtić optimalno reagira na potrebe djece i roditelja. Na kraju je pedagoginja OŠ Trsat prikazala upisni postupak djece u osnovnu školu, očekivanja djece i roditelja te podršku koju škola pruža tijekom prijelaza i prilagodbe.

Slika 20.2. Fotografije s interaktivnog predavanja „Podrška roditeljima tijekom prijelaza i prilagodbe u dječjem vrtiću i osnovnoj školi”

Sumirano, temeljem svih izlaganja, zaključeno je što sve roditelj može učiniti na planu socijalno-emocionalnog razvoja i osamostaljivanja: a) može biti dosljedan u svojem odnosu prema djetetovim obvezama (stvaranju radnih navika): dijete bi trebalo samostalno pospremati svoje igračke, odijevati se, hraniti, pospremati svoj krevet, b) dozvoliti djetetu, u određenoj mjeri i situacijama, da uči na svojim pogreškama, c) s djetetom urediti njegov prostor za učenje i obaviti nabavku školskog pribora, d) osvijestiti da ako rade aktivnosti umjesto djeteta, dijete gubi interes za tu aktivnost – stoga je potrebno naučiti ga da se samo počešlja, umije, opere zube, posprema svoje stvari... – tako stječe sigurnost u sebe i ponosno je jer je samo nešto učinilo, e) hvaliti dijete za sve što je pozitivno učinilo ili barem pokušalo učiniti, a izbjegavati kritike i kazne jer one produbljuju osjećaj nesigurnosti, izazivaju strah od pogreške i kazne i utječu na lošu sliku o sebi, f) čak i kad se ljuti na dijete, roditelj treba pokazati djetetu ljubav i poštovanje – nikad ne kritizirati dijete, već njegovo ponašanje te

g) svakodnevno razgovarati sa svojim djetetom i slušati ga, ali tako da roditelj stvarno čuje što mu dijete govori. Po završetku izlaganja, roditelji su imali priliku podijeliti svoja iskustva tijekom prijelaza i prilagodbe njihove djece istaknuvši primjere dobre prakse kao što su pravovremena i detaljan informiranost o procedurama i postupcima te suradnjom s odgajateljima i učiteljima tijekom prijelaza i prilagodbe. Roditelji s većim brojem djece istaknuli su upravo ovu prednost, s obzirom na iskustvo koje imaju, a koje im pruža veću razinu sigurnosti, a time i sigurnost koju mogu pružiti djetetu u situaciji prijelaza i prilagodbe.

7. Predstava: „Škola je fora, a ne noćna mora“

Uzimajući u obzir jedan od ciljeva projekta koji se odnosio na razmišljanje i propitivanje o temi prijelaza i prilagodbe u dječjem vrtiću i osnovnoj školi kroz određeni vid umjetnosti, tijekom druge projektne godine s članicama projektnog tima izv. prof. dr. sc. Mirnom Marić i doc dr. sc. Anitom Rončević dogovorena je aktivnost osmišljavanja i izvedbe predstave za djecu i roditelje. Također s kolegicama koje su prethodno upoznate s temeljnom projektnom idejom dogovoreno je da u ovu projektnu aktivnost aktivno uključe studente Učiteljskog fakulteta u Rijeci u okviru kolegija koji sadrže vezane ishode učenja. Vezano za to, kolegice su odabrale kolegij druge godine izvanrednog diplomskog sveučilišnog studija RPOO, Umjetnički programi, nositeljice doc. dr. sc. Anite Rončević koji je, pored toga što ima cilj pravilno interpretiranje temeljnih pojmova likovnog i glazbenog jezika i likovne i glazbene metodike, usmjeren na samostalno osmišljavanje odgojno-obrazovne strategije rada s djecom rane i predškolske dobi u likovnom i glazbenom području. Sukladno s tim rad na projektnom zadatku koji je obuhvatio sve segmente izrade predstave o izazovima vezanim za polazak u osnovnu školu (osmišljavanje radnje, teksta i uloga u predstavi, povezivanje radnje sa scenografijom i materijalima, kreiranje dinamike predstave, usklađivanje vizualnih i auditivnih poticaja i slično) studentima je nosio 20 ocjenskih bodova. Dakle cilj ovoga projektnog zadatka odnosio se na premošćivanje dječjeg osjetljivog razdoblja prelaska iz vrtića u školu.

Slika 21. Najava aktivnosti Kampusa za sve u okviru kojih se održala predstava „Škola je fora, a ne noćna mora“, 2. ožujka 2020. godine

KAMPUS ZA SVE 2. – 5. OŽUJKA 2020. SVEUČILIŠNI KAMPUS NA TRSATU

Program Sveučilišnog kampusu jedinstven je primjer suvremene sveučilišne kulture. Kulture se ne uspostavlja veće sa zajednicom i gradom. Akademika zajednica nezaoobilazan je čimbenik ugrađuje nove paradigme grada Rijeke.

Održavanje nastavnim Campsitviju – Kampus za sve. Program Kampusa i riječkog Sveučilišta otvara svoja vrata znanja i predstavlja se s dvadeset i osam interdisciplinarnih programa i projekata u izvedbi sveučilišnih profesora i studenata.

Izložbeni Kampus kroz Razglednik otvorenih vrata sveučilišnih odjela. Pametne STEM radionice, KPR klase, Čarobna matematika, Inspiracije iz nanosvijeta, Putujući znanstvenici, Setnja sjećanja, umjetnički kolektiv. Ja i ti, Projekt sudar, umjetnost sjećanja. U potrazi za super vođem i besna drug programi te se do sveučilišnog znanstveno-umjetničkog programa koji su tijekom cijele godine otvoreni za sve.

U svojoj europskoj ekstenziji Kampus se povezuje s istaknutim Trsatom koji 2020. godine nosi prestižnu titulu Europske prijestolnice znanosti.

Kampus je kroz program Vitamin D ugostio hrvatskog umjetnika Darka Fritza koji se predstavlja hrvatskourbanom intervencijom u prostoru i am not a robot! kroz izložbu u suradnji s udruženjem „A grade Dregedić“ iD Četvrtak o.o. i Saveza udruženja Molekula iz Rijeke.

PONEĐJELJAK 2. OŽUJKA 2020.

11 – 12 h - Svečano otvorenje - Akvarij

13 – 16 h - Potrebni, pomisli, potražnja - APURI 1. kat

12 – 14 h - KPR klase - Ispisni razdoblje Kampus

17 h - Kako bez suza u dječji vrtić i osnovnu školu? Podrška socio-emocionalnoj dobrobiti djece tijekom prijelaza i prilagodbe predstava za djecu i roditelje. Škola je fora, a ne noćna mora - Riječ (FRI) (prizemlje)

18 h - Ulikovana prezentaci: Male tajne profesora Šifrice - Zgrada Odjela, prostora 027

18 h - Inspiracije iz nanosvijeta - Izložba - Zgrada Odjela

Cijeli dan - I am not a robot - Darko Fritz, umjetnička intervencija u prostoru i hrvatskourbanom intervencijom

Imaginary-čarobna matematika - radionice / izložba - SETNICA prema STEP IR

*Nastava i izložba radionica za grupe učenika uz prethodnu najavu na email:campus@uniri.hr

SRJEDA 4. OŽUJKA 2020.

10 – 12 h - Inspiracije iz nanosvijeta - radionice APURI, katekora za kiparstvo

11 – 15h - Setnja sjećanja - APURI, prostora 207, 3. kat

13 h - Odakle dolazimo? Što smo? Kako krenemo? APURI, Dječja katekora

15 – 18 h - U potrazi za super vođem našeg knjiž. zborništenja „drenjalo“ - kviz s nagradama - Zgrada Odjela, prostora 036h

18 h - Predstavljnje rada i publikacije grupe JA.TO - APURI, Amfiteatar

Cijeli dan - I am not a robot - Darko Fritz, umjetnička intervencija u prostoru i hrvatskourbanom intervencijom

Imaginary-čarobna matematika - radionice / izložba - SETNICA prema STEP IR

*Nastava i izložba radionica za grupe učenika uz prethodnu najavu na email:campus@uniri.hr

UTORAK 3. OŽUJKA 2020.

11 – 15 h - Setnja sjećanja - APURI, prostora 207, 3. kat

17 – 18 h - Prezentacija knjige: Molekule glazbenika u Rijeci - Očviri značaj vojne ustanove - Zgrada odjela, prostora 030

17 – 18 h - Putujući znanstvenici - Zgrada odjela, prostora 027 (2. kat)

Cijeli dan - I am not a robot - Darko Fritz, umjetnička intervencija u prostoru i hrvatskourbanom intervencijom

Imaginary-čarobna matematika - radionice / izložba - SETNICA prema STEP IR

*Nastava i izložba radionica za grupe učenika uz prethodnu najavu na email:campus@uniri.hr

ČETVRTAK 5. OŽUJKA 2020.

11 – 15 h - Pametne STEM radionice - Zgrada Odjela / izložba prema FFBI (svetlo i umjetnički prikaz) i

11 – 15 h - Setnja sjećanja - APURI, prostora 207, 3. kat

15 – 17 h - Mušice u nastavi - Zgrada Odjela, prostora 030

18 h - Projekt Sudar - umjetnost sjećanja - Odjek za kulturne studije

Cijeli dan - I am not a robot - Darko Fritz, umjetnička intervencija u prostoru i hrvatskourbanom intervencijom

Imaginary-čarobna matematika - radionice / izložba - SETNICA prema STEP IR

*Nastava i izložba radionica za grupe učenika uz prethodnu najavu na email:campus@uniri.hr

90

Predstava je bila prosocijalnog značenja usmjerena prema raznovrsnoj populaciji: djeci predškolske dobi, djeci osnovnoškolske dobi, roditeljima i rodbini djece, odgajateljima, učiteljima, predstavnicima stručnih službi i ravnateljima vrtića i škola te studentima. Tema navedene odgojno-obrazovne zbilje bila je jedna od važnijih zadataka Detaljnog izvedbenog nastavnog plana na izbornom nastavnom predmetu Umjetnički programi, tijekom akademske 2019./2020. na Učiteljskom fakultetu u Rijeci, Diplomskog studija Rani i predškolski odgoj i obrazovanje (druga godina). Navedeni nastavni predmet utemeljen je na glazbenoj i likovnoj kulturi, dvjema umjetničkim granama koje se međusobno prožimaju.

Slika 22.1. Fotografije s izrade predstave tijekom nastave na kolegiju Umjetnički programi te s izvedbe predstave

Studentice koje su sudjelovale u istraživačkom zadatku pokazale su izuzetnu zainteresiranost i spremnost uključivanja u vrlo zahtjevno planiranje, pripremanje, kreiranje, oblikovanje i izvedbu predstave. Predstava je bila sinkretizacija glazbeno-scenskih elemenata. Pod nastavnim autorstvom izv. prof. dr. sc. Mirne Marić i doc. dr. sc. Anite Rončević studentice su izazovnim zadacima samostalno osmislile naslov predstave, njezin sadržaj, odabir glazbe, kostime, kulise, koreografiju, rekvizite i vizualno-svjetlosne i auditivne efekte. Tijekom svih nastavnih zadataka kod studentica je jačala osjetljivost za navedenu problematiku upotpunjena istraživačkom radošću i humorističnošću cjelovitog oblikovanja i izvedbe djela. Finalni istraživački zadatak u Projektu bila je predstava „Škola je fora, a ne noćna mora“, čime je Projekt uspješno okončan.

Slika 22.2. Fotografije s izrade predstave tijekom nastave na kolegiju Umjetnički programi te s izvedbe predstave

Sve studentice 2. godine izvanrednog sveučilišnog diplomskog studija RPOO upisane na ovaj izborni kolegij sudjelovale su u ovom projektnom zadatku: Matea Babić, Sanja Ćubelić, Matea Debeljuh, Vlasta Doričić, Dora Ferarić, Kristina Frković, Nina Glumac, Ana Hudak, Lucija Jedrejčić, Ana Krnjus, Tea Lakotić, Sanja Lončarić, Kristina Mirović, Doris Salcanović, Vivien Skladany, Lorena Stanić, Kristina Staraj, Marijana Šimunović, Karla Tomaš, Lara Uzelac, Nika Vincetić i Kristina Žigulić. Nakon upoznavanja s ciljem predstave od nositeljice kolegija i voditeljice projekta, studentice su predstavu nazvale „Škola je fora, a ne noćna mora“, a tekst predstave s didaskalijama uz dozvolu voditeljica ove projektne aktivnosti, kolegica Mirne Marić i Anite Rončević iz njihova nastavnog autorstva može se vidjeti u nastavku. Nakon zimskog semestra i nastave u okviru kolegija Umjetnički programi, predstava je izvedena u terminu koji je unaprijed dogovoren s Kampus kreativnim timom, 2. ožujka 2020. godine u 17:00 sati, u Atriju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci na sveučilišnom Kampusu. Pozivi za predstavu poslani su i javno objavljeni u DV Đurđice i OŠ Trsat, kao projektnim partnerima. Najava predstave može se vidjeti na Slici 21, a fotografije koje su zabilježene tijekom rada na predstavi (bilježila ih je volonterka na projektu Iva Štrifof) kao i tijekom same predstave mogu se vidjeti na Slici 22. Po završetku nastave na kolegiju Umjetnički programi i izvedbe predstave, neke su studentice zabilježile i poslale svoje osvрте na iskustvo rada na predstavi te su sve nakon predstave dobile zahvalnice čiji predložak možete vidjeti na Slici 23.

ŠKOLA JE FORA, A NE NOĆNA MORA

PRVA SCENA – Gospodin Val – KRAJ LJETA/POČETAK JESENI
(trajanje cca 2 min)

*najava zadnjeg dana vrtića, *šum valova, more

DRUGA SCENA – ZADNJI DAN VRTIĆA
(trajanje cca 3-5 min)

ODGAJATELJ 1: Zbogom djeco! Sretno u školi!

ODGAJATELJ 2: Nemojte nas zaboraviti i slobodno nas dođite posjetiti, kad god poželite!

DJECA: Bok teta Ana i Maja!...Doviđenja... Vidimo se...

Grupni zagrljaj, *pjesma: "Mi smo djeca vesela"*

TREĆA SCENA KRALJICA JESENI
*najava 1. dana škole *zvukovi prirode

ČETVRTA SCENA – LJETO/SAN
(trajanje cca 10 min) - DJEČJA SOBA:

* Dijete (plačljivko Petar) se igra na podu u sobi, slaže kocke, u sobu ulazi mama *

MAMA: Vrijeme je da odeš na spavanje. Sutra ti počinje škola.
Jesi li uzbuđen?

DIJETE: Mhm... (kima glavom) Jesam. (odlazi u krevet i legne)

*R. Schumann "Sanjarenje"

(glazba se pojačava dok on tone u san, a zatim se smanjuje – mijenja se scena/paravan – učionica)

UČIONICA/SAN/:

Djeca se igraju, zvoní školsko zvono

UČITELJ: U redu djeco, dosta ste se igrali, sjednite na svoje mjesto u klupe. Danas ćemo učiti prvo slovo, slovo I.
Zna li netko neku riječ koja počinje glasom I?

DJECA: (dižu ruke u zrak) Ja! Ja! Ja!... Iгла ... izlet ... igra ... igralište....

UČITELJ: Bravo, izvrsno! Zna li netko koliko je 2 + 2 ?

DJECA: Četiri!!!

učitelj počinje pjevati pjesmu "2 i 2 su 4", a djeca se priključuju

UČITELJ: Odlično! Za sutra imate jako puno zadaće, dvije stranice iz zbirke zadataka!

DJECA: Jooooj..neeee!

ustaju i odlaze..

Plačljivko uzima školsku torbu, tužan, pognute glave..

PLAČLJIVKO PETAR: Baš mi je teška ova školska torba, bolje mi je bilo u vrtiću. (*vraća se prema svom krevetu*)

****počinje instrumentalna skladba „Claire de lune“
– san se završava i dječak se budi****

* mijenja se scena/paravan – dječja soba*

DJEČJA SOBA:

MAMA: Dobro jutro zlato, kako si spavao?

DIJETE: Mama, ja se jako bojim škole!

MAMA: Zašto se bojiš? Čega te strah?

DIJETE: Sanjao sam da se u školi puno uči, a nemamo baš puno vremena da se igramo. I torba je jaaaako teška.

MAMA: Ne brini se, vidjet ćeš da ćeš u školi i učiti i igrati se. Bit će ti jako lijepo. Tata i ja ćemo uvijek biti uz tebe i pomoći ti. Volim te!

DIJETE: I ja tebe mama! ****zagrljaj****

Dok se on sprema za školu (sa strane) – scena se mijenja

PETA SCENA – PRVI DAN ŠKOLE/ŠKOLSKO DVORIŠTE

(*trajanje cca 15 min*)

****Dolazak roditelja i djece – s različitih strana
– na školsko dvorište****

*glazba: „Oda radosti“ – DOLAZE BAKA I ŠTREBER ŠIME

BAKA: Zlato bakino (*namješta mu frizuru i odjeću*)

ti si najpametniji, bit ćeš najbolji učenik!

glazba: M. Perazić “Pojest ću sve kolačiće” – refren

– DOLAZE TATA I BUCKA BARBARA

Bucka jede sendvič

TATA: Samo jedi malena moja, nemoj biti gladna.

Spremio je tebi tata još jedan sendvič. I štrudlu imaš ..

glazba: instrumental Edo Majka: „Prikaze“ – refren

– DOLAZE MAMA I PLAČLJIVKO PETAR

* mama ga vuče za ruku, plačljivko plače*

MAMA: Hajde, kreni, nije to ništa strašno. Bit će sve u redu, ne brini se.

***glazba: „Theme song Rocky IV“* – DOLAZE MAMA
I SPORTAŠICA SARA**

Dijete se nemirno igra loptom... dodaje ju djeci iz publike

MAMA: Daj mi ruku! Smiri se! Ne zaboravi da poslije škole
imaš trening!

***glazba: TBF „Ništa mi neće ovi dan pokvarit“/ili Psihomodo pop*
- DOLAZE TATA I MANGUP MARKO**

**Dijete se vuče, ruke u džepovima, šuta nešto, pljucka,
ne želi tati dati ruku, tata se ljuti**

TATA: Samo se ti zezaj... Ne pljuj! Eee, sad će tebe u školi srediti
i na red staviti, vidjet ćeš!

***glazba: Z. Čolić „Pusti, pusti modu“ - čuje se iz auta*
– DOLAZE MAMA I ŠMINKERICA STELLA U AUTU**

izlaze iz auta, imaju mobitele, mama telefonira

MAMA: Lutkice moja kako si mi lijepa! Najljepša si u cijelom
razredu! Budi pristojna i dobra, a poslije škole dolazim
po tebe pa idemo u šoping

***paravani (dva) se pomiču u stranu – djeca se pozdravljaju
s roditeljima i ulaze u učionicu***

U UČIONICI:

***djeca sjednu u klupe – Bucka jede, sportašica lupa loptom,
mangup gađa djecu papirićima, plačljivko plače, šminkerica se
gleda u ogledalo, štreber čita knjigu/vrti globus***

Ulazi učiteljica – djeca se smiruju

UČITELJICA: Dobar dan draga djeco! Molim vas da svatko
od vas kaže svoje ime i jednu stvar koju jako voli.

ŠTREBER ŠIME: Dobar dan učiteljice, moje ime je Šime.
Volim čitati, pisati i jako volim matematiku. Prvo slovo
mojeg imena je Š, a posljednje E. 2+2 je 4, 8-3 je 5.
Ja sve znam! (*ponosno sjedne*)

BUCKA BARBARA: (*žvače*) Zovem se Barbara.
Ja jako volim kobasice, kulen, slaninu..to vam sve
moj tata radi. Evo ovaj sendvič mi je isto tata
napravio, mmmm...što je fin. Imam još jedan u torbi,
hoćete vi?

PLAČLJIVKO PETAR: (*uplakano, bojažljivo, tiho*)
Bok...Ja sam Petar. Ja jako volim svoju mamu.. (*krene plakati*)
Maamaaa, maamaa...meni faali moja maaamaaa!

(sjedne, plače, briše suze maramicom)

SPORTAŠICA SARA: *(drži loptu u ruci)*

Zovem se Sara i jako volim odbojku, nogomet, rukomet...
ma sve sportove volim. Ali najviše volim odbojku.
Treniram 4 puta tjedno... evo, baš ovaj vikend imam utakmicu.

MANGUP MARKO: *(ne ustaje, ostaje sjediti)*

Marko. Volim igrice, najviše Fortnite. Najbolji sam u njoj.
Školu uopće ne volim.

ŠMINKERICA STELLA:

Dobar dan, moje ime je Stella! S dva L, to vam znači zvijezda.
Znate, jer ja i jesam zvijezda, mamina zvjezdica.
Najviše volim kupovati odjeću sa svojom mamom.

***Nakon upoznavanja učiteljica predlaže da zaigraju igru
„Zajednički obruč“ i objašnjava im igru.**

Sva djeca igraju igru (možemo pozvati i djecu iz publike).

Na kraju igre svi se zagrlje i s publikom otpjevaju
veselu dječju pjesmu – npr. „Kad si sretan“*

KRAJ

Slika 22.3. Fotografije s izrade predstave tijekom nastave na kolegiju
Umjetnički programi te s izvedbe predstave

IGRA „ZAJEDNIČKI OBRUČ“

Za igru su potrebni obruči i glazba. Igra se igra na principu igre „Rasplesane stolice“, ali je razlika u tome što u ovoj igri nema pobjednika (ne igra se na ispadanje). Sva su djeca pobjednici i svi rade na zajedničkom zadatku. Odmah u startu odredi se obruč za dva djeteta. Rasporedimo obruče po prostoriji tako da se djeca mogu slobodno kretati. Djeca hodaju /plešu po prostoriji dok traje glazba (dječja pjesmica – „Kad se male ruke slože“ ili „Kad si sretan“, neka koju svi znaju). Smiju se kretati/plesati svuda po prostoriji osim u obruč. Na znak učiteljice tj. prestanak glazbe svako dijete pronalazi obruč u koji će stati što prije, pomažući jedni

drugima ako je potrebno (po dvoje djece mora biti u svakom obruču). Kad stanu u obruč moraju se zagrliti. Kada su svi u obručima i zagrljeni, igra se nastavlja. Tada opet počinje glazba i djeca nastavljaju plesati/kretati se izvan obruča, a učiteljica uklanja po 1 ili 2 obruča (ovisno koliko djece igra), ali sva djeca ostaju u igri. Broj obruča se smanjuje, a broj djece u obruču (kad prestane glazba) se povećava. Igra traje sve dok na kraju ne ostane jedan veliki obruč (možda hula hop) u koji će, kad glazba prestane, stati sva djeca i svi se zajedno zagrliti. Nakon ove igre otpjevali bismo s djecom iz publike dječju pjesmu „Kad si sretan“ ili sl. (za kraj)

Slika 22.4. Fotografije s izrade predstave tijekom nastave na kolegiju
Umjetnički programi te s izvedbe predstave

KOSTIMI:

Štreber Šime – ruksak, naočale, globus

Baka – široka suknja, marama, pregača, torba na kotače za tržnicu

Bucka Barbara – ruksak, sendvič, slatkiši

Tata – radno odijelo na tregere, šilterica, jastuk (za trbuh), cipele (marte ili Timberland cipele – kao radne cipele)

Plaćljivko Petar – traperice, majica, velika bijela maramica od tkanine, ruksak

Mama – uredski tip – majica, suknja, marama oko vrata, aktovka/torba za laptop

Sportašica Sara – dres, lopta, znojnice za ruke, glavu, štitnici za koljena, kosa u repu, ruksak

Mama – sportski tip – tenisice, trenirka/tajice

Mangup Marko – traperice poderane na koljenu, široka majica, pračka viri iz stražnjeg džepa, ruksak

Tata – roker, traperice, starke, crna rock majica

Šminkerica Stella – haljinica, ruksak, ogledalo, labelo, mobitel, frizura, dezodorans, balerinke

Mama – štikle, sunčane naočale, puno nakita, kožna suknja, velika torba, lokne, krzno

Za gospodina Vala i gospođicu Jesen (haljina od tkanine i lišća) izrađivani su na satu, kolegica koja je glumila jedno od tih dvaju lika napravila je skicu tih dvaju kostima.

Slika 22.5. Fotografije s izrade predstave tijekom nastave na kolegiju
Umjetnički programi te s izvedbe predstave

7.1. Osvrti studentica o radu na predstavi „Škola je fora, a ne noćna mora“

Prvi osvrt: Iako smo po završetku predstave mi studentice dobivale samo riječi pohvale i zahvale za uključenje u projekt „Kako bez suza u DV i OŠ“, moram priznati da osjećam potrebu zahvaliti profesoricama na ponuđenoj prilici i ukazanom povjerenju. Sve je započelo kao dio kolegija Umjetnički programi na 2. godini diplomskog studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja na Učiteljskom fakultetu u Rijeci. Na uvodnom satu kolegija, profesorica nas je ukratko upoznala sa samim projektom te nam predložila da se u isti uključimo kroz osmišljavanje predstave za djecu predškolskog uzrasta te učenike prvih razreda osnovne škole. Odlučile smo prihvatiti ideju te na jedan šaljiv način olakšati djeci proces prilagodbe s kojim smo se i same kroz rad susrele i znamo koliko može biti stresan za djecu i roditelje. I tako je sve počelo... Na samom početku semestra imala sam određena očekivanja od kolegija, ali ono što je na posljetku proizašlo iz svega, teško je uopće opisati. Toliko ugodna, razigrana i vesela atmosfera u predavaonici.

Toliko mašte i kreativnosti u osmišljavanju svakog segmenta predstave. Svaka od nas unijela je dio sebe, svoju jaku stranu i tako doprinijela cjelokupnom projektu. Moram priznati kako mi u početku nije bilo ugodno opustiti se u potpunosti, pokazati onu svoju opuštenu stranu, jer ipak smo na fakultetu. No nakon svega nekoliko susreta, sve smo bile toliko opuštena i zaigrana, a ideje su samo izlazile na površinu. Tada sam shvatila da svaka od nas u sebi nosi onu jednu notu dječje zaigranosti koja proizlazi iz nas kroz svakodnevni rad s djecom, a opet se toliko vješto skriva u svijetu odraslih. Trebalo je malo vremena da i pred kolegicama

budemo odgajateljice u potpunom smislu te riječi. Svi kolegiji od nas traže određenu dozu profesionalnosti, kritičko sagledavanje i reflektiranje rada, iznošenje stavova i sl., a ovaj nas je kolegij podsjetio i na onu drugu stranu našeg zanimanja, ali i karaktera. Od profesorica smo dobile podršku, pohvale, profesionalne savjete i usmjerenja, s ciljem što bolje realizacije osmišljenog i planiranog. Potvrda o sudjelovanju u projektu i zahvala ukazuju na prepoznavanje truda i rada koji smo sve zajedno unijele kroz semestar, ali zajedništvo i prijateljstvo koje smo tada stekle ostat će dugo, dugo zapamćeno. Za kraj vam još jednom želim zahvaliti na ukazanom povjerenju i prilici te stjecanju toliko lijepih trenutaka! Hvala!

Slika 23. Predložak zahvalnica za studentice koje su sudjelovale u radu na predstavi

Drugi osvrt: Na prvom predavanju kolegija Umjetnički programi, profesorica Anita Rončević je nama, studenticama druge godine Diplomskog studija RPOO-a, predložila da umjesto uobičajenih predavanja i kolokvija sudjelujemo u predstavi koju ćemo same osmisлити. Iskreno, u početku mi se ta ideja i nije toliko sviđjela s obzirom na to da predstave više volim gledati nego sudjelovati u njima, no kada sam vidjela da su se ostale kolegice složile s tom idejom, pomislila sam „Zašto ne?“. Na sljedećim susretima saznale smo o projektu „Kako bez suza u dječji vrtić i osnovnu školu“ te smo sve zajedno počele razmišljati o tome kako bi ta naša predstava izgledala. Na početku smo se podijelile u tri skupine, a svaka je skupina osmislila jedan dio predstave te smo na kraju sva tri dijela

spojili u jednu cjelinu. Moja skupina osmislila je početak predstave i to odlazak djece iz vrtića, san i buđenje dječaka, druga skupina osmislila je prolazak Gospodina Vala i Kraljice Jeseni, a treća skupina osmislila je dolazak djece u školu i nastavu u učionici. Kada smo osmislile tekst i kostime djece i roditelja, počele smo izrađivati kostime Gospodin Vala i Kraljice Jeseni te scenografiju. Svaka studentica imala je neki zadatak vezan za nabavu materijala. Tako je netko nabavio kartone, netko lišće, netko obruče, netko kistove i škare, netko materijale za izradu kostima, netko plahte na kojima smo nacrtale školu i učionicu, netko zvučnik, netko rasvjetu i tako dalje.

Zapravo me iznenadilo kako smo sve stigle napraviti u samo nekoliko susreta, a za probu same predstave ostala su nam samo jedan ili dva susreta. No i to smo stigle uza sve druge obaveze koje nose studiranje i posao u vrtiću. Meni je osobno bilo drago što sam na kraju ipak izašla iz svoje sigurne zone te sudjelovala u predstavi. Smatram da me ovo iskustvo potaknulo da se i ubuduće uključim u predstave koje se organiziraju u ustanovi u kojoj trenutno radim. Osim toga smatram da su, zahvaljujući ovom projektu, studentice i profesorice ostvarile još veću suradnju i bliskost. Upoznavanje s temom prilagodbe na vrtić i školu vrlo je bitna i za roditelje i djecu i za odgajatelje te smatram kako smo uspjele, ali i kako ćemo u buduću uspjeti približiti ovu temu roditeljima i djeci te im pokazati kako je „Škola fora, a ne noćna mora“.

Treći osvrt: Odvajanje od roditelja i prilagodba na novu nepoznatu okolinu težak je i stresan period za svako dijete. No ne prilagođava se samo dijete na novonastalu situaciju već se prilagođavaju i roditelji čija reakcija uvelike ovisi kako će dijete reagirati na proces odvajanja (Mašković i sur., 2018). Ovdje započinje uloga odgajatelja i učitelja kao kompetentnih stručnjaka za rad s djecom. Kvalitetna komunikacija između roditelja i odgajatelja, ali i odgajatelja i djeteta, neophodna je za kvalitetan odgojno-obrazovni rad. Upravo projekt „Kako bez suza u dječji vrtić i osnovnu školu – Podrška socijalno-emocionalnoj dobrobiti djece tijekom prijelaza i prilagodbe“ i predstavu u okviru projekta, smatram „pokretačem“ za uspostavu dobre komunikacije između odgojno-obrazovne ustanove, djece i roditelja. „Odgojno-obrazovna ustanova treba biti mjesto podrške u pitanjima roditeljstva i djetetovog razvoja“ (Skočić Mihić, S. i sur., 2015:387) i upravo je dobrobit djece, njihov cjelovit razvoj i podrška roditeljima ono što nas motivira. Osmišljavanje predstave, podjela uloga, izrada kostima i zajedničko sudjelovanje u ovakvom projektu velik je doprinos i za svakog od nas ponaosob. Promišljajući o likovima i njihovoj ulozi, propitivali smo i vlastita mišljenja, uvjerenja i stavove, slušali i promišljali o stavovima drugih i dolazili do novih spoznaja koje su doprinijele osobnom napretku.

„Hoće li djeca bez suza u dječji vrtić i osnovnu školu, nakon ove predstave?“ pitanje je koje smo si postavljali, a oluje ideja, diskusije i razgovori vodili su nas ka ostvarenju zacrtanog cilja i odgovoru na postavljeno pitanje. Tko kaže da je jesen tmurno doba? Jesen često vezujemo za završetak godišnjeg odmora, posao, školu, vrtić, no upravo nam to godišnje doba donosi toliko novih iskustava. Svako socijalno iskustvo, pa tako i ona koja stječemo u odgojno-obrazovnoj ustanovi, imaju vrlo važnu ulogu u našim životima.

Slunjski (2008) ističe kako socijalno okruženje ima značajnu ulogu jer djeca svoja znanja ne konstruiraju sama, bez povezanosti s drugima nego s drugima, djecom i odraslima. Trebamo se odmaknuti od uvriježenih razmišljanja i stavova, od stalnog iščekivanja „godišnjeg odmora ili praznika“. Potrebno je učiniti da svaki dan, svako iskustvo bude „godišnji odmor“. Prethodna misao pokazala se kao misao vodilja koja se pretočila u lik Kraljice Jeseni. Kraljica Jesen činila se idealnim likom koji djeci na adekvatan način može približiti osjećaj radosti i mogućnosti koje to godišnje doba donosi. Smijeh, suradnja i zajedništvo, sudjelovanje na projektu učinili su iskustvom koje će se pamtiti i koje će, nadamo se, doprinijeti lakšoj adaptaciji djece na dječji vrtić i osnovnu školu. Sve to ne bi bilo moguće bez podrške, izv. prof. dr. sc. Mirne Marić, izv. prof. dr. sc. Sanje Tatalović Vorkapić, osobito dr. sc. Anite Rončević koje su s nama podijelile svoje iskustvo i znanje, i time doprinijele postizanju cilja i našem osobnom razvoju, u tom kontekstu neizmjerljivo smo im zahvalne.

Autorica knjige, doc. dr. sc. Anita Rončević,
izv. prof. dr. sc. Mirna Marić i studenti

8. Poticanje socijalno-emocionalne dobrobiti djece rane dobi u jaslicama

Nastojeći obuhvatiti sve značajne prijelaze tijekom djetinjstva, jedan dio projektnih aktivnosti bio je usmjeren prema djeci rane dobi tijekom prvog prijelaza iz obiteljskog doma u dječji vrtić, odnosno jaslice. Zbog vrlo niske razvojne dobi djece, ovo je najosjetljiviji prijelaz tijekom života. Stoga uzimajući u obzir osnovne karakteristike svih razvojnih domena rane dobi te niskih kapaciteta djece za suočavanjem s novim situacijama, pri čemu je najizazovnije optimalno podržati socijalno-emocionalni razvoj s naglaskom na razvoju privrženosti, kreiran je prijedlog suradnje s jaslicama u DV Đurđice koji je prezentiran ravnateljici i pedagoginji vrtića. Prvi radni dogovor održan je u listopadu 2019. godine s ciljem da se aktivnost provede u jaslicama tijekom jednog od dvaju semestara. Zbog vrlo velike osjetljivosti u periodu neposredno nakon upisa u jaslice, a koji se odnosi na početne mjesece pedagoške godine (rujan, listopad, studeni), dogovoreno je da se aktivnost provede u ljetnom semestru (od ožujka do lipnja 2020. godine) u okviru kolegija Psihologija ranog učenja i poučavanja (Tatalović Vorkapić, 2019d) u vidu terenske nastave. Također je dogovoreno da u ovu projektnu aktivnost bude uključen manji broj studenata s obzirom na dob djece s jasno strukturiranim ciljevima dolazaka i aktivnosti koje će studenti provoditi.

Budući da se radilo o studentima upisanim na prvu godinu redovnog sveučilišnog studija rani i predškolski odgoj i obrazovanje pri Učiteljskom fakultetu Sveučilišta u Rijeci koji su tek trebali upisati metodičke kolegije na višim godinama studija, s pedagoginjom vrtića dogovoreno je da se susreti sastoje od jasno strukturiranih hospitacija studenata (maksimalno njih šest, a u dolascima u jaslice po dvoje) u dvama terminima. Studenti su imali zadatak bilježiti svoja zapažanja te ih temeljiti na opažanju djece, razgovora s odgajateljima i razgovorima s roditeljima na temu prijelaza iz obiteljskog doma u jaslice te prilagodbe djece u jaslicama. Projektna se aktivnost u okviru kolegija izvodila kao tema seminarskog rada za koju se dodjeljivalo 28 ocjenskih bodova. Nakon ovog prvog radnog dogovora, u veljači 2020. godine planiran je drugi radni dogovor s pedagoginjom vrtića i odgajateljicama koje rade u jaslicama za kreiranjem jasne strukture hospitacija studenata koji odaberu ovu temu za svoje aktivnosti na kolegiju. Premda su studenti vrlo rado prihvatili i odabrali ovu projektnu aktivnost za svoju aktivnost unutar kolegija, s dolaskom vijesti vezanih za pandemiju korona virusa u našoj zemlji te stupanjem na snagu raznih epidemioloških mjera, nije ju bilo moguće provesti. Stoga je ona odgođena za neka druga vremena i neke druge slične projektne, nastavne ili projektno-nastavne aktivnosti.

9. Zaključno o projektu

Cilj projekta „Kako bez suza u dječji vrtić i osnovnu školu? – Podrška socijalno-emocionalnoj dobrobiti djece tijekom prijelaza i prilagodbe“ u sklopu programskog pravca „27 susjedstva – susjedstvo Kampus“ projekta Rijeka 2020 – Europska prijestolnica kulture bio je pružiti stručan i adekvatan odgovor akademske zajednice na potrebe lokalne zajednice u kojoj živimo. Naime ovaj je cilj projekta proizašao iz same ideje programskog pravca „27 susjedstva – susjedstvo Kampus“ koja je nastala sinergijom Sveučilišta u Rijeci i Grada Rijeke – Europske prijestolnice kulture 2020. S druge strane razrađen je i proveden temeljem zajedničke sinergije te uloženog truda i vremena svih aktivnih sudionika projekta. Stoga bez ljudi koji su sudjelovali u ovom projektu, ne bi bilo moguće provesti opisane aktivnosti tako kako su one bile planirane te upravo ljudi ovog projekta čine njegovu najveću snagu.

Projekt se temelji na znanstveno-stručnim, relevantnim i recentnim spoznajama iz područja prijelaza i prilagodbe djece rane i predškolske dobi, što je zorno prikazano u prvim dijelovima knjige. Temeljem tih spoznaja, koje su predstavljale okvir za osmišljavanje svih projektnih aktivnosti, kreiran je velik broj aktivnosti koje su, ovisno o specifičnim kompetencijama te mogućnostima izvedbe, provodili pojedini članovi i partneri projekta. Aktivnosti su od same projektne prijave kategorizirane u aktivnosti namijenjene: a) djeci rane i (pred)školske dobi, b) njihovim roditeljima te c) odgojno-obrazovnim djelatnicima: odgajateljima, učiteljima i stručnim suradnicima. Nositelji i izvoditelji aktivnosti bili su profesori i studenti Učiteljskog fakulteta u Rijeci, ravnateljice DV More i OŠ Trsat, stručne suradnice DV More i OŠ Trsat. Pored studenata koji su bili uključeni u projektne aktivnosti unutar pojedinih kolegija i nastavnih aktivnosti Učiteljskog fakulteta u Rijeci, projekt je uključio i studentice volonterke pri čemu su se poticali različiti oblici odnosa, suradnje i načini učenja.

Pored toga što se podrška socijalno-emocionalnoj dobrobiti djece tijekom prijelaza i prilagodbe nastojala pružiti u okviru navedenih različitih triju kategorija, korišteni su različiti sadržaji, materijali te oblici aktivnosti koji su bili duboko uronjeni u vremenski i prostorni kontekst u kojem živimo i blisko povezani s potrebama lokalne zajednice i redovitim i tekućim aktivnostima i manifestacijama. Tako da se pored ostvarenih ciljeva projekta doprinos ovog projekta očituje i u tome što je elegantno i visoko fleksibilno jednostavno nadopunio život djece, roditelja, odgajatelja i učitelja, ali i nas profesora te studenata ne ometajući postojeći životno-radni ritam koji je do tada postojao. Može se reći da je time ostvaren krajnji cilj projekta, a to je podizanje kvalitete života djece, njihovih roditelja i obitelji u lokalnoj zajednici u kojoj je projekt djelovao temeljem kompetencija kojima akademska zajednica raspolaže, što i jest krajnji cilj same znanosti, ali ga nerijetko iz raznoraznih razloga ne uspijemo provesti do kraja.

Naposljetku radi se o iskustvu koje je obogatilo sve sudionike projekta, a što je vidljivo kroz različite oblike povratnih informacija. Naravno da uvijek može biti bolje i da se mogu dogoditi neke vanjske, objektivne okolnosti radi kojih nije moguće projektne aktivnosti provesti do kraja, ali one kao takve, i one koje su provedene ili one koje nisu, svakako mogu poslužiti kao smjernice za stvaranje sličnih projektnih aktivnosti ili nekih drugih oblika suradnje, učenja i stvaranja kvalitetnih odnosa u našoj zajednici. Peter Drucker (<https://citati.hr/autori-citata/peter-drucker>) je rekao: „Najveći rizik je ne prihvatiti nikakav rizik.“, stoga je važno graditi nove ideje, dijeliti ih i provoditi u djelo ne gubeći pritom iz vida njihovu svrhu. Može se zaključiti da je planirana podrška socijalno-emocionalnoj dobrobiti djece tijekom prijelaza i prilagodbe pružena djeci predškolske dobi, njihovim roditeljima, kao i stručna i profesionalna podrška odgajateljima i učiteljima. Nesumnjivo je riječ o temi koja je iznimno važna, a premalo zastupljena i u znanstvenom i u stručnom diskursu te je neizmerno važno posvetiti joj značajno više prostora. Ovaj je projekt to učinio na određeni način i u određenoj mjeri, što predstavlja vrlo dobre temelje za daljnja promišljanja o ovoj temi, kao i za sva daljnja nastojanja njezinog unapređenja, imajući pritom na umu krajnji cilj, a to je ostvarenje najviše razine dobrobiti djece.

10. Literatura

- Augustinčić, T., Milenković, R. i Kolarić, M. (2019). *DKU: Priručnik za Društveno korisno učenje*. Karlovac: KA-Matrix - Udruga za društveni razvoj.
- Ben-Arieh, A., Casas, F., Frønes, I. i Korbin, J. E. (2014). *Handbook of Child Well-Being: Theories, Methods and Policies in Global Perspective*. Dordrecht: Springer.
- Begić, J., Berbić-Kolar, E., Brajković, L., Matanović, D., Mileusnić, M., Paraga, S., Tomasić, I. i Zec, K. (2019). *Od ideje do promjene: Vodič za pokretanje programa društveno korisnog učenja*. Zagreb: Institut za razvoj obrazovanja (IRO). urn:nbn:hr:169:803847
- Blatchford, B. P., Battle, S. i Mays, J. (1982). *The First Transition, Home To Pre-School*. *National Foundation for Educational Research* - Nelson, Windsor, UK.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Dockett, S. i Perry, B. (2005). Researching with children: Insights from the Starting School Research Project. *Early Childhood Development and Care*, 175(6), 507–521.
- Druker, P. (2020). *Citati.hr*. Pribavljeno 15. 12. 2020. sa: <https://citati.hr/autori-citata/peter-drucker>
- Early, D. M., Pianta, R. C., Taylor, L. C. i Cox, M. J. (2001). Transition practices: Findings from a national survey of kindergarten teachers, *Early Childhood Education Journal*, 28(3), 199–206.
- Einarsdottir, J., Perry, B. i Dockett, S. (2008). Transition to school practice: Comparisons from Iceland and Australia. *Early Years*, 28(1), 47-60.
- Fabian, H. i Dunlop, A. (2002). Introduction. U: *Transitions in the early years: debating continuity and progression for children in early education* (str. 1–7), London, Routledge Falmer.
- Farnell, T. (2020). *Community engagement in higher education: trends, practices and policies, NESET report*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. doi: 10.2766/071482.
- Griebel, W. i Niesel, R. (1997). From Family to Kindergarten: A common experience in a transition perspective. Rad prikazan na *7th European Conference on the Quality of Early Childhood Education, „Children in a Changing Society“*, European Early Childhood Education Research Association, 3-6 September, Munich, Germany.

- Griebel, W. i Niesel, R. (2002). Co-constructing transition into kindergarten and school by children, parents and teachers. U: H. Fabian, A. Dunlop (Ur.), *Transitions in the early years: debating continuity and progression for children in early education* (str. 64–75), London: Routledge Falmer.
- Katić, V. (2018). *Jezično-komunikacijski integrirani kurikulum II*. Pribavljeno 15. 12. 2020. sa: <https://www.isvu.hr/javno/hr/vu299/nasprog/2018/pred82458.shtml>
- Kraft-Sayre, M. E. & Pianta, R. C. (2000). *Enhancing the Transition to Kindergarten: Linking Children, Families, and Schools*. Charlottesville, VA: University of Virginia.
- Lam, M. S. i Pollard, A. (2006). A conceptual framework for understanding children as agents in the transition from home to kindergarten. *Early Years*, 26(2), 123–141.
- Likierman, H. i Muter, V. (2007). *Pripremite dijete za školu*. Lekenik: Osvtarenje.
- Mann, T. (2020). *Citati.hr*. Pribavljeno 15. 12. 2020. sa: <https://citati.hr/citat-1224>
- Mashburn, A. J., LoCasale-Crouch, J. i Pears, K. C. (2018). *Kindergarten Transition and Readiness. Promoting Cognitive, Social-Emotional, and Self-Regulatory Development*. Springer International Publishing AG, part of Springer Nature, Switzerland.
- Mašković, T., Drožđan, D., Sokač, M. i Josić, M. (2018). *Od jaslica do škole: Vodič za lakši proces prilagodbe na jaslice, vrtić i školu*. Zagreb: Printera grupa.
- Mihić, I. (2015). *Vrtić kao sigurna baza: adaptacija dece nakon jaslenog uzrasta*. Filozofski fakultet u Novom Sadu, Srbija.
- Mihić, I., Divljan, S., Stojić, O. i Avramov, N. (2011). *Vrtić kao baza emocionalne sigurnosti – jačanje kapaciteta za socioemocionalni razvoj deteta*. Zemun: Publik praktikum.
- Nacionalni kurikulum za rani predškolski odgoj i obrazovanje (2014). Zagreb: *Ministarstvo znanosti i obrazovanja, RH*. Pribavljeno 15. 12. 2020. sa: <https://mzo.gov.hr/UserDocImages//dokumenti/Obrazovanje/Predskolski/Nacionalni%20kurikulum%20za%20rani%20i%20predskolski%20odgoj%20i%20obrazovanje%20NN%2005-2015.pdf>
- Petrová, J. (2016). *Teacher's view on the adaptation process in kindergarten*. U: L. Gómez Chova, A. López Martínez i I. Candel Torres (ur.) *ICERI2016 Proceedings 9th International Conference of Education*,

Research and Innovation November 14th-16th, 2016 — Seville, Spain (str. 249-254). IATED Academy.

- Pianta, R. C. i Cox, M. J. (1999). *The transition to kindergarten*. Baltimore: Paul H. Brookes.
- Pianta, R. C., Cox, M. J., Taylor, L. i Early, D. (1999). Kindergarten teachers' practices related to the transition to school: Results of a national survey. *Elementary School Journal*, 100(1), 71–86.
- Pianta, R. C. i Kraft-Sayre, M. (2003). *Successful kindergarten transition*. Baltimore: Paul Brookes Publishing Co.
- Polanec, E., Tatalović Vorkapić, S. i Pauletić, I. (2019). Odras socio-emocionalne dobrobiti djece u različitim igrama: Prilog za unapređenje kompetencija suvremenog odgajatelja. U: T. Kokanović i S. Opić (ur). *Zbornik radova: Međunarodni znanstveno-stručni simpozij: „Cjeloživotnim obrazovanjem do profesionalnog identiteta“*, 9 –10. svibnja 2019. (str. 79–88). Karika-Sisak, Sisak.
- Rimm-Kaufman, S. E. i Pianta, R. C. (2000). An ecological perspective on the transition to kindergarten: A theoretical framework to guide empirical research. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 21, 491–551.
- Rončević, A. (2019). Umjetnički programi. Pribavljeno 15. 12. 2020. sa: <https://www.isvu.hr/javno/hr/vu299/nasprog/2019/pred82469.shtml>
- Sameroff, A. (2009). *The transactional model*. U: *The transactional model of development: How children and contexts shape each other* (str. 3–21). American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/11877-001>
- Sindik, J. i Boban, M. (2016). *Miljokazi razvoja predškolske djece – Studija na uzorku djece u hrvatskom predškolskom institucionalnom kontekstu*. Institut za antropologiju: Hrvatsko antropološko društvo.
- Skočić Mihčić, S., Blanuša Trošelj, D. i Katić, V. (2015). Odgojitelji predškolske djece i savjetodavni rad s roditeljima. *Napredak*. 156 (4), 385-400.
- Slunjski, E. (2008). *Dječji vrtić – zajednica koja uči*. Zagreb: Spekta Medija.
- Sosnowska, J. (2013). Adaptation to the institution of a kindergarten – does it concern only a child?“, U: B. Muchacka, I. Czaja-Chudyba (ur.), *Early Education. Practice and Reflection*, (str. 66-77). Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, Kraków, Poljska.

- Starc, B., Čudina-Obradović, M., Pleša, A., Profaca, B. i Letica, M. (2004). *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi*. Zagreb: Golden market.
- Tatalović Vorkapić, S. (2013). *Razvojna psihologija – nastavni materijal za studente preddiplomskog studija Rani i predškolski odgoj i obrazovanje Učiteljskog fakulteta u Rijeci*. Pribavljeno 15. 12. 2020. sa: (http://www.ufri.uniri.hr/files/nastava/nastavni_materijali/razvojna_psihologija.PDF)
- Tatalović Vorkapić, S. (2019a). Children's well-being during transition periods in Croatia: The proposal of empirical validation of Ecological-dynamic model. U: L. Gómez Chova, A. López Martínez, I. Candel Torres (ur.) *INTED2019 Proceedings, 13th International Technology, Education and Development Conference*, 11th-13th March, Valencia, Spain (str. 265-276). IATED Academy.
- Tatalović Vorkapić, S. (2019b). Podrška socijalno-emocionalnoj dobrobiti djece u Hrvatskoj: Prikaz tri znanstveno-stručna projekta. U: M. Orel (ur.) *EDUvision 2019 – Sodobni pristopi poučavanja prihađajućih generacija* (69–83). Ljubljana, Slovenija, EDUvision, Stanislav Jurjevčič s.p.
- Tatalović Vorkapić, S. (2019c). Socio-emocionalna dobrobit i otpornost djece rane i predškolske dobi: Kako omogućiti da djeca (p)ostanu dobro? *Dijete, vrtić, obitelj*, 89, 2–6.
- Tatalović Vorkapić, S. (2019d). *Psihologija ranog učenja i poučavanja*. Pribavljeno 15. 12. 2020. sa: <https://www.isvu.hr/javno/hr/vu299/nasprog/2020/pred62265.shtml>
- Tatalović Vorkapić, S. i Katić, V. (2019a). The challenges of transition and adaptation among early and preschool aged children from the early childhood educators' perspective. In: Županić Beničić, M., Holz, O. & Michielsen, M. (eds.) *Requirements and approaches for contemporary teacher training* (pp. 199–212). Lit Verlag GmbH & Co. KG Wien, Zürich.
- Tatalović Vorkapić, S. i Katić, V. (2019b). Kompetencije budućih odgajatelja iz područja prijelaza i prilagodbe: Analiza studijskih programa i implikacije za promjene. U: Nesimović, S. i Mešanović-Meša, E. (ur.) *Prozor u svijet obrazovanja, nauke i mladih: Zbornik radova (A window into the world of education, science and the youth): Proceedings* (str. 309–324). Pedagoški fakultet u Sarajevu, Sarajevo, Bosna i Hercegovina.

- Tatalović Vorkapić, S. i Polanec, E. (2019). Kojim igrama olakšati prijelaz i prilagodbu u dječjem vrtiću? – Podrška socio-emocionalnoj dobrobiti djece rane i predškolske dobi. Dani predškolskog odgoja. U: Kolar Billege, M. (ur.) *Zajedno rastemo – kompetencije djeteta za cjeloživotno učenje: Zbornik radova* (107–117). Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu Dječji vrtić „Cvrčak“ Čakovec.
- Tatalović Vorkapić, S. (2020). *Psihologija privrženosti i prilagodba u dječjem vrtiću – Psihologija dobrobiti djece vol. 1*. Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet u Rijeci, Rijeka.
- Tatalović Vorkapić, S. & LoCasale-Crouch, J. (2021). *Supporting Children's Well-being during Early Childhood Transition to School*. Hershey, PA: IGI Global, USA. 9781799844358
- Velan, D. i Tatalović Vorkapić, S. (2020a). Contextual determinants of kindergarten culture as indicators of children's well-being during their transition and adaptation. *Economic Research – Ekonomska istraživanja*, 33, 1182-1193. doi:10.1080/1331677X.2019.1710230.
- Velan, D. & Tatalović Vorkapić, S. (2020b). The voices of the children: what do children have to say about the kindergarten? In: L. Gómez Chova, A. López Martínez, I. Candel Torres (Eds.) *EDULEARN2020 Proceedings, 12th Annual International Conference on Education and New Learning Technologies, 6th-7th July, IATED, Palma de Mallorca, Spain* (pp. 2367–2376).
- Visković, I. i Višnjic-Jevtić, A. (2019). *Je li važnije putovati ili stići!? – Prijelazi djece rane i predškolske dobi iz obitelji u odgojno-obrazovne institucije*. Zagreb: Alfa d.d.
- Zakon o volonterstvu NN 58/07, Pribavljeno 15.12.2020. sa: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2007_06_58_1863.html

Kako bez suza u dječji vrtić i osnovnu školu? – Podrška socijalno-emocionalnoj dobrobiti djece tijekom prijelaza i prilagodbe

SAŽETAK

Rani i predškolski period predstavlja vrlo dinamično i intenzivno razdoblje u razvoju djece u kontekstu značajnog broja promjena koje se događaju. Dosadašnje spoznaje iz područja razvojne psihologije sustavno pokazuju da se tijekom životnog kontinuiteta nikada poslije ranog i predškolskog perioda ne javlja toliki broj promjena kao što je to tijekom ovog ranog razvoja, pri čemu one ostavljaju značajan trag u kasnijem životu pojedinca. Pored toga što je rani razvoj sam po sebi iznimno dinamičan, djeca dodatno mogu biti izložena različitim izazovima tijekom svojeg djetinjstva. Te izazove treba promatrati kao mogućnosti za daljnji razvoj i napredak, no nerijetko je tako. Ovo je jedan od značajnih aspekata i ciljeva koje je projekt prikazan u ovoj knjizi nastojao ostvariti i istaknuti kada je riječ o izazovima prijelaza iz obitelji u dječji vrtić te iz dječjeg vrtića/predškole u osnovnu školu. Pritom je važno istaknuti ulogu okoline (mikro i makro) u životu djece. Naime suvremeni diskursi stavljaju naglasak upravo na osvješćivanju važnosti ranog razvoja na kasniji život pojedinca, a time i na odgovornosti koju skrbnici, obitelji te odgojno-obrazovne ustanove imaju u životu djece. I to je drugi značajan aspekt ove knjige budući da se projektom preuzela ta odgovornost, odgovornost članova akademske zajednice da pruže podršku utemeljenu na suvremenim spoznajama iz područja kvalitete prijelaza i prilagodbe tijekom djetinjstva, djeci, njihovim roditeljima te praktičarima: odgajateljima, učiteljima i stručnim suradnicima. Budući da je optimalan socijalno-emocionalni razvoj djece, u okviru kojeg se razvijaju vještine koje djeci omogućuju visoku razinu dobrobiti u dječjem vrtiću, školi i životu općenito, a uključuju sposobnost prepoznavanja i razumijevanja tuđih osjećaja i emocionalnih stanja, upravljanje snažnim osjećajima i načinima na koje ih izražavaju, razvijanje empatije, uspostavljanje i održavanje odnosa, adekvatan razvoj privrženosti, te efikasno donošenje odluka ključan za psihološki zdrave razvojne ishode, planirane aktivnosti u okviru projekta bile su usmjerena na podršku socijalno-emocionalnoj dobrobiti djece tijekom prijelaza i prilagodbe. Kako bi se zadovoljio holistički pristup u razvoju djece i odgojno-obrazovnom radu s njima, aktivnosti su varirane u odnosu na krajnje korisnike, metodički i sadržajno. Planirane aktivnosti su predložene projektnim partnerima: Dječjem vrtiću More, PPO Đurđice i osnovnoj školi Trsat te su ostvarene u suradnji s njihovim ravnateljicama, stručnim suradnicima te odgajateljima i učiteljima. Temeljem Programa pružanja podrške socijalno-emocionalnoj dobrobiti djece predškolske dobi, od 25. ožujka 2019.

do 13. svibnja 2019. godine u DV Đurđice: u četirima terminima po dva školska sata održane su radionice s 30 djece, polaznicima predškole u DV Đurđice te posjet OŠ Trsat. Cilj radionica bio je poticanje socijalno-emocionalne dobrobiti djece pred polazak u osnovnu školu. Prvim sudjelovanjem u okviru manifestacije „Rijeka psihologije“ (20. veljače 2019.) nastojalo se senzibilizirati odgajatelje i učitelje na važnost prijelaza i prilagodbe djece kao i na prakse koje se pritom primjenjuju s ukupno 41 sudionikom. Drugim sudjelovanjem u okviru Rijeke psihologije (20. veljače 2020.) cilj je bio raspraviti o izazovima roditeljstva tijekom prijelaza i prilagodbe djece, pri čemu je sudjelovalo petnaest roditelja. Održani stručni skup u suorganizaciji Agencije za odgoj i obrazovanje namijenjen odgajateljima, učiteljima i stručnim suradnicima, 28. kolovoza 2019. godine, putem suvremenih plenarnih predavanja i kvalitetno osmišljenih radionica, imao je za cilj osnažiti postojeće kompetencije 150 sudionika u praksama prijelaza i prilagodbe djece. Krajem 2019. godine, projekt je prikazan na međunarodnoj konferenciji EduVision2019 u Ljubljani, u Sloveniji na kojoj je sudjelovalo 240 odgajatelja, učitelja, stručnih suradnika i znanstvenika iz cijele Europe. U Atriju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 2. ožujka 2020. godine održana je predstava za djecu i roditelje „Škola je fora, a ne noćna mora“ na temu prijelaza i prilagodbe. Posljednja planirana aktivnost: Poticanje socijalno-emocionalne dobrobiti djece rane dobi u jaslicama, koja je trebala biti provedena u jasličkim skupinama DV More, PPO Đurđice tijekom travnja 2020. godine nije provedena zbog pojave pandemije COVID-19 i epidemioloških mjera. Pojedine su projektne aktivnosti uključile i rad studenata, njih ukupno 34, koji su projekt doživjeli kao jednim od načina učenja, pri čemu su korištene metode društveno korisnog učenja i volontiranja. Angažman svih uključenih, a bilo ih je mnogo, pokazao je intrinzičnu motivaciju, spremnost na suradnju i entuzijizam a sve u svrhu ostvarenja sinergije akademske zajednice, odgojno-obrazovne prakse i lokalne zajednice čiji je konačni cilj povećanje razine kvalitete života djece i njihovih obitelji. Premda je već u međuvremenu pandemija COVID-19 kreirala novi izazov u okviru ovog područja, osvrti i evaluacije sudionika projekta pokazali su da su projektne aktivnosti doprinijele višoj razini socijalno-emocionalne dobrobiti djece tijekom prijelaza i prilagodbe u susjedstvu Kampus, ali i šire.

How to go to kindergarten and primary school tear-free? – Support for socio-emotional well-being of children during transition and adaptation

ABSTRACT

The early and preschool period represents a very dynamic and intense period in the development of children in the context of a significant number of changes taking place. Previous findings in the field of developmental psychology systematically show that during life continuity, never after the early and preschool period does such a number of changes occur as during this early development, leaving a significant mark in the later life of the individual. In addition to the fact that early development itself is extremely dynamic, children can additionally be exposed to various challenges during their childhood. These challenges should be seen as opportunities for further development and progress, but this is often not the case. This is one of the significant aspects and goals that the implemented project presented in this book sought to achieve and highlight when it comes to the challenges of the transition from family to kindergarten, and from kindergarten or preschool to primary school. It is important to emphasize the role of the environment (micro and macro) in the lives of children. Namely, contemporary discourses place emphasis on raising awareness of the importance of early development in the later life of the individual, and thus on the responsibility that caregivers, families, and educational institutions have in the lives of children. And this is another important aspect of this book as the project takes on this responsibility, the responsibility of academics to provide support based on contemporary knowledge in the field of transition quality and adaptation during childhood, aimed for children, their parents, and practitioners: early childhood educators, primary school teachers and professional associates. Because the optimal socio-emotional development of children, which develops skills that provide children with a high level of well-being in kindergarten, school and life in general, and include the ability to recognize and understand other people's feelings and emotional states, manage strong feelings and ways of expressing them, developing empathy, establishing and maintaining relationships, adequately developing attachment, and effectively making decisions crucial to psychologically healthy developmental outcomes, the planned activities within the project were aimed at supporting the socio-emotional well-being of children during transition and adjustment. In order to satisfy the holistic approach in the development of children and educational work with them, the activities varied in relation to the end users, methodically and substantively. The planned

activities were presented to the project partners: kindergarten Đurđice and primary school Trsat, and were realized in cooperation with their principals, professional associates, and early childhood educators and primary school teachers. Based on the Program for providing support to the socio-emotional well-being of preschool children, in the period from March 25th, 2019 to May 13th, 2019 in kindergarten Đurđice: workshops with 30 preschoolers were held in four terms of two school hours and a visit to the primary school Trsat. The aim of the workshops was to empower the socio-emotional well-being of children before starting primary school. The first participation in the Rijeka Psychology (February 20th, 2019) sought to sensitize educators to the importance of children's transition and adjustment, as well as to the practices that are applied with a total of 41 participants. The second participation within the Rijeka Psychology (February 20th, 2020) aimed to discuss the challenges of parenting during the transition and adjustment of children, with the participation of fifteen parents. An expert meeting co-organized by the Croatian Agency for Education for early childhood educators, primary school teachers and professional associates, on August 28th, 2019, through modern plenary lectures and well-designed workshops, was held with aim to strengthen the existing competencies of 150 participants in the practices of transition and adjustment of children. At the end of 2019, the project was presented at the international conference EduVision2019 in Ljubljana, Slovenia, which was attended by 240 educators, professional associates and scientists from all over Europe. In the Atrium of the Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Rijeka, on March 2nd, 2020, a play for children and parents "School is fun and not a nightmare" was held on the topic of transition and adjustment. Last planned activity: Encouraging the socio-emotional well-being of toddlers in the nursery, which was to be carried out in the nursery groups in kindergarten Đurđice during April 2020 was not carried out due to the COVID-19 pandemic and epidemiological measures. Some project activities included the work of students, a total of 34 of them, who experienced the project as one of the ways of learning, using methods of service-learning and volunteering. The engagement of all involved, and there were many, showed intrinsic motivation, willingness to cooperate and enthusiasm, all in order to achieve synergy between academia, educational practice and the local community whose ultimate goal is to increase the quality of life of children and their families. Although the COVID-19 pandemic has already created a new challenge in this area, reviews and evaluations of project participants have shown that project activities have contributed to a higher level of socio-emotional well-being of children during their transition and adjustment at the Campus neighborhood and beyond.

O autorici...

Sanja Tatalović Vorkapić rođena je 18. srpnja 1972. godine u Rijeci. Danas je izvanredna profesorica psihologije i znanstvena savjetnica, te radi i djeluje pri Učiteljskom fakultetu u Rijeci. Nositeljica je niza kolegija iz područja psihologije: *Opća psihologija*, *Razvojna psihologija*, *Psihologija ranog učenja i poučavanja*, *Osnove psihologije učenja i poučavanja*, *Pozitivna psihologija*, *Psihologija dobrobiti djece*, *Emocionalna inteligencija*, te *Metodologija kvantitativnih istraživanja*. Svoje bogato radno iskustvo iz dječjeg vrtića, osnovne škole, srednje škole te sustava socijalne skrbi i zdravstva u kombinaciji sa suvremenim istraživanjima nastoji prenijeti u radu sa studentima Učiteljskoga fakulteta. Njezin istraživački rad prepoznaje se u nekoliko područja psihologije: biološkoj psihologiji, psihologiji ličnosti (ličnost u odgoju i obrazovanju), pozitivnoj psihologiji i metodologiji istraživanja (razvoj mjernih instrumenata). Dobitnica je Nagrade za Znanost iz područja društvenih znanosti Zaklade Sveučilišta u Rijeci za ak. g. 2014/15, te za Nastavnu izvrsnost Sveučilišta u Rijeci za ak. g. 2016/2017. Obnašala je funkciju prodekanice za razvoj studijskih programa i osiguravanje kvalitete, šefice Katedre za obrazovne znanosti, članice Odbora za kvalitetu Učiteljskog fakulteta, članice Sveučilišnog odbora za kvalitetu, članice Etičkog povjerenstva, članice Povjerenstva za programe kreditiranja studenata, te Erasmus koordinatora. Trenutno je voditeljica četiri znanstveno-stručna projekta. Napisala je i objavila ukupno 140 znanstvenih i stručnih radova, jednu autorsku i pet uredničkih knjiga, sedam priručnika, te tri skripte. Do sada je mentorski vodila 45 studenata. Održala je 120 izlaganja na različitim domaćim i stranim znanstvenim i stručnim skupovima. Redovito provodi recenzije, članica je inozemnih uredništva i niza znanstveno-strukovnih udruženja, te je volontirala pri COVID-19 CALL Centru Sveučilišta u Rijeci. Sretno je udana i ima dvoje djece.

Učiteljski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka
e-mail: sanjatv@uniri.hr

